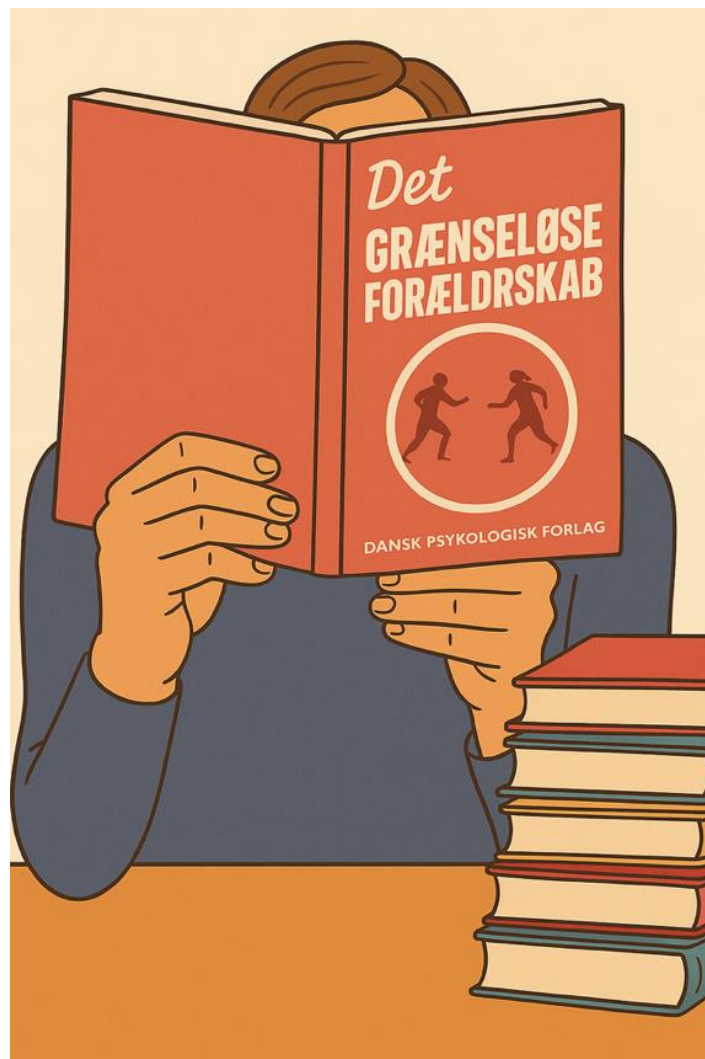

FORÆLDRES OPLEVELSE AF DET GRÆNSELØSE FORÆLDRESKAB

En nuanceret forståelse af forældreskabets praksis

Dette forsidebillede er AI-genereret

Kandidatspeciale, 10. semester, Psykologi

Aalborg Universitet

30. maj 2025

Pernille Lund Jonstrup: 20185701

Christina Stensgaard Mortensen: 20202912

Vejleder: Sarah Kirkegaard Jensen

Specialets samlede antal tegn: 227.771

Svarende til antal normalsider á 2400 tegn: 94,9

Abstract

This qualitative empirical master's thesis investigates how parents experience parenthood, with particular focus on how these experiences can be understood in light of their personal histories and the prevailing ideals of parenting in contemporary society. A review of the existing literature reveals that the field is largely shaped by a sociological perspective. With this project, we seek to contribute a psychological approach with focus on the personal experiences and individual backgrounds that can complement and nuance current research. Drawing on a critical psychological and phenomenological framework, the study is based on interviews with four parents. Through a thematic analysis of the empirical data, we find that parenthood is a complex and meaningful part of the participants' lives, grounded in both personal experiences and existential needs. Our analysis further shows that parents are not merely shaped by societal ideals, but also actively engage with them in ways that reflect their own values, experiences, and life conditions. Parenthood thus emerges as a dynamic and situated practice, where parents appear as reflective agents navigating between external demands and personal choices. Based on these findings, we critically engage with previous research and argue for the importance of a psychological perspective in understanding modern parenthood. We also discuss how such a perspective may inform and improve psychological practice—particularly within Danish School Psychologists (PPR), where practice-oriented approaches and contextual understanding is central. The discussion ends with methodological and ethical reflections on our approach, research practice, and participants. In conclusion, the thesis argues that while parenthood is undoubtedly influenced by societal ideals, parents must also be understood as active and capable individuals, shaped by their own values, experiences, and life circumstances. This thesis contributes to a more holistic understanding of the conditions surrounding parenthood. Future research may beneficially explore how this knowledge can be applied in psychological practice, and what implications it may have for understanding children and their well-being.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	1
1.1 Afgrænsning.....	3
1.1.1 Forældreskab.....	3
1.1.2 Erfaringer og oplevelser.....	3
1.1.3 Forældreskabsidealer	4
2. Baggrund og teori	4
2.1 Søgning af litteratur.....	4
2.2 Det historiske forældreskab	4
2.3 Forældreskabstendenser i dag.....	8
2.3.1 Paranoid parenting og forældredeterminisme	8
2.3.2 Det intensive og grænseløse forældreskab	9
2.4 Afrunding.....	14
3. Metodologi	16
3.1 Videnskabsteori	16
3.1.1 Kritisk psykologi	16
3.1.2 Fænomenologi	17
3.1.3 Kritisk psykologi i samspil med fænomenologi	18
3.1.4 En kritisk bevidsthed	20
3.2 Kvalitativ og abduktiv forskningstilgang.....	21
4. Metode	22
4.1 Interview.....	22
4.2 Udvalgelse og kontakt til deltagere	24
4.3 Interviewguide.....	25
4.4 Selve interviewsituationerne	26
4.5 Bearbejdning af empiri: transskribering af interviews	26
4.6 Analysemetode	27
4.7 Ethiske overvejelser	29
5. Teori.....	32
5.1 Honneths anerkendelsesteori	32
5.2 Udvalgte kritisk psykologiske begreber	34
6. Præsentation af deltagere	36
6.1 Camilla	36
6.2 Morten	36
6.3 Sarah	37

6.4 Kasper.....	37
7. Analyse	38
7.1 Analysens ærinde og rammesætning	38
7.2 At være forælder - betydning, mening og motivation i spil.....	39
7.2.1 Betydningen af at være forælder	39
7.2.2 Det meningsfulde forældreskab	46
7.2.3 Motiver bag forældreskabet	47
7.2.4 Afrunding på første hovedtema	51
7.3 Forældreskabet i praksis	52
7.3.1 Tid og nærvær	52
7.3.2 Forskellige tilgange til opdragelse og grænsesætning.....	60
7.3.3 Forældreskabet under pres – samfundets idealer og forventninger	64
7.3.4 Betingelser.....	69
7.3.5 Afrunding på andet hovedtema	73
8. Diskussion.....	74
8.1 Et nuanceret blik på forældreskabet – kritik og videreudvikling af Akselvolls forståelser.....	75
8.2 Ekspertparadokset og psykologfaglig praksis: Intuition, ansvar og anerkendelse	77
8.3 Praksisnærhed i arbejdet med forældre.....	80
8.4 Diskussion af metodologi og metode.....	82
8.4.1 Kvalitet i forskning.....	82
8.4.2 Metodologiske og metodiske valg og fravalg.....	85
8.4.3 Deltagere og etiske aspekter ved fremstillingen af dem.....	87
9. Konklusion og perspektivering	89
10. Referenceliste	92

Bilag 1: Opslag til kontakt til deltagere

Bilag 2: Interviewguide

1. Indledning

I nutidens samfund fylder forældreskabet mere end nogensinde før. Fra bøger til ekspertudtalelser til diverse podcasts samt debatter på sociale medier og ikke mindst i det politiske landskab, synes nutidens forældreskab at være genstand for intens opmærksomhed. Forældre bliver i stigende grad betragtet som centrale nøglefigurer i forhold til deres børns trivsel og udvikling, og med det følger naturligt et voksende ansvar og pres.

Også i forskningen har forældreskabet længe været genstandsfelt for opmærksomhed. Særligt inden for sociologien er der blevet stillet skarpt på, hvordan forælderrollen er blevet stadig mere intensiv og altomfattende (Lee, 2023a). Begreber som *forældreterminisme* (Furedi, 2008) og *intensiveret forældreskab* (Faircloth, 2023; Hays, 1996) har beskrevet en tendens, hvor forældre oplever et voksende ansvar for deres børns trivsel og fremtidige succes, hvilket i stigende grad legitimerer en omfattende ekspertvejledning og ekstern rådgivning. Denne tendens synes kun stærkere i de seneste årtier, hvilket bidrager med en stigende usikkerhed blandt forældre (Furedi, 2023). Disse begreber vil indgå som en del af vores teoretiske ståsted, og vil blive udfoldet senere i specialet. I en dansk kontekst har sociolog Maria Ørskov Akselvoll i tråd med dette fremhævet, hvordan forældre i dag oplever et *grænseløst forældreskab*, hvor opdragelsen ikke længere er afgrænset til særlige tidspunkter eller situationer, men udgør en konstant og omfattende rolle. Forældre forventes at skulle være langt mere end opdragere, og skal også fungere som lærere, terapeuter og karrierevejledere for deres børn. Samtidigt udviskes grænsen mellem forældrenes og børnenes behov, idet barnets trivsel i høj grad kommer til at afhænge af forældrenes kontinuerlige engagement og følelsesmæssige tilstedeværelse. Det uopnåelige ideal om det perfekte forældreskab skaber derfor en følelse af utilstrækkelighed og en vedvarende selvrefleksion, som kan have store psykologiske konsekvenser for forældrene (Akselvoll, 2022).

Det er i særlig grad Akselvolls danske bidrag ind i denne større debat, der har vakt vores interesse for dette speciale og nysgerrighed på at forstå, hvordan det oplevede forældreskab er. Vi vil desuden forholde os kritisk til Akselvolls bidrag i dette speciale gennem analysen og diskussionen. Hendes forskning samt ovenstående begreber fra Furedi og Faircloth tager alle udgangspunkt i en sociologisk tradition, og vi vil gennem dette speciale fremhæve og udforske psykologiens bidrag, nuancer og berettigelse ind i forståelsen af nutidens forældreskab. Mens den tidligere forskning har haft et stærkt

fokus på samfundsmæssige og strukturelle aspekter af forældreskabet, mener vi, at der savnes et større fokus på subjektive og psykologiske forståelser af hvordan forældre selv oplever og forstår forældreskabet. I lyset af dette er det interessant, hvordan regeringens Trivselskommission for nyligt udgav en rapport, der har til hensigt at modvirke den stigende mistrivsel blandt børn og unge i Danmark. Heri nævnes bl.a. syv anbefalinger til, hvordan man bliver "bedre forældre". Disse rummer bl.a. et fokus på, at forældre skal blive mindre overvågende og mindre monitorerende overfor deres børn, samt at de skal fokusere på selvregulering og generelt sænke skuldrene mere i forhold til opdragelsen af deres børn (Tanggaard & Meyer, 2025). Disse anbefalinger lægger sig op ad en bestemt måde at forstå forældreskabet på, som ikke nødvendigvis stemmer overens med forældres egne oplevelser og motiver. Netop derfor, kan det være vigtigt at få et indblik i, hvordan forældreskabet opleves indefra, for at kunne forså, hvordan tiltag som disse faktisk opleves i virkeligheden. Ligeledes har vi antagelser om, at mere viden og flere nuancer på det oplevede forældreskab, vil kunne styrke vores arbejde med forældre som kommende psykologer i praksis i f.eks. PPR. I et tidligere empirisk projekt på psykologiuddannelsen, undersøgte vi kritisk samarbejdet mellem Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) og forældre. Her blev vi opmærksomme på, hvor afgørende det er at forstå forældres individuelle perspektiver, når man arbejder med børn og familier. En interviewet PPR-psykolog påpegede, at det i samarbejdet med forældre er essentielt at have blik for deres baggrund og personlige erfaringer, da disse spiller en central rolle i samarbejdet med forældre (Hintz, Jonstrup & Mortensen, 2025). Dette fik os til at reflektere over, hvordan forældres egen historie, værdier og erfaringer, herunder opvækst, interagerer med de samfundsmæssige normer, der præger deres hverdag. Vi argumenterer desuden for, at forståelsen af forældreskabets kompleksitet har stor betydning for det psykologiske arbejde med familier, og dermed også implicit arbejdet med børn. Som kommende psykologer, der skal arbejde med børn, ser vi det derfor som afgørende at forstå, hvordan forældre navigerer i de forventninger og krav, de møder i dagens samfund, samt hvordan deres egne erfaringer spiller ind i denne proces. Med udgangspunkt i dette, har vi formuleret følgende problemformulering:

Hvordan oplever forældre forældreskabet, og hvordan kan man forstå det i lyset af deres egne erfaringer og oplevelser samt aktuelle forældreskabsidealer?

Problemformuleringen undersøges gennem fire semistrukturerede interviews med forældre. Specialet bygger på en kvalitativ tilgang med et videnskabsteoretisk ståsted i et samspil mellem kritisk psykologi og fænomenologi.

1.1 Afgrænsning

Vi vil i følgende afsnit kort præcisere og afgrænse vores forståelser af relevante begreber i forhold til problemformuleringen.

1.1.1 Forældreskab

I dette speciale forstår vi forældreskabet som en delt praksis, der på én og samme tid er formet af samfundsmæssige idealer og normer, og samtidigt opleves forskelligt og unikt af den enkelte forælder. Dette udspringer netop af vores videnskabsteoretiske afsæt i henholdsvis kritisk psykologi og fænomenologi, som vil blive uddybet senere i afsnit 3.1. Denne dobbelte forståelse kan gøre det muligt for os både at anerkende forældreskabet som noget subjektivt og unikt, samtidigt med, at vi også ønsker at undersøge og forstå det som et mere kontekstuel og alment fænomen.

For at sikre et vist erfaringsgrundlag hos forældrene, har vi valgt at interviewe forældre med hjemmeboende børn, der er mindst ét år gamle. Dette valg er truffet med henblik på at få indblik i forældreskabets bredere erfaringer og ikke kun de, der relaterer sig til spædbarnsperioden. Vi har derudover ikke haft en særlig afgrænsning af, hvilke forældre vi ville tale med, og har heller ikke forsøgt at undgå en bestemt forældregruppe, f.eks. forældre med børn i vanskeligheder. Dette skyldes bl.a. vores interesse i også at indfange almene aspekter af forældreskabet, som vi netop ikke forstår som knyttet til én bestemt forældretype, men som noget, der kan komme til udtryk på tværs af livssituationer. Dette perspektiv uddybes yderligere i specialets diskussion.

Videre forståelser af forældreskabet bliver desuden uddybet i det følgende afsnit 2 om baggrund og teori.

1.1.2 Erfaringer og oplevelser

Når vi ønsker at inddrage forældrenes erfaringer og oplevelser, er det med afsæt i en interesse for, hvordan deres egen opvækst og egne erfaringer har formet dem som forældre og sat spor ind i deres eget forældreskab. Eksempelvis i forhold til, om de viderefører værdier fra deres egen barndom, eller tager særlig afstand fra den måde, som

de er opdraget på. Dette udspringer af vores grundforståelse af, at forældre ikke alene præges af den samtid, de lever i, men også af deres individuelle erfaringer.

1.1.3 Forældreskabsidealer

Vores forståelse af forældreskabsidealer tager afsæt i de samfundstendenser og diskurser, der præger nutidens forældreskab. Idealerne forstås som udtryk for de krav og forventninger, der rettes mod forældre, som vi allerede har berørt i indledningen. Dette vil desuden uddybes yderligere i det følgende afsnit 2.3 om baggrund og teori.

2. Baggrund og teori

2.1 Søgning af litteratur

I vores litteratursøgning har vi overordnet anvendt Google Scholar, Primo og PsychInfo samt bibliotek.dk til at finde relevant litteratur til vores speciale. Vi har ligeledes anvendt 'snowballing-metoden', der omhandler at se i referencelister i feltets grundlæggende litteratur for at finde yderligere forskning (Wohlin, 2014). Her har vi bl.a. trukket på Akselvoll's *Det grænseløse forældreskab* (2022) samt det omfattende studie, *Parenting Culture Studies*, af Lee, Bristow, Faircloth og Macvarish (2023). Det blev hurtigt klart for os, at der findes et meget bredt forskningsfelt om forældreskabet, hvorfor vi indsnævrede søgningen til at fokusere på det historiske forældreskab, samt forskning der omhandler forældres oplevelser af det intensive forældreskab. Dette forskningsfelt ligger også op ad lignende relaterede forskningsfelter, hvor der bl.a. i en dansk kontekst også er forsket mere overordnet i 'familielivet' (se f.eks. Grumløse & Marschall, 2020; Matthiesen, 2019), samt børns generelle trivsel i relation til familien (se f.eks. Hedegaard, 2012; Kousholt, 2011; Marschall & Grumløse, 2019).

I de følgende afsnit vil vi præsentere et historisk blik på forældreskabet i Vesten, og dernæst nogle af de dominerende forældreskabstendenser der ses i dag.

2.2 Det historiske forældreskab

Dette afsnit vil fremlægge forældreskabet i en historisk kontekst både i en bred sammenhæng, i forhold til tendenser i Vesten, men også med et bestemt blik for Danmark. Vi finder dette særlig relevant, da vi tager udgangspunkt i en kritisk psykologisk forståelse af mennesket, og dermed også forældreskabet, hvor dette ikke skal opfattes

som isoleret med derimod som indlejret i en kulturel, historisk og materiel kontekst (Dreier, 2013; Morin, 2019). Med dette udgangspunkt skal forældreskabet forstås som noget, der har forandret sig gennem tiden bl.a. som følge af samfundets naturlige udvikling, og som noget der altid skal forstås i den historiske kontekst, det er i. Forældreskabets rolle og betydning har gennem historien netop undergået store forandringer. På tværs af historiske perioder har synet på børn og barndom, forældreidealer og relationen mellem hjem og skole været præget af skiftende normer og institutionelle reguleringer. Dette vil blive beskrevet og belyst nedenfor.

Tidligere blev forældreskabet primært betragtet som en praktisk opgave, hvor det centrale var at sikre barnets overlevelse og opfyldelse af basale behov. Familielivet fungerede som et arbejdsfællesskab, hvor børn deltog aktivt i husholdningen og ofte arbejdede sammen med deres forældre, særligt moderen, som bar det største ansvar for hjemmets opgaver (Elbæk, 1964; Friis, 1964; Løkke & Jacobsen, 1997). At være en god forælder blev i denne sammenhæng forstået som evnen til at tage sig af barnets fysiske velbefindende. Forældrerollen blev opfattet som noget, man naturligt var i stand til at varetage alene i kraft af sin status som forælder (Akselvoll, 2022; Furedi, 2008; Lee, 2023). Børn blev anset som en billig arbejdsressource (Hougaard, 2020), men dette ændrede sig dog op igennem 1800-tallet, hvor der var et større fokus på, at børn kom i skole. Dette sås f.eks. i Storbritannien ved, at *Factories Act* blev vedtaget i 1833, hvilket forbød børn under ni år at arbejde og krævede, at de modtog mindst to timers skolegang dagligt. Senere, i 1870, blev *Education Act* vedtaget, hvilket gjorde skolegang obligatorisk for børn mellem 5 og 12 år i Storbritannien (Faircloth, 2023). Dette kan forstås som knyttet til industrialiseringens medfølgende krav omkring en mere uddannet arbejdsstyrke, hvor skole derfor i højere grad blev prioriteret. Faircloth (2023) påpeger, at det netop er afgørende for forståelsen af barndommens udvikling, og dermed også forældreskabets, at børn gradvist blev fjernet fra arbejdsmarkedet og i stedet placeret i skolen, og at skolen blev opfattet som den socialt anerkendte og legitime beskæftigelse for børn. I forlængelse heraf og i takt med industrialiseringen og den stigende statslige involvering i børns opvækst blev forældrerollen gradvist institutionaliseret og professionaliseret (Faircloth, 2023; Lee, 2023). Hvor moderen tidligere blev set som en naturlig opdrager, begyndte eksperter i slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet at sætte spørgsmålstejn ved instinktive opdragelsesmetoder og i stedet fremhæve vigtigheden af videnskabeligt funderet viden (Sharon Hays 1996 if. Lee, 2023). Dette sås bl.a. i begyndelsen af 1900-tallet, hvor der opstod en ny måde

at forstå og tale om mennesket og dets indre liv på, stærkt inspireret af Sigmund Freuds psykoanalytiske teori. Freud argumenterede for, at barndommen og det tidlige familiev liv havde afgørende betydning for den enkeltes psykologiske udvikling, hvilket førte til en stigende opmærksomhed på forældrenes ansvar for barnets mentale velbefindende (Akselvoll, 2022). Denne nye, terapeutiske tilgang ændrede grundlæggende opfattelsen af både følelser og menneskelig adfærd. Forældreskab blev ikke længere kun set som et spørgsmål om at dække barnets basale behov, men også som en kompleks opgave, der krævede psykologisk forståelse og videnskabelig ekspertise (Akselvoll, 2022). Dette forstærkede opfattelsen af, at forældreskab var en færdighed, der skulle læres og perfektioneres, og at forældre altså ikke var naturligt kompetente til opgaven. Dette markerede et paradigmeskift, hvor forældreskab ikke længere blot handlede om fysisk omsorg, men også om følelsesmæssig og psykologisk støtte. Dette kommer også til udtryk i denne periode med idéen om, at børneopdragelse kunne systematiseres og gøres til en "eksakt videnskab", som stadig blev mere fremtrædende (Juhl, 2018). Eksempelvis argumenterede psykologen John B. Watson i 1928 for, at forældre skulle opdrage børn efter faste rutiner og undgå overdreven følelsesmæssig involvering, da det kunne føre til afhængighed og svaghed (Juhl, 2018). Samtidig erklærede den svenske forfatter og pædagog Ellen Key 1900-tallet som *"The Century of the Child"*, hvor staten og videnskaben skulle spille en større rolle i børns opvækst og opdragelse (Lee, 2023). Tilsammen bidrog dette til, at idealet for den 'gode' forælder i den vestlige verden forandrer sig markant gennem det 20. århundrede.

Disse ændringer i forældreidealet blev også ledsaget af øgede krav og forventninger til forældrene. Efter Anden Verdenskrig blev kernefamilien idealiseret, og moderen blev positioneret som barnets vigtigste tryghedsskaber. Idealiseringen af kernefamilien var blandt andet drevet af en politisk ambition om at skabe de bedst mulige opvækstvilkår for børn. Dette medførte et særligt fokus på hjemmets stabilitet og på moderens rolle som den centrale garant for et trygt og velfungerende hverdagsliv gennem sin blotte tilstedeværelse i hjemmet (Grumløse & Marschall, 2020). Dette syn kan forstås i lyset af især udviklingspsykologiens udbredelse og teorier som Bowlbys tilknytningsteori, som vandt frem i 1960'erne og 1970'erne (Grumløse & Marschall, 2020; Juhl, 2018). Teorien fremhæver, at barnets tidlige og kontinuerlige tilknytning til en omsorgsfuld og nærværende person, typisk moderen, udgør fundamentet for dets psykiske sundhed gennem hele livet (Furedi, 2008; Grumløse & Marschall, 2020). Bowlbys forskning blev videreudviklet af Donald Winnicott, som introducerede begrebet

"den gode nok mor" (good enough mother), og argumenterede for, at mødre ikke behøvede at være perfekte, men blot tilstrækkeligt gode til at sikre barnets sunde udvikling (Lee, 2023).

Som følge af denne udvikling opbygges der i denne periode en række samfundsstrukturer omkring børnefamilier, f.eks. obligatorisk sundhedspleje, organiserede mødregrupper og fritidstilbud til børn og unge, som vi også ser i dag. Disse tiltag havde ikke blot til formål at sikre børn en god opvækst, men var samtidig med til at definere og normere, hvad der blev forstået som 'det gode' forældreskab. Dermed fik forældreskabet en ny kulturel betydning, og der voksede en egentlig livsstil frem omkring rollen som forælder – en livsstil, der i stigende grad kunne karakteriseres som børnecentreret. Denne tendens medførte, at både forældres og familiers livsindretning i højere grad tog udgangspunkt i barnets behov og udvikling (Akselvoll, 2022; Dencik, 2005). Sideløbende med dette voksede forventningerne til forældres evne til at følge med i eksperternes anvisninger, og i takt med at videnskabsmængden om børn voksede, blev forældre i stigende grad betragtet som utilstrækkeligt klædt på uden ekstern vejledning (Kessen, 1979; Lee, 2023). Ekspertbøger, sundhedspleje og forældrekurser blev en fast del af forældreskabet, og det at være en 'god' forælder krævede i stigende grad en aktiv op-søgning af viden (Akselvoll, 2022; Juhl, 2018).

Fra 1980- og 1990'erne begyndte sociologer at beskrive en ny tendens i familielivet, hvor forælderrollen blev mere intensiv og krævende. Begreber som *intensivt forældreskab* (Hays, 1996) og *concerted cultivation* (Lareau, 2011) beskriver en kultur, hvor forældre i stigende grad forventedes at investere store mængder tid, energi og ressourcer i deres børns udvikling (Faircloth, 2023). Forventningen til "gode" forældre blev nu, at de skulle prioritere barnet over alt andet og konstant være involverede i barnets læring, fritid og sociale liv (Akselvoll, 2022). Forældre skulle konstant søge at optimere barnets udviklingspotentiale gennem planlagte aktiviteter og kontrol (Faircloth, 2023). Samtidig opstod en paradoks situation, hvor forældre blev kritiseret for både at være for uopmærksomme og for overbeskyttende (Lee, 2023). Denne intensive udvikling er blevet forstærket af digitale teknologier, sociale medier og et voksende marked for forælderadgivning, hvor alt fra babyudstyr til opdragelseskoncepter blev gjort tilgængelige og kommercialiseret (Akselvoll, 2022; Lee, 2023). Det intensive forældreskab vil blive uddybet og forklaret nærmere i afsnit 2.3.2.

Vi finder det relevant også kort at inddrage forældreskabets relation og funktion i forhold til skolen, da vi mener, at dette også har haft betydning i udviklingen mod et mere intensiveret forældreskab. Sideløbende med det ændrede børnesyn, hvor barnet ikke længere blev set som arbejdskraft, men som en værdifuld og sårbar person, ændrede relationen mellem skole og hjem sig også. Hvor forældre tidligere blot havde til opgave at sikre barnets fremmøde, begyndte de i stigende grad at få ansvar for barnets læring og trivsel i samarbejde med skolen (Akselvoll, 2022; Knudsen, 2010). Skolen blev en del af familieprojektet, og forældreskabet blev vævet ind i både pædagogiske og sociale strukturer. I nyere tid er dette samarbejde blevet mere individualiseret og intensiveret, hvor forældre ses som medansvarlige medspillere, og forventes at tage aktiv del i barnets skoleliv gennem daglig involvering og opfølgning via digitale platforme som Aula (Akselvoll, 2022; Knudsen, 2010). På den måde kan man forstå, at forældres rolle og relation til skolen også er intensiveret gennem årene, og at dette også er af vigtig betydning i udviklingen af det intensiverede forældreskab.

2.3 Forældreskabstendenser i dag

De forældreskabstendenser, der præger nutidens forældreskab i Vesten, er i høj grad præget af den intensivitet, der i slutningen og starten af det 21. århundrede brød igennem. Dette afsnit vil præsentere og uddybe disse og vil samtidigt fungere som en literaturgennemgang af forskning på området. Forældreskabstendenserne har alle overlap i pointer, men vil for læsevenlighedens skyld være opdelt under overskrifter.

2.3.1 Paranoid parenting og forældredeterminisme

En af de toneangivende teoretikere, der udtaler sig om forældreskabstendenserne i dag, er sociolog Frank Furedi. Han påpeger, hvordan nutidens forældreskab i høj grad er formet af en bekymring blandt forældrene, hvilket han kalder *paranoid parenting*. Selvom forældre altid har bekymret sig for deres børn, mener han, at denne bekymring har taget overhånd og fylder for meget for forældrene. Forældre er konstant opmærksomme på, hvad der kan gå galt med deres børn, og er styret af en forventning af, at der kan ske noget slemt med dem, hvilket leder dem til at gøre endnu mere, for at beskytte deres børn (Furedi, 2008). Furedi mener desuden, at denne usikkerhed går bredere end til blot selve forældreskabet, og at forældre i højere grad har en mistillid til mennesker, der ikke er familie, end man tidligere havde. Det, påpeger han, kan være en central årsag til, at forældre i dag i høj grad står alene med ansvaret for opdragelse

og forældreskab (Furedi, 2008). Furedi beskriver, hvordan denne paranoide forældreskabskultur bidrager til at forme to dominerende fortællinger om forældreskabet, som begge placerer et betydeligt ansvar hos forældrene. Den første kalder han *spædbarnsdeterminisme*, der indeholder en forståelse af spædbørn som særligt sårbare, og hvor barnets erfaringer i de første leveår opfattes som afgørende for barnets videre udvikling, hvilket Freud, som tidligere beskrevet, allerede argumenterede for i begyndelsen af 1900-tallet. Den anden fortælling kalder han *forældredeterminisme*, der i tråd med spædbarnsdeterminismen, er en ide om, at forældres valg og indflydelse afgør deres børns fremtidige skæbne (Furedi, 2008). Særligt forældredeterminismen bliver beskrevet som stærk i det 21. Århundrede. Her lyder samfundets budskab til forældre, at deres børns trivsel og sundhed – eller mangel på samme – hænger direkte sammen med forældrenes beslutninger. Samtidigt fremstilles forældreskabet både som det hårdeste og det vigtigste job i verden (Lee, 2023). Opfattelserne om paranoid parenting og forældredeterminismen stiller dermed store krav til forældre, og et resultat af dette er, at forældreskabet bliver intenst og grænseløst, som også allerede berørt i den historiske gennemgang. Dette vil blive uddybet i følgende afsnit.

2.3.2 Det intensive og grænseløse forældreskab

Ifølge flere forskere udgør der i nutidens forældreskab i Vesten en fremhærskende forståelse af, at forældreskabet er intensivt. Dette ses særligt i økonomisk velstillede lande i Vesten, men tendensen ses også i stigende grad udenfor denne kontekst (Novoa et al., 2022). Sociolog Sharon Hays udtrykte, som tidligere nævnt, allerede i slutningen af det 20. århundrede en bekymring over, at amerikanske mødre gjorde mere end 'blot' at give deres børn mad og forsørge dem, hvilket hun beskrev som det *intensive moderskab* (Hays, 1996). Det er videre blevet beskrevet som det *intensive forældreskab* af sociolog og antropolog Charlotte Faircloth, og indebærer at bruge enormt meget energi, tid og penge i opdragelsen af sine børn (Faircloth, 2023; Novoa et al., 2022). Faircloth pointerer, at børn aldrig har brugt så meget tid med deres forældre, som de gør i dag, og dette på trods af at begge forældre er på arbejdsmarkedet. Desuden er kvaliteten af denne tid sammen også blevet mere intens, end den tidligere har været (Faircloth, 2023). Hun nævner videre, at de aktiviteter, som forældre laver med deres børn, bliver til en opgave, der skal løses og udføres. Forældre leger f.eks. ikke bare med deres barn, fordi de synes, det er hyggeligt, men for at sikre sig det langsigtede positive resultat for barnets udvikling. Desuden anerkender hun, at selvom ikke alle forældre, er hårdt ramt af det intensive forældreskab, giver det alligevel et kulturelt

script for, hvordan man er, eller bør være forælder (Faircloth, 2023). I forlængelse af dette beskriver Novoa et al. (2022) i deres metaundersøgelse af det intensive forældreskab, at det er børnecentreret, og at det rummer målet om at være en "perfekt" forælder. Dette perspektiv deles også af Furedi (2008), som beskriver, hvordan der i dagens samfund eksisterer en forventning om, at forældre skal være "full time lovers", der tilrettelægger hele deres liv omkring børnenes behov. Forældre forventes at kunne være på bølgelængde med deres børns følelser og agere som terapeuter for dem (se også Matthiesen & Lund, 2024). Dette er endnu et udtryk for det børnecentrerede og emotionelt krævende intensive forældreskab, og kan medføre betydelige følelsesmæssige belastninger for forældrene, hvilket vi vil udfolde senere i afsnit 2.3.2.2.

Som allerede nævnt i indledningen, udtrykker Akselvoll meget af det samme som bl.a. Hays og Faircloth, når hun i en dansk kontekst kalder nutidens forældreskab for *grænseløst*. Hun understreger videre, at vi lever i et samfund, hvor forældre ikke lærer at stole på deres egne kompetencer, og hvor det ikke forventes, at de mestrer disse kompetencer på forhånd, men at det er noget, forældrene skal lære fra eksperter hen ad vejen (Akselvoll, 2022; se også Tanggaard, 2023). Akselvoll fremhæver desuden, hvordan sociale medier, ekspertråd og et voksende marked med bøger, kurser og podcasts til forældre, bidrager til et pres om hele tiden at skulle gøre mere. I den forbindelse påpeger hun, at forældre netop i højere grad søger råd i disse opdragelses- og selvhjælpsbøger m.m., der findes på markedet end hos den ældre generation og ens familie (Akselvoll, 2022). Særligt interessant er det, at hun nævner, at grundlaget for mange af disse bøger er, at nutidens forældre skal aflære sig deres egne forældres opdragelsesroller, der bærer mere præg af et autoritativt gammelt børnesyn, og nu selv skal tillære sig hvordan man er forælder. Forældre står dermed mere alene i opgaven og kan ikke stå på tidligere erfaringer, som man før har gjort det, men skal tilegne sig helt nye kompetencer fra bunden (Akselvoll, 2022, p. 110; Akselvoll & Tolstrup, 2022, p. 213). I forhold til det aktuelle forældreskab argumenterer Akselvoll (2022) videre for, at én af grundene til, at forældreskabet i dag er mere krævende er, at livet i sig selv er mere krævende, jf. teorier om at vi lever i en konkurrencestat og et præstationssamfund, hvor verden er præget af en øget hastighed, bl.a. med fokus på, at man skal klare sig godt. I dette speciale antager vi, at det 'intensive' og 'grænseløse' forældreskab rummer de samme grundlæggende principper, hvorfor vi vil anvende begge begreber om samme forståelse.

2.3.2.1 Positive parenting

En af de fremherskende opdragelsesstile, der i høj grad hænger sammen med synet på forældredeterminisme og det grænseløse og intensive forældreskab, kaldes positive parenting. *Positive parenting* omhandler at vise og udtrykke positive følelser til sine børn i opdragelsen, samt at beherske de negative (f.eks. Lee, 2023b; Lin et al., 2021). Her forventes forældre at opdrage med et smil og ikke skælde ud (Akselvoll, 2022). Akselvoll beskriver, at positive parenting ligestilles med det, der også kaldes *Det nye børnesyn*, der indebærer, at børn ligestilles med forældre, at de skal lyttes til, og at uønsket adfærd ikke skal ses som negativt, men som børnenes behov for at kommunikere noget, som forældrene har ansvaret for at tolke korrekt. Dette forholder Akselvoll (2022) sig kritisk til, da hun mener, at det stiller for store krav til forældre, og er en umulig opgave at udgøre. I et psykologisk studie af hvilken effekt, positive parenting har for forældre, har Lin et al. (2021) brugt Hochschilds teori om emotionsarbejde. Her finder de, at selvom studier peger på, at positive parenting har en positiv indvirkning på børn, har det negative konsekvenser for forældrene. Det skyldes, at forældrene oplever, at det kræver stor energi for dem både at vise positive følelser samtidigt med, at de skal kontrollere deres negative følelser overfor deres børn. Forskerne fandt desuden en sammenhæng mellem selvregulering af følelser blandt forældrene og risiko for at udvikle forældreudbrændthed, som der vil blive redegjort for i det følgende afsnit.

2.3.2.2 Konsekvenser ved det intensive forældreskab

Et af de centrale forskningsfelter i litteraturen om det intensive forældreskab vedrører de konsekvenser, psykologiske belastninger og mentale helbreds-mæssige risici, der kan opstå som følge af det stigende pres og de høje forventninger til forældre i dag.

Et væsentligt forskningsfokus i denne sammenhæng er *forældreudbrændthed*, som dækker over en tilstand af intens fysisk og psykisk udmattelse, der opstår som følge af vedvarende forældre-relateret stress (Mikolajczak & Roskam, 2018). Studier viser, at forældreudbrændthed kan medføre søvnforstyrrelser, øget irritation, eskapistiske tanker og i nogle tilfælde også negativ påvirkning på børn og parforhold (Mikolajczak et al., 2018, 2023). I forlængelse heraf beskriver Björk (2018), hvordan mange forældre har en “empathetic imagination”, som er deres forestilling og idealer om, hvad børnene har brug for, og hvad der er bedst for dem. Hun beskriver f.eks., hvordan forældre kan

have en opfattelse af, at det er vigtigt for deres børn at blive hentet tidligt i institutionerne, også selvom børnene ikke direkte har givet udtryk heraf (Björk, 2018). Dette vidner således om, at forældre kan have forestillinger og idealer om, hvad der er bedst for deres børn, og at disse kan være påvirkede af en samfundsmæssig norm om, at det er godt at hente børn tidligt i institutionen, hvilket kan presse forældrene i deres hverdag.

I litteraturen har der især været forsket meget i mødres oplevelse af det intensive forældreskab. Flere studier viser, at det intensive forældreskabsideal ofte opleves som særligt krævende for mødre – både fordi idealerne primært rettes mod dem, og fordi de fortsat bærer en stor del af ansvaret i hjemmet. Undersøgelser viser også, at mange mødre oplever lavere trivsel og større psykisk belastning, når de forsøger at leve op til de moderne moderskabsidealer – især når disse skal forenes med krav fra arbejdslivet. Dette kan medføre ambivalens, stress, udmattelse og skyldfølelse (Aarntzen et al., 2019; Damaske, 2013; Mills et al., 2007; Sutherland, 2010). Andre studier peger desuden på fænomenet 'mental load', altså den usynlige og emotionelle planlægningsbyrde, der typisk påhviler mødre (F.eks. Dean et al., 2021; Robertson et al., 2019). Yderligere viser andre studier, hvordan mødre, som ikke føler, de lever op til de samfundsmæssige idealer, kan opleve en indre skyldfølelse, som paradoksalt nok får dem til at forsøge endnu mere intenst at leve op til idealerne. Dette viser en selvforstærkende dynamik, hvor det at føle sig utilstrækkelig bliver en drivkraft for at investere sig yderligere i et allerede krævende forældreskab (Collins, 2021; Fielding-Singh & Cooper, 2023; Liss et al., 2012). Henderson et al. (2015) viser i forlængelse heraf i sit studie, at selv mødre, der ikke nødvendigvis deler intensive idealer, alligevel kan opleve nedsat selvværd og psykisk belastning, fordi forventningerne til moderskabet gennemsyrrer hverdagen. Sammenfattende peger forskningen på, at det særligt er mødre, som oplever betydelige følelsesmæssige og psykologiske belastninger i det intensive forældreskab.

Det er dermed begrænset hvor meget psykologisk forskning, der findes omkring begge forældres oplevelse af det intensive forældreskab. Lamprianidou et al. (2025) har dog i et helt nyt psykologisk studie netop undersøgt, hvordan det intensive forældreskab påvirker både mødre og fædre i Belgien. De kritiserer, at størstedelen af forskningen om det intensive forældreskab primært omhandler mødres oplevelser, hvilket også fremgår i ovenstående præsenterede forskning, og har derfor haft fokus på at inddrage

perspektiver fra både mødre og fædre. Ligeledes beskriver de, at de har en "personcentreret tilgang" til deres undersøgelse, hvor de forstår forældre som aktive agenter, som dermed også vil respondere forskelligt på samfundets holdninger til forældreskab. De fandt, som flere andre studier på området, at forventningerne om det intensive forældreskab kan presse forældre til at have en mere kontrollerende og overbeskyttende forældretil, hvilket, ifølge Lamprianidou et al., ikke understøtter børnenes udviklingsbehov. Forfatterne påpeger, at det er særligt interessant, at fædre også rapporterer dette pres, da tidligere studier har vist, at fædre ikke i samme grad bliver påvirket af det (Lamprianidou et al., 2025). Vores interesse har dog ikke været at analysere kønsforskelle i sig selv, men snarere at forstå forældreskabet som et helhedsfænomen. Alligevel tydeliggør forskningen, at mødres erfaringer ofte er mere veldokumenterede, og at deres oplevelse af pres, skam og utilstrækkelighed fylder særligt meget i den eksisterende litteratur. Lamprianidou et al.'s studie bidrager her med en vigtig nuancering, som understreger, at fædre også kan føle sig fanget i de intensive normer, og at det intensive forældreskab derfor ikke kun er et kønnet fænomen men en bredere samfundsmæssig struktur, som kan præge forældre på tværs af køn.

Som allerede nævnt i indledningen og som en sidste pointe er feltet om det intensive forældreskab særligt blevet belyst fra en samfundsmæssig og sociologisk vinkel. Dette udtrykker psykologerne Bryzek et al. (2024) også i deres studie, og beskriver, hvordan dette fokus er med til at overse psykologiske forhold, der kan medvirke til, at forældreskabet opleves intensivt. I deres studie undersøger de derfor, hvordan forældres grundlæggende værdier og motiver påvirker deres forældreskab og relaterer dette til teorier om det intensive forældreskab. Bryzek et al. (2024) argumenterer for, at det intensive forældreskab ikke udelukkende er resultat af social tilpasning, men også kan være motiveret af personlige værdiopfattelser. Dette perspektiv vi ligeledes i vores speciale, hvor vi bl.a. har interesseret os for, hvilke værdier forældre har i relation til opdragelse og forældreskab, og har derfor spurgt konkret ind til dette i vores interviews. Vores tilgang er dog mindre systematisk end i det nævnte studie, og adskiller sig ved også at undersøge, hvor disse værdier stammer fra, hvad de knytter sig til, og hvilken betydning de har for den enkelte – særligt med fokus på tidligere erfaringer og opvækst.

2.4 Afrunding

Forældreskabet har historisk gennemgået en grundlæggende forandring – fra at være en praktisk og privat opgave centreret om barnets fysiske overlevelse til i dag at fremstå som en kompleks, følelsesmæssigt krævende og samfundsmæssigt reguleret livsopgave. Denne udvikling er tæt knyttet til ændringer i samfundets syn på barndom, opdragelse og familie, hvor staten, skolen og eksperter gradvist har fået større indflydelse. Gennem det 20. århundrede blev forældreskab i stigende grad institutionaliseret og præget af psykologisk videnskabelig ekspertise, hvilket lagde grund for fremvæksten af det, der i dag beskrives som *det intensive og grænseløse forældreskab*. Nutidens forældreskabsidealer er kendetegnet ved høje forventninger til forældrenes konstante nærvær, følelsesmæssige regulering og evne til at fremme barnets optimale udvikling. Forskningen i det intensive forældreskab har i høj grad været drevet af en sociologisk interesse i, hvad det indebærer, samt hvilke strukturelle og kulturelle implikationer det har. Forældreskabet forstås ikke længere blot som en rolle, men som et livsprojekt og en livsstil, hvor det er forventet, at forældrene hele tiden optimerer barnets betingelser og fremtid.

Selvom forskningen i det intensive og grænseløse forældreskab har bidraget med væsentlige indsigter i de samfundsmæssige og kulturelle krav, der rettes mod forældre, og som vi også kommer til at anvende og læne os op ad i dette speciale, kan den kritiseres for sin overvejende sociologiske orientering. Det er i sig selv ikke problematisk, men er måske med til at give en ensidig vinkel på forståelsen af forældreskabet. Vi ser en risiko for, at en ensidig fokusering på sociologiske analyser af forældreskabet som et samfundsskabt fænomen kan overse vigtige psykologiske aspekter. Dette kan medføre en tendens til at fremstille forældre som pressede, stressede og afmægtige aktører, som er passive ”ofre” for samfundets tendenser, ofte uden blik for individuelle forskelle, handlekraft, ressourcer eller psykologiske processer. Vi vil argumentere for, at forældre ikke blot formes af eksterne normer og krav, men at de også er præget af deres egen livshistorie og de værdier, de har med sig i forældreskabet. Dermed ser vi dem ikke ‘kun’ som et produkt af tiden og samfundsideraler, som man kan argumentere for, at f.eks. Akselvoll, Faircloth og Furedi i overvejende grad fremstiller dem som. Mange af de sociologiske studier udarbejder strukturelle analyser og opstiller brede kulturelle idealer (f.eks. ‘det intensive forældreskab’) og antager, at de gælder for alle forældre, men da der er stor variation afhængig af social klasse, kultur, netværk, livs-

omstændigheder kan man kritisere, at forskningen overser, hvordan forældre også forhandler med og tilpasser sig idealerne – eller bevidst vælger at udfordre dem. Dette peger på behovet for en mere nuanceret forståelse af, hvordan forældreskab formes i spændingsfeltet mellem samfundsnormer og personlige erfaringer. Vi ønsker med vores kritisk-psykologiske og fænomenologiske blik, at udfolde og bringe nuancer til disse forståelser, som vi ser som underbelyste. Herunder ønsker vi at forstå, *hvordan* forældre oplever og forstår deres eget forældreskab i lyset af nutidige forældreskabstendenser, samt hvilke personlige og erfaringsmæssige aspekter der ligger bag dette, og herudfra danne os en forståelse af, hvad forældreskabet er for en størrelse. Vi ser forældre som situerede mennesker, der er formet af deres egen historie, betingelser og holdninger, og som på forskellige måder spiller sammen med den tid, de lever i. Dette synspunkt vil blive uddybet i det følgende afsnit om metodologi. Her er det vigtigt at pointere, at vi i dette speciale ikke ønsker at kritisere den sociologisk-prægede forskning i sig selv og deres fund. Vi er enige i mange af forståelserne og beskrivelserne af det aktuelle forældreskab, og ønsker hertil at supplere disse forståelser med et nuanceret psykologisk perspektiv. Vi ser gennem det historiske overblik, at forældreskab til alle tider har været genstand for forskellige forståelser, holdninger og normer. I vores arbejde ønsker vi derfor også at inddrage den mere alment menneskelige dimension ved at blive forælder – det at tage vare på og beskytte sit barn og stræbe efter at gøre det bedste. På den måde ønsker vi dermed også at berøre det mere eksistentielle lag, der knytter sig til forældrerollen.

For at kunne undersøge og udfolde disse nuancer vil vi foruden ovenstående forståelser og teori om forældreskabsideal- og tendenser også anvende yderligere teori, som kan hjælpe med at åbne empirien op og skabe yderligere forståelse. Vi har valgt at anvende Axel Honneths anerkendelsesteori, samt kritisk psykologiske begreber som betingelser, handlesammenhænge, handlemuligheder og daglig livsførelse. Vi vil i afsnit 5 redegøre for teorierne, og for hvordan de anvendes i analysen.

3. Metodologi

Vi vil i dette afsnit redegøre for specialets metodologiske ståsted. Vi forstår metodologi, i tråd med Sullivan, Gibson og Riley's (2012) forståelse, som værende det fundament, hvorpå forskningen bygges. Det omfatter de principper og overvejelser, der guider valg af teori, metode og problemformulering, og som sikrer en indre sammenhæng i projektet (p. 11f). En vigtig del af metodologien er også videnskabsteoretiske refleksioner over ontologi, dvs. hvordan man som forsker forstår verden, og epistemologi, dvs. hvordan man mener, at viden opnås og legitimeres (Jacobsen, Lippert-Rasmussen & Nedergaard, 2020, p. 13; Sullivan et al., 2012, p. 14). I afsnittet starter vi med at fremlægge vores videnskabsteoretiske ståsted, herefter beskriver vi vores valg af den kvalitative forskningstilgang og slutteligt argumenterer vi for vores anvendelse af en abduktiv forskningstilgang.

3.1 Videnskabsteori

I dette speciale fastlægger vi os ikke kun én bestemt videnskabsteoretisk tilgang, men anser forældreskabet ud fra kritisk psykologisk linse, hvor vi også trækker på fænomenologien. Vi vil derfor i det følgende kort skitsere hovedtræk ved den kritiske psykologi og fænomenologien, og derefter beskrive hvordan dette former vores forståelse af forældreskabet.

3.1.1 Kritisk psykologi

Kritisk psykologi udspringer oprindeligt af kritisk teori, som er en samfundsteoretisk tradition, der har fokus på magt, ulighed og undertrykkelse, og som bl.a. er inspireret af Marx' kritik af kapitalismen (Langergaard & Sørensen, 2020, pp. 251-254). Den kritiske psykologi tager også inspiration fra Marx' kritiske forståelse af samfundet og kan siges at have overført denne til psykologiske fænomener og forståelser (Schraube, 2017, p. 31). Kritisk psykologi dækker dog over mange forskellige retninger (Madsen, 2012, 9f; Mørck & Huniche, 2006, p. 14), og vi anvender i dette speciale kritisk psykologi i en dansk/tysk tradition med særligt Klaus Holzkamp og Ole Dreier som nøglefigurer.

Et centralt træk ved Holzkamps kritiske psykologi er, at den tager udgangspunkt i subjektets perspektiv og betragtes derfor som en psykologi fra subjektets standpunkt (Schraube, 2017, p. 24f). Subjektet forstås som et samfundsmæssigt væsen, der altid handler i relation til historiske, kulturelle og materielle betingelser, som både former

og begrænses af dets livssituation (Dreier, 2013, p. 8; Mørck & Huniche, 2006, p. 3). Subjektet skal dermed altid forstås som situeret i en historisk, materiel og kulturel kontekst (Dreier, 2013, p. 8). Betingelserne er dog ikke statiske; subjekter har gennem handling og deltagelse mulighed for både at reproducere og forandre dem (Jartoft, 1996, p. 183). Dermed hviler den kritiske psykologi på en dialektisk forståelse af forholdet mellem individ og samfund (Langergaard & Sørensen, 2020, p. 264; Mørck & Huniche, 2009, p. 2). Dialektismen søger at overskride en skarp adskillelse mellem de to, idet individet forstås som hverken fuldstændig determineret af, eller uafhængigt af samfundet (Mørck & Huniche, 2009, p. 2). Dermed trækker den kritiske psykologi på en ontologisk antagelse om, at mennesket altid er situeret i samfundsmæssige, historiske og kulturelle betingelser, som former dets handlemuligheder, men samtidig også på, at individet gennem sin deltagelse aktivt er med til at skabe og forandre disse betingelser (Kousholt, 2018, p. 242f; Mørck & Huniche, 2009, p. 3). Epistemologisk hviler den kritiske psykologi på antagelsen om situeret viden, det vil sige, at al viden forstås som skabt i konkrete sociale, historiske og kulturelle kontekster og derfor altid er partiel (Schraube, 2017, pp. 25f, 34). Viden opstår dermed ikke i et tomrum, men i menneskers dialogiske og praktiske engagement med deres omverden. Derfor må både erkendelse og teori ses som kontekstuel betingede og tæt forbundet med menneskers levede erfaringer og deltagelse i samfundet. Vi vil, i vores analyse, teoretisk trække på udvalgte kritisk psykologiske begreber, hvilket vil blive nærmere uddybet i afsnit 5.2.

3.1.2 Fænomenologi

Fænomenologi er en videnskabsteoretisk tilgang med rødder i filosofi, som blev grundlagt af Edmund Husserl omkring år 1900. Ordet stammer fra græsk, hvor *phainomenon* betyder “det som viser sig” og *logos* “lære”, altså “læren om det, der viser sig” (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 281). Tilgangen har til formål at undersøge, hvordan mennesker oplever og erfarer deres omverden ud fra deres egne perspektiver (Langdridge, 2007, p. 10). I stedet for at fokusere på en objektiv virkelighed, søger fænomenologien at forstå, hvordan fænomener fremtræder for den enkelte, altså hvordan de opleves, sanses og tillægges mening i individets bevidsthed (Gallagher, 2022, p. 2). I en empirisk sammenhæng anvendes fænomenologien ofte, når formålet er at opnå indsigt i menneskers levede erfaringer med et bestemt fænomen. Her er det individets subjektive oplevelse, der anses som nøglen til forståelse, og ikke hvordan fænomenet ‘faktisk’ er i en ydre, objektiv forstand (Kvale & Brinkmann, 2015, p. 48; Langdridge, 2007, p. 11). Gennem et fænomenologisk blik søger forskeren at forstå en

persons levede liv, set indefra og ud, og dermed få adgang til, hvordan personer til lægger mening til deres oplevelser, fri af teoretiske antagelser eller kulturelle stereotyper (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 282). En vigtig metode i denne tilgang er *den fænomenologiske reduktion*, også kaldet “at sætte i parentes” (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 285). Det indebærer, at forskeren forsøger at tilsidesætte sin forhåndsviden, egne vurderinger og fordomme for i stedet at åbne sig for informantens perspektiv, uden at tage stilling til, om oplevelserne ‘faktisk’ er sande. I stedet tildeles det oplevede værdi i sig selv, fordi det er oplevelsen, der er genstand for undersøgelsen (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 281).

Et af de mest centrale begreber i fænomenologien er livsverden. *Livsverden* henviser til det umiddelbare, hverdagslige erfaringsrum, som den enkelte lever i og orienterer sig ud fra. Det er i dette rum, at erfaringer opstår, handlinger udføres, og mening skabes (Andersen & Koch, 2020, p. 242). Livsverdenen er således grundlæggende subjektiv, men samtidig formet i samspil med andre. Vi anlægger derfor en forståelse af livsverdenen som både individuel og social – som noget, der opleves personligt, men som samtidig er delt og struktureret gennem fælles sociale praksisser. Denne forståelse kan underbygges af Alfred Schutz’ videreudvikling af fænomenologien. Schutz beskriver livsverdenen som organiseret gennem typifikationer, det vil sige generaliserede forestillinger og betydninger, som mennesker anvender i hverdagen til at forstå og forholde sig til verden (Schutz, 2005 if. Andersen & Koch, 2020, p. 247f). Disse typifikationer muliggør gensidig forståelse og koordination mellem aktører i sociale sammenhænge. Eksempelvis udgør det at være forælder en fælles social rolle eller typifikation, som kan have forskellige personlige udtryk, men som hviler på en fælles forståelsesramme. På den måde bliver livsverdenen ikke blot individets subjektive virkelighed, men også en del af en fælles social orden, hvor handling og mening forankres i intersubjektive strukturer. Dette er centralt for vores tilgang, hvor vi undersøger, hvordan forældre oplever og forstår deres forældreskab som noget dybt personligt, men samtidig som noget, de deler med andre og forstår gennem fælles sociale betydninger.

3.1.3 Kritisk psykologi i samspil med fænomenologi

I dette speciale kombinerer vi kritisk psykologi og fænomenologi, og disse udgør tilsammen det metodologiske og teoretiske fundament for vores analyse af forældreskab.

Ved at kombinere disse tilgange ønsker vi, som allerede nævnt i vores indledning og afgrænsning (afsnit 1), at skabe et perspektiv, der både favner forældres individuelle oplevelser og erfaringer og samtidig forholder sig kritisk til de samfundsmæssige og kulturelle strukturer, som former disse oplevelser. Kritisk psykologi gør det muligt for os at anskue forældreskabet som en social praksis, der altid udspiller sig i et spændingsfelt mellem individ og samfund. Med afsæt i en dialektisk forståelse ser vi mennesket som situeret i historiske, materielle og kulturelle betingelser, der både begrænser og muliggør handling. Subjektet er ikke passivt formet af disse betingelser, men deltager aktivt i at reproducere og forandre dem. Dermed bliver forældreskabet ikke blot en funktion af samfundsmæssige idealer, men også noget, forældre forhandler, positionerer sig i forhold til og potentielt skaber modstand imod. Ved at anvende kritisk psykologi får vi mulighed for at undersøge, hvordan forældreskabet er indlejret i samfundsidealer- og normer, og hvordan forældre forholder sig til disse i praksis. Fænomenologien bidrager til dette blik ved at rette fokus mod oplevelsesaspektet i forhold til, hvordan forældre oplever og erfarer deres rolle indefra, altså hvordan forældreskabet fremstår og gives mening i deres livsverden. Denne tilgang gør det muligt at indfange nuancer i forældres erfaringer, som ellers risikerer at blive overset i mere strukturelt orienteret forskning. Vi ønsker at undersøge forældres egne forståelser, følelser og refleksioner over, hvad det vil sige at være forælder i dag. Den fænomenologiske reduktion understøtter netop dette, idet vi som forskere har forsøgt at møde informanternes udsagn åbent og fordomsfrit. Ved at kombinere fænomenologiens blik for den enkeltes oplevelse med kritisk psykologis fokus på samfundsmæssige betingelser og deltagelse, skaber vi et nuanceret udgangspunkt for at forstå forældreskabet som både individuelt forankret og samfundsmæssigt formet. Denne tilgang tillader os at undersøge forældreskab som et personligt, socialt og eksistentielt fænomen, der udspiller sig i et krydsfelt mellem personlige erfaringer, relationelle praksisser og kulturelle- og samfundsmæssige normer og betingelser. Denne kombination gør os ydermere i stand til at imødekomme nogle af de blinde vinkler, vi har identificeret i den eksisterende forskning om det intensive og grænseløse forældreskab (afsnit 2.4), en forskning, der ofte har en overvejende sociologisk orientering og til tider har haft tendens til at fremstille forældre som værende primært præget af ydre normer og forventninger samt strukturelle krav.

3.1.4 En kritisk bevidsthed

Vi er bevidste om, at det kan vække metodologisk opmærksomhed, at vi i dette speciale kombinerer to forskellige videnskabsteoretiske tilgange – kritisk psykologi og fænomenologi. Denne kombination kan anses som værende eklektisk. Eklekticisme bliver ofte kritiseret for at være en ureflekteret tilgang, hvor forskellige teorier og forskningsresultater ukritisk sammensættes, så de passer til en forudbestemt analyse eller hypotese (Køppe, 2008). Denne tilgang kan skabe et billede af, at man tilpasser teorien efter analysen, frem for at lade teorien informere forståelsen af fænomenet. For at undgå dette tager vi i vores speciale udgangspunkt i Simo Køppes (2008) begreb om moderat eklekticisme, som netop imødekommer denne kritik. *Moderat eklekticisme* handler om at kombinere forskellige videnskabelige perspektiver på en gennemtænkt måde, hvor formålet er at belyse et fænomen fra flere vinkler. Denne tilgang understøtter udviklingen af psykologisk viden ved at åbne op for nye indsigter, begreber og forbindelser på tværs af faglige grænser. Ved at undersøge overlap og grænseflader mellem forskellige videnskabelige traditioner kan man skabe en mere nuanceret forståelse og samtidig bidrage til teoretisk udvikling (Køppe, 2008, p. 33). Ved eksplicit at tydeliggøre, hvad hver tilgang bidrager med, søger vi at skabe en reflekteret og sammenhængende forståelsesramme. Vi er opmærksomme på, at kritisk psykologi og fænomenologien oprindeligt hviler på forskellige videnskabsteoretiske traditioner, men vi argumenterer for, at de uproblematisk lader sig forene idet, de deler flere fællestræk og den samme grundtone i ønsket om at forstå menneskers oplevelser og handlinger ud fra deres egne perspektiver, som meningsfulde og kontekstuel forankrede i deres sociale hverdag. Begge traditioner tager udgangspunkt i subjektets perspektiv på verden og søger at forstå, hvordan individet oplever, handler og skaber mening i sin konkrete hverdag. Hvor fænomenologien har fokus på den umiddelbare erfaring og oplevelse, det vil sige, det som fremtræder for bevidstheden i livsverdenen, er kritisk psykologi optaget af individets hverdagsliv og handlinger i relation til de samfundsmæssige betingelser, de er indlejret i. Begge tilgange lægger også vægt på at producere erfaringsnær viden og tilstræber at opnå forståelse med afsæt i menneskers egne erfaringer og at forstå verden, sådan som den fremtræder for det enkelte menneske, i stedet for at reducere den til universelle eller generaliserede forklaringsmodeller. I forlængelse heraf udfordrer begge traditioner også en snæver, objektiv tilgang til mennesket og søger i stedet at indfange det situerede, relationelle og kontekstuelle i menneskers liv og erfaringer. Grundet ovenstående argumenterer vi for, at det derfor giver mening at kombinere de to perspektiver for at opnå en dybere og mere nuanceret forståelse af,

hvordan forældre oplever og navigerer i deres forældreskab i en bestemt samfundsmæssig kontekst.

3.2 Kvalitativ og abduktiv forskningstilgang

Til at undersøge forældres oplevelse af forældreskabet har vi anvendt en kvalitativ forskningsmetode. Denzin, Lincoln, Giardina og Cannella definerer bl.a. kvalitativ forskning som noget, der er fortolkende, og som ønsker at forstå den naturlige socialt konstruerede verden. Heri ønsker man at forstå den mening, som folk tillægger forskellige fænomener (2023, p. 14). Denne tilgang understøtter vores ønske om at undersøge forældreskabet ud fra både et kritisk psykologisk og fænomenologisk blik, hvor vi lægger vægt på forældres egne oplevelser og den samfundsmæssige kontekst, de indgår i. Ifølge Brinkmann og Tanggaard er man som kvalitativ forsker interesseret i “*hvordan* noget gøres, siges, opleves, fremtræder eller udvikles.” (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 15). Der er et ønske om at forstå, hvordan mennesket erfarer verdenen, omgås i det sociale liv, samt hvilke værdier de tillægger ting, og der er et mål om at forstå livet “inde fra” (Brinkmann & Tanggaard, 2020, p. 16). Dette stemmer godt overens med både det kritisk psykologiske og fænomenologiske udgangspunkt i subjektets perspektiv og oplevelse af verden.

I forlængelse heraf argumenterer vi for, at vi har arbejdet ud fra en abduktiv forskningstilgang. *Abduktion* adskiller sig fra induktion og deduktion ved ikke entydigt at bevæge sig fra empiri til teori eller fra teori til empiri, men derimod gennem en vekselvirkning mellem de to (Andersen & Boolsen, 2015, p. 42; Chew, 2021, p. 109f). Formålet er ikke blot at forklare sociale fænomener, men at opnå en dybere forståelse af de betydninger, som aktørerne selv tillægger deres oplevelser. Abduktion kan dermed besvare både ‘hvad’- og ‘hvorfor’-spørgsmål ved at frembringe indsigt og forståelse frem for at identificere direkte årsagssammenhænge (Blaikie, 2019, p. 89f; Brinkmann, 2015, p. 85f). Dette er særligt relevant i vores speciale, hvor vi har tilstræbt at møde empirien med åbne og undersøgende øjne uden på forhånd at have udvalgt bestemte teorier. Dette kan minde om en induktiv tilgang, men netop denne åbenhed er også karakteristisk for abduktion, hvor teori og empiri, som beskrevet, udvikles i et frem-og-tilbage-forhold. I projektets indledende fase gennemførte vi brede litteratursøgninger for at få et indledende indblik i fænomenet forældreskab og de overordnede samfundsmæssige tendenser. Her blev vi, som beskrevet i afsnit 4.2, opmærksomme

på et videnshul i litteraturen om det intensive eller grænseløse forældreskab, hvor forældrenes egne perspektiver ofte manglede nuancer. Denne erkendelse førte til, at vi blev nysgerrige på, hvordan forældre selv oplever og forstår deres forældreskab i lyset af samfundsmæssige tendenser, men også hvilke personlige og erfaringsbaserede aspekter, der spiller ind. Som følge heraf valgte vi at analysere vores empiri uden på forhånd fastlagte teoretiske briller og i stedet lade empirien 'tale for sig selv'. De teoretiske perspektiver blev derfor først valgt efter en grundig bearbejdning af empirien, hvor vi har læst den på forskellige måder; på langs og på tværs og uden på forhånd valgte kategorier, og empirien har således været med til at forme det teoretiske udgangspunkt – ikke omvendt. Denne tilgang er i tråd med den abduktive logik, hvor det handler om at transformere aktørers egne forståelser til analytiske begreber og dermed opnå indsigt i deres sociale virkelighed (Blaikie, 2019, p. 89f). På trods af bestræbelsen på dette er det dog væsentligt at anerkende, at vores blik på empirien alligevel ikke helt kan afskrives at være formet af en teoretisk forståelsesramme, grundet vores forudgående interesse, kendskab og gennemlæsning af litteratur på feltet (afsnit 2). Dette har blandt andet påvirket udformningen af interviewguiden, vores måde at læse empiri og yderligere litteratur på, samt hvordan vi har kodet og fortolket empirien. Alligevel har vi metodisk tilstræbt at lade empirien og forældrenes stemmer guide analysen, og netop derfor er den abduktive tilgang det mest dækkende udtryk for vores forskningsproces.

4. Metode

Vi vil i nedenstående afsnit redegøre for den valgte metode og argumentere for valget af denne samt uddybe overvejelser og valg vedrørende vores forskningsdesign.

4.1 Interview

I dette speciale har vi valgt at anvende semistrukturerede interviews som metode til at undersøge, hvordan forældre oplever forældreskabet, og hvordan deres egne erfaringer og oplevelser spiller sammen med aktuelle forældreskabsidealer. Som Tanggaard og Brinkmann (2020a) understreger, bør det, der ønskes undersøgt, bestemme metodevalget. I vores tilfælde er interviews en velegnet metode, da de muliggør at få indblik i de komplekse sammenhænge, der findes mellem individuelle erfaringer og samfunds-

mæssige forventninger. De påpeger videre, at interviewet er en metode, der giver adgang til informanternes livsverden og deres subjektive oplevelser, samt giver mulighed for at opnå indsigt i menneskers meninger, holdninger og oplevelser (Tanggaard & Brinkmann, 2020a pp. 33, 35). Dette gør interviewmetoden særligt relevant for vores undersøgelse, da vi ønsker at forstå forældres egne forståelser af forældreskabet. Desuden går det godt i spænd med vores metodologiske standpunkt, kritisk psykologi, der har fokus på subjektets ståsted (Schraube, 2017, p. 33), samt fænomenologien, der er optaget af individets oplevelse af et fænomen (Langdridge, 2007, p. 11).

Ved at anvende det semistrukturerede interview skaber vi en balance mellem en struktureret tilgang med på forhånd definerede temaer og spørgsmål og en åbenhed over for deltagernes egne perspektiver. Dette har givet os en fleksibilitet i forhold til at skifte retning, følge op på nye idéer og bede om uddybelse af svar, afhængigt af hvilke temaer der fremstod mest relevante i den enkelte samtale (Arksey & Knight, 1999, p. 11; Fylan, 2005, p. 65). Dog kan denne fleksibilitet også være en udfordring, idet interviewer skal kunne navigere i samtalen og sikre, at alle relevante temaer bliver behandlet. Hvis interviewer ikke er tilstrækkeligt forberedt, kan det resultere i mindre fyldestgørende svar (Tanggaard & Brinkmann, 2020a, p. 42). Dette har vi forsøgt at imødekomme ved på forhånd at lave en grundig interviewguide, hvilket vil blive uddybet i afsnit 4.3.

I forlængelse af ovenstående skal vi også være opmærksomme på, at interviewet aldrig kan være en neutral teknik til opnåelse af objektive data. Interaktionen mellem interviewer og interviewperson spiller en væsentlig rolle for den viden, der fremkommer, og både interviewspørgsmålene og konteksten påvirker de svar, vi får (Tanggaard & Brinkmann, 2020a, p. 38). Det forpligter os på at forholde os reflektivt til vores rolle som interviewere og til, hvordan både vores spørgsmål og samspillet med interviewpersonerne er med til at forme den empiri, vi indsamler (Tanggaard & Brinkmann, 2020a, p. 34). Dette har vi blandt andet gjort ved at være transparente omkring bearbejdningsprocessen, og ved løbende at diskutere vores fortolkninger af interviewene – både internt i gruppen og i dialog med vores vejleder – herunder også vores egen position i samtalerne. Derudover skal vi være opmærksomme på, at de erfaringer, som interviewpersonerne deler, altid vil være konstrueret retrospektivt i den samtaleinteraktion, som interviewet udgør (Tanggaard & Brinkmann, 2020a, p. 35).

4.2 Udvælgelse og kontakt til deltagere

For at finde deltagere til vores interviews, lavede vi et opslag og delte det hver især på Facebook. Det blev videredelt af vores venner, samt delt i en Facebookgruppe for forældre, som på daværende tidspunkt havde over 11.000 medlemmer, i håbet om at nå bredere ud end vores eget netværk (se opslaget i bilag 1). I opslaget beskrev vi, at vi er specialestuderende i psykologi med interesse for, hvordan det opleves at være forælder i dag, både i lyset af nutidens forældreskabstendenser og med afsæt i forældres egne erfaringer. Vi oplyste, at vi søgte både mødre og fædre, og at man skulle have mindst ét års erfaring som forælder og have hjemmeboende børn. Dette udsprang af et ønske om ikke at inkludere helt nye forældre, samtidig med at vi gerne ville ramme en bred gruppe, som tidligere nævnt i afgrænsningen (afsnit 1.1.1). Endelig oplyste vi, at interviewene kunne foregå fysisk, hvis man boede i nærheden af os, eller alternativt online via Zoom. Inden for de første par dage fik vi en del henvendelser, og tilsammen kontaktede 18 personer os på hhv. Facebook og mail, hvoraf 15 var kvinder og tre var mænd. En af kvinderne nævnte desuden, at hun havde overtalt sin mand til også at deltage, hvis vi var interesserede i det, da hun selv var opmærksom på, at det ofte primært er kvinder, der reagerer på opslag som dette.

Vi vurderede tidligt, at tre til fire interviews ville være passende, afhængigt af hvem og hvor mange der meldte sig. Den store interesse gav mulighed for at udvælge deltagere med forskelligartede erfaringer, blandt andet i forhold til børneantal og -aldre. Vi har desuden ønsket at interviewe både mødre og fædre, da vi ønsker et bredt blik på forældreskabet og samtidig er opmærksomme på, at forskningen ofte fokuserer på mødres perspektiver (jf. afsnit 2.3.2.2). Vi endte derfor med fire deltagere: to mødre og to fædre. Mødrene blev udvalgt på baggrund af variation i børns alder samt manglende forudgående relation. Den ene far blev rekrutteret gennem den kvinde, som havde nævnt, at hendes mand gerne ville deltage, og efter en kort dialog stod det klart, at interessen også var hans egen. Valget af den anden far til interview stod mellem de tre mænd, som selv havde kontaktet os, men som dog alle tre har en relation til én i specialegruppen. Når man har et kendskab til en deltager, kan det naturligt medføre nogle metodiske og etiske problematikker, hvilket vi har forsøgt at undgå så vidt muligt. Vi havde dog et stort ønske om at interviewe to fædre, hvorfor vi derfor valgte at kontakte én af dem. Vi valgte at spørge den, af de tre fædre, som har fire børn, og da han som den eneste havde sådan en familiekonstellation, mente vi, at det kunne bidrage med en interessant vinkel til vores empiri. Den person, der kendte deltageren, deltog

af den grund ikke i interviewet. Disse overvejelser uddybes i afsnittet om vores etiske overvejelser (4.7).

De udvalgte fire interviewdeltagere vil blive yderligere præsenteret senere i afsnit 6, inden analysen. Eftersom vi havde søgt bredt ud, og både tilbød fysisk og online interviews, endte vi med at aftale ét fysisk interview og tre online.

4.3 Interviewguide

I følgende afsnit vil vi præsentere vores interviewguide og vores overvejelser hertil (se den fulde interviewguide i bilag 2).

Vi har valgt at lade os inspirere af Kvale og Brinkmanns (2015) beskrivelse af, at en interviewguide til et semistruktureret interview typisk indeholder nogle overordnede emner med tilhørende underspørgsmål, der kan være en guide til samtalen, men ikke nødvendigvis skal følges rigtigt (p. 185). Dette har hjulpet os med at forholde os fleksibelt til samtalen, samtidigt med at vi også har været velforberedte. Tabel 1 viser hvordan vi overordnet har inddelt interviewguiden.

Emne	Forskningsspørgsmål	Eksempel på interviewspørgsmål
Indledning	Hvordan oplever forældre overordnet deres hverdag og rolle som forældre?	Hvad fylder hjemme hos jer i jeres snakke om børn og det at være forældre?
Forældreskabets oplevelse og udfordringer	Hvilke aspekter af forældreskabet opleves som de mest givende og de mest udfordrende?	Hvad oplever du som udfordrende ved forældrerollen? Kan du komme med et eksempel på en noget, du har oplevet som meget udfordrende?
Personlige erfaringer i forældreskabet	Hvordan påvirker forældres egne værdier og erfaringer deres forældreskab? Hvilken rolle spiller deres egen opvækst for deres forældrerolle?	Når du tænker tilbage på din egen opvækst, er der noget, du har taget med dig i din måde at være forælder på?
Forældreskab i en samfundsmæssig kontekst	Hvordan oplever forældre samfundets normer og idealer for forældreskab? Hvordan navigerer de i disse forventninger?	Har du selv oplevet situationer, hvor du har følt et pres udefra eller forventninger til, hvordan du skal være forælder?
Afslutning	Hvilke refleksioner har forældre selv over deres forældreskab? Hvilke råd ville de give til kommende forældre?	Hvis du skulle give et råd til nye/andre forældre, hvad ville det være?

Tabel 1: Overblik over interviewguide

I udformningen af vores interviewspørgsmål, har vi desuden forsøgt at forholde os til den viden og teori, der er indenfor forskning om forældreskabet, ved bl.a. at spørge

direkte ind til og forklare begreber som 'grænseløst forældreskab' og 'forældreudbrændthed'. Samtidigt har vi også ønsket at stille os åbne overfor, hvad interviewdeltagerne ønskede at dele, og ikke lade teorien styre os, som beskrevet i afsnit 3.2 I udarbejdelsen af vores interviewspørgsmål oplevede vi, at nogle af spørgsmålene blev for ukonkrete, abstrakte eller blot var svære at svare på. Efter vejledning blev vi opfordret til at konkretisere nogle af spørgsmålene, og fokusere på at lade deltagerne komme med eksempler fra deres liv. Dette medvirkede til, at vi under interviewene ofte bad forældrene uddybe deres udsagn med konkrete eksempler fra hverdagen.

4.4 Selve interviewsituationerne

Vi skiftedes til at interviewe de fire forældre, hvor den ene udførte selve interviewet, mens den anden sad ved siden af og kunne følge med i interviewguiden, samt komme med supplerende spørgsmål, når det var nødvendigt. Ved ét enkelt interview var det kun det ene gruppemedlem, der gennemførte samtalen, da den anden, som tidligere beskrevet, havde et personligt kendskab til deltageren. Som nævnt, var tre af de fire interviews online, hvilket skyldtes geografiske årsager, hvoraf det fjerde var fysisk, hvilket også var det interview, som kun den ene af os deltog i. Her bemærkede vi, at det fysiske interview føltes mere naturligt, og at det var nemmere at 'mærke' deltageren, samt give tænkepauser, hvilket gjorde, at det mindede mere om en samtale, end et formelt interview, som de online interviews bare mere præg af. Vi oplevede dog stadig, at de online interviews fungerede fint, og oplevede ikke, at onlineformatet stod i vejen for en god samtale.

Yderligere konkrete bemærkninger til de enkelte interviewsituationer, vil nævnes i afsnit 6 i en præsentation af empirien.

4.5 Bearbejdning af empiri: transskribering af interviews

Alle interviews blev lydoptaget, og efterfølgende transskriberet. Vi transskriberede hinandens interviews for at sikre fælles indsigt og en dybere forståelse af det empiriske materiale. Inspireret af Tanggaard og Brinkmann (2020a) har vi forsøgt at transskribere efter meningsindholdet i det sagte, hvorfor pauser, ord der blev gentaget, ikke blev en del af transskriberingen (p. 50f), da det ikke blev vurderet relevant for vores speciale. Allerede i transskriberingen har vi anonymiseret navne, byer og jobbeskri-

velser, der kunne risikere at afsløre, hvem interviewpersonerne er. Rent praktisk overførte vi lydfilerne af interviewene til Microsoft Word, hvor vi anvendte dens transskriptionsfunktion. Denne gav os en meget grov transskribering, hvorefter vi udførligt genlyttede interviewene og rettede til i transskriberingerne. Dette gjorde vi umiddelbart efter, vi havde udført interviewene, da det kan være en fordel at transskribere ens interviews relativt hurtigt, så man har mulighed for at huske det sagte, hvis det ikke står klart igennem lydfilerne (Tanggaard & Brinkmann, 2020a, p. 51). For at sikre en så ensartet transskribering som muligt gennem de fire interviews, udarbejdede vi følgende transskriptionsguide:

- I = interviewer
- I2 = supplerende interviewer
- Afbrydelser i eller omformulering af egen sætning markeres med /
- Handler eller ting der ikke siges markeres med parentes: () f.eks.: (Morten griner).
- Når der kommes med eksempel på noget, der siges markeres det med: " "
- Irrelevant passage evt. med personlige oplysninger markeres med: (...)
- Uklar passage markeres med : ??
- Lange pauser markeres med eller sætning som bliver afbrudt af den anden: ...

Af etiske årsager har vi valgt ikke at vedlægge transskriptionerne som bilag. Dette skyldes et hensyn til deltagernes anonymitet og interviewenes sårbare karakter.

4.6 Analysemetode

I behandlingen af vores empiri, har vi valgt at anvende tematisk analyse med fokus på meningen i forældrenes udtalelser. Tematisk analyse er en bred betegnelse over metoder og tilgange, der overordnet dækker over, at man koder sit materiale, og derudfra danner temaer, som rummer overordnede meninger i ens data. Ifølge Braun og Clarke kan en tematisk analyse anvendes over flere forskellige metodologiske og teoretiske standpunkter indenfor kvalitativ forskning, og analysen vil derfor være formet af, hvilket standpunkt man har (Braun & Clarke, 2006, p. 77; 2023, pp. 386, 388). Her skal det bemærkes, at deres eget syn på viden er formet af en forståelse af, at forskeren altid har en aktiv rolle i at udvælge og tolke på empirien, og at man ikke blot “giver stemme”

(“give voice”) til sine deltagere (Braun & Clarke, 2006, p. 80). De lægger altså vægt på et mere konstruktionistisk blik på viden. De påpeger dog, at man også kan anvende tematisk analyse indenfor en mere realistisk tilgang, der beskriver deltagernes oplevelser, meninger og virkeligheder. Det vigtige er blot, at man er tydelig og transparent om sit teoretiske ståsted og de metodiske og epistemologiske tilgange, der hører med (Braun & Clarke, 2006, pp. 81, 85). Vi har så vidt muligt forsøgt at være transparent om dette, og anvender i specialet som nævnt, et kritisk psykologisk perspektiv, samt et fænomenologisk blik på det oplevede forældreskab. Inspireret af Braun og Clarke (2006, p. 87; 2023, p. 390) har vi først gjort os fortrolige med vores empiri ved at transskribere interviewene og derefter gennemlæse transskriptionerne flere gange. Vi har herudfra forsøgt at danne koder. Vores første forsøg på dette blev alt for omfattende, og efter vejledning kom vi frem til, at det kunne være hensigtsmæssigt at kode efter forældrenes hovedfortælling af, hvordan de oplever forældreskabet og dem selv som forældre. Hertil valgte vi at kode, hvor der opstod nuancer, dobbeltheder eller modsætningsforhold til disse hovedfortællinger, altså når de sagde noget, der ’prikkede’ til deres oprindelige fortællinger om dem som forældre. Vi udarbejdede desuden en tabel for hvert interview, for at kunne danne os et samlet overblik over de fire interviews. Dette med henblik på nemmere at kunne se, hvilke tematikker, der gik på tværs af de fire interviews. Her ses et eksempel på ét af skemaerne:

Temaer
Hovedfortælling
- Afslappet forælder
- Traditionel/gammeldags opdragelsesstil
Nuancer til hovedfortællingen
- Det er hårdt og krævende at være forælder. Måske er dette faktisk også en del af hendes hovedfortælling
- Hun er måske ikke altid så afslappet/afslappet indenfor en bestemt ramme
- Hun søger også lidt råd andre steder (selvom hun virker som én, der hviler meget i sin afslappede opdragelsesstil)
Værdierne - det hun har med sig
- Opvækst
- Hun vil give sine børn det, hun ikke selv fik i sin barndom
- Værdi: at snakke meget med sine børn og være nærværende
- Værdi: fysisk berøring og “jeg elsker dig”
- Børn er nogle man kan forme

Tabel 2: Kodning Camilla

Da vi startede med at kode, havde vi desuden ikke fastlagt, hvilken teori vi ville an-

vende i vores analyse, hvilket har gjort vores kodning datadreven, fremfor begrebsdreven (Tanggaard & Brinkmann, 2020a, p. 56). Først undervejs i vores kodning blev det mere klart for os, hvilket teori der kunne være relevant at anvende. Ved at kode interviewene i fællesskab og danne overblik over disse, har vi oplevet, at vi begge har fået et godt kendskab til de fire interviews. Dette er også noget, vi har prioriteret at afsætte meget tid til, hvilket også anbefales, da det kan være svært at danne overblik over store mængder empiri på meget kort tid (Braun & Clarke, 2023, p. 392; Tanggaard & Brinkmann, 2020a, p. 55). Vi indledte analysearbejdet med en antagelse om, at hvert interview skulle skrives og analyseres individuelt i dybden, for dernæst at identificere fællestæk på tværs. Denne tilgang byggede på ønsket om at fremhæve hver deltagers unikke fortælling. Undervejs blev det dog tydeligt, at denne strategi kunne føre til en for relativ analyse med for meget fokus på individet frem for det fælles. Da vores mål også er at opnå et indblik i det mere almene ved forældreskabet – samtidig med en anerkendelse af individuelle forskelle – valgte vi derfor i stedet at fokusere på tværgående tematikker i vores kodning dog med plads til løbende at udfolde deltagerens fortællinger. Det skal understreges, at vores brug af ordet “fortællinger”, ikke trækker på en narrativ tilgang i metodisk forstand. Vi har ikke interviewet deltagerne med henblik på at afdække livsfortællinger eller anvendt narrative analyseprincipper (Czarniawska, 2020). Fokus har været på at forstå forældrenes forståelser og beskrivelser af deres forældreskab. Det var, som nævnt, først i vores analytiske arbejde, at det blev klart for os, at vores tolkninger af deltagerens fortællinger kunne anvendes som en brugbar strategi til at danne overblik over de fire interviews. Denne tilgang er dermed opstået *efter* vi havde lavet vores interviews, og har ikke været en del af vores interviewdesign.

4.7 Ethiske overvejelser

Kvalitativ forskning er, ifølge Brinkmann, altid en værdiladet aktivitet (2020, p. 581), og da vi i vores speciale kommer helt tæt på fire andre mennesker, følger der derfor helt naturligt etiske overvejelser med i vores arbejdsproces. I dette afsnit, vil vi udfolde de overordnede etiske overvejelser, vi er stødt på i forbindelse med vores speciale.

Helt overordnet har vi forholdt os til nogle etiske grundlæggende principper. Brinkmann kalder disse for “tommelfingerregler”, da man skal være opmærksom på, at disse ikke er fuldt dækkende for at sikre sig korrekt etisk handlen, men kan være fungere

guidende. Disse er: informeret samtykke, fortrolighed, konsekvenser og forskerens rolle (Brinkmann 2020, pp. 590, 598f). De vil ikke blive gennemgået slavisk, men vi har haft dem for øje i vores etiske overvejelser. En grundlæggende etisk overvejelse, vi har haft helt fra starten, er, at forældreskabet i sig selv kan være et sårbart emne. Derfor har vi, som tidligere nævnt, allerede under transskriptionen været meget opmærksomme på at anonymisere deltagerne og beskytte deres fortrolighed ved at udelade oplysninger, der kan afsløre deres identitet. Et eksempel på, at vi oplevede denne sårbarhed var, at én af forældrene i interviewet fortalte, at vedkommende måske ikke ville have valgt at få børn, hvis hun på forhånd havde vidst hvor alene, hun ville komme til at stå i det. Vi havde ikke et indtryk af, at hun nu fortryder sine børn, men hendes udtalelse vidner om en stor sårbarhed i forældreskabet. Derfor har vi også været meget bevidste om ikke at dømme forældrenes udtalelser, og har forsøgt at have en ydmyg tilgang til dem. Dette på trods af, at vi er bevidste om, at vi også selv har personlige holdninger til forældreskabet generelt og til det, vores deltagere har ytret. Det samme har gjort sig gældende i vores analyseproces. Vi ønsker ikke at undersøge, hvad der er rigtigt eller forkert i forældreskabet, men netop ud fra vores fænomenologiske tilgang, at forstå det oplevede forældreskab med udgangspunkt i forældrenes udtalelser.

I forlængelse af, at det kan have været sårbart for forældrene, har vi også haft en særlig bevidsthed om, at vi indgik i rollen som psykologistuderende, der skulle indsamle empiri, og ikke som terapeuter. Vores ærinde har ikke været at behandle tidligere traumatiske oplevelser fra deres opvækst, men på en respektfuld måde at være nysgerrige og åbne for deres fortællinger. I en terapeutisk samtale er det terapeuten, der hjælper klienten, som kommer og har brug for hjælp, hvor det i vores tilfælde er os psykologistuderende, der har spurgt forældrene om hjælp (Brinkmann, 2020, p. 596; Fog, 1992, p. 222). På trods af denne bevidsthed, havde vi efter interviewet med én af mødrene en oplevelse af, at hun muligvis havde oplevet interviewet som en mulighed for at 'læse af'. Vores fornemmelse var, at hun med interviewet havde rum til refleksion, og vi oplevede, at hun delte en masse tanker, uden at vi behøvede at spørge ind til det. I dette tilfælde oplevede vi dog ikke, at vi agerede terapeutisk overfor hende, og hendes åbne refleksioner har sandsynligvis mere skyldtes hendes behov for at dele ud af det, der fyldte for hende.

En videre refleksion i forhold til, at vi ikke skulle agere terapeuter for forældrene er, at vi blev overraskede over, at flere af forældrene har haft barske og voldsomme barndomsoplevelser. Dette var særligt for to af dem, og en tredje delte også delvis voldsomme oplevelser. Vi har efterfølgende reflekteret over, at vi i vores opslag til informanterne formulerede os bredt ved at skrive, at vi var interesserede i ”hvilke erfaringer forældre har med sig” (bilag 1), uden eksplicit at nævne, at vi ville spørge ind til deres opvækst. Det betyder, at vi må være opmærksomme på risikoen for, at nogle deltagere kan have følt sig uforberedte eller pressede til at tale om deres barndom, da vi ikke havde forberedt dem herpå. For at imødekomme dette kunne vi med fordel have spurgt mere direkte, om det var noget, de var trykke ved at dele. Dog pointerer psykolog Jette Fog, at de fleste interviewpersoner ofte vil have svært ved at sige, at der er noget, de ikke vil tale om (Fog, 2004, p. 228) hvorfor det måske ikke havde ændret situationen. Trods ovenstående refleksion, havde vi dog en oprigtig fornemmelse af, at forældrene var villige til at dele selv de sårbare oplevelser, og da de selv frivilligt har responderet på vores opslag om at deltage, må vi antage, at de har haft en vis åbenhed for at dele ud af deres liv. Vi oplevede heller ikke, at forældrene virkede mærkbart berørte af at fortælle om deres barndom, selvom vi stadig forholder os til, at det sandsynligvis har været sårbart for dem. Det betød dog, at vi i nogle tilfælde valgte ikke at gå dybere ind i visse udtalelser, udover afklarende spørgsmål, da det lå uden for interviewets formål.

En yderligere meget praktisk etisk overvejelse har omhandlet det faktum, at ét af os specialemedlemmer har et kendskab til én af fædrene, som allerede nævnt. Derfor har vi måtte gøre os nogle overvejelser om, hvilke konsekvenser det kunne have, da det er vigtigt, at man som interviewer forholder sig til det magtforhold, der kan opstå i et interview (Kvale & Brinkmann, 2015, pp. 118f, 139). Et opmærksomhedspunkt kan være, om det vil kunne påvirke den videre relation mellem ham og den studerende efterfølgende, når han har åbnet op for de sårbare tanker, som forældreskabet rummer. Han delte bl.a. også oplevelser fra sin barndom, der har været udfordrende. For at imødekomme dette, lod vi, som tidligere beskrevet (afsnit 4.4), det andet specialemedlem interviewe ham, og hende, der kendte ham, var ikke med til interviewet. Vi har også været meget bevidste om, at det, der blev delt i interviewsituationen, kun skulle bruges til specialet, og ikke er noget, der vil skulle bringes op i en samtale efterfølgende. Desuden forholder vi os til, at han selv har meldt sig til interviewet, velvidende, at han kender én af specialemedlemmerne.

Samlet set peger disse overvejelser på vigtigheden af løbende etisk refleksion og opmærksomhed i mødet med interviewdeltagere – især når samtalerne omhandler sårbare emner og personlige erfaringer.

5. Teori

For at undersøge hvordan forældre forstår og oplever deres forældreskab, og hvordan dette hænger sammen med deres personlige erfaringer og samtidens idealer, anvender vi overordnet Honneths anerkendelsesteori og udvalgte begreber fra den kritiske psykologi. Anerkendelsesteorien giver os mulighed for at forså, hvordan de interviewede forældres selvforståelser og måde at udøve forældreskabet på formes gennem sociale relationer og gennem et behov for anerkendelse – både fra nære relationer og fra samfundet. Teorien kan hjælpe os med at forså, hvordan forældrene navigerer mellem egne værdier, og de normer de møder omkring sig, f.eks. i mødet med andre forældre, institutioner, forældreskabsidealiser og fra staten. De kritisk psykologiske begreber bidrager med et mere betingelsesorienteret blik, hvor vi ikke forstår forældrenes valg og udsagn som udelukkende individuelle, men også som præget af strukturelle og historiske betingelser. Dette kan bidrage med at belyse, hvordan livsbetingelser, arbejdsliv og sociale forventninger, kan påvirke forældreskabet, og hvordan de interviewede forældre aktivt forholder sig til dette. I tilfælde, hvor det er relevant for vores analyse, inddrager vi desuden supplerende teori. Endeligt vil vi i analysen også trække på viden og begreber om forældreskabets historie og forældreskabstendenser fra det tidligere afsnit ”Baggrund og teori” (afsnit 2).

5.1 Honneths anerkendelsesteori

Axel Honneth er en tysk filosof, der har formuleret teorien om anerkendelse. Honneth placerer sig inden for socialfilosofien og kommer af en kritisk teoretisk tradition (Jørgensen, 2018, p. 25; Willig, 2003, p. 11). Teorien om anerkendelse har et menneskesyn, *“hvor selvet er relationelt og intersubjektivt konstitueret”* (Jørgensen, 2018, p. 89). Honneth mener hertil, at mennesket har et grundlæggende behov for anerkendelse, da det er vigtigt for individets udvikling af autonomi, hvor manglen på samme, vil kunne føre til oplevelse af at erfare foragt eller ydmygelse, hvilket vil kunne mindske ens personlige egenskaber og sociale udviklingsmuligheder (Honneth, 2008, p. 123; Jørgensen, 2018, p. 44). Desuden mener han, at individets identitetsdannelse fin-

der sted gennem en gradvis internalisering af “*socialt standardiserede anerkendelsesreaktioner*”. Man er dermed afhængig af den sociale konteksts måde at være sammen på og anerkende hinanden på i sin identitetsdannelse (Honneth, 2008, p. 122f; Willig, 2003, p. 12). Anerkendelsen er således “*konstituerende for, hvad mennesker kan være, og for, hvilke udfoldelsesmuligheder de har.*” (Jørgensen, 2018, p. 89). Vi vil ud fra dette argumentere for, at anerkendelsesteorien derfor med fordel kan anvendes inden for vores kritisk psykologiske perspektiv på forældreskabet, hvor der netop ses et dialektisk forhold mellem individ og samfund, og hvor forældre løbende forhandler deres identitet i lyset af samfundets normer og krav om anerkendelse.

Grundlæggende for Honneths teori er, at menneskets behov for anerkendelse dækker over tre anerkendelsessfærer, hvor mennesket må erfare alle tre lag af anerkendelse for at være fuldt udviklet (Willig, 2003, p. 14). Den første er *privatsfæren*, hvor der fokuseres på vigtigheden i anerkendelsen fra familie og venner. Denne sfære adskiller sig fra de andre, da den er forudsætningen for, at mennesket overhovedet kan “*træde ind i et intersubjektivt forhold.*” (Willig, 2003, p. 15). Selvom anerkendelsen også er nødvendig i voksen-voksen-relationen, er den særligt relevant i forælder-barn-relationen. Honneth betoner, at hele vores grundlæggende behov for anerkendelse, netop kan ses i den relation, der er mellem spædbarn og omsorgsperson, hvor omsorgspersonen gennem deres ansigtsmimik viser barnet, at de er aktivt engagerede i at vise det omsorg. Dette kan være med til at udvikle barnets evne til at kunne vise en social åbenhed overfor verden (Honneth & Margalit, 2001, p. 118; Jørgensen, 2018, p. 42). Den private sfære er relevant for os at forstå, da vi i vores undersøgelse af forældreskabet naturligt ikke kan komme udenom, at den bygger på relationen mellem et barn og en forælder. Den anden sfære kaldes *den retslige sfære*, og har fokus på menneskets behov for en universel og lovmæssig anerkendelse i samfundet, der rummer lige rettigheder og muligheder, og som gennem denne anerkendelse vil lade individet udvikle selvagtelse (Nørgaard, 2005, p. 64; Willig, 2003, p. 14). I forhold til forældreskabet kan det eksempelvis gælde den anerkendelse, som staten kan give. Aktuelt kan det f.eks. komme til udtryk gennem Trivselskommissionens anbefalinger, samt lignende råd fra det offentlige, og hvordan disse enten kan bidrage til at forældre føler sig validerede eller det modsatte i deres rolle som forælder. Den sidste sfære hedder *den solidariske sfære*, og omhandler anerkendelse fra kulturelle, politiske og arbejdsmæssige fællesskaber. Denne er afgørende for individets oplevelse af personlig autonomi, hvor indi-

videt anerkendes for at være unikt og uerstatteligt, samt værende bidragsyder til samfundet (Jørgensen, 2018, p. 44; Nørgaard, 2005, p. 64). Den solidariske anerkendelse rummer eksempelvis anerkendelse fra folk omkring én, andre forældre, mødregrupper, samt almene normer og debatter om forældreskabet i samfundet.

Således bidrager Honneths teori med et analytisk afsæt for at undersøge, hvordan forældre oplever og erfarer forældreskabet i lyset af sociale forventninger og behovet for anerkendelse fra nære relationer og samfundet omkring én.

5.2 Udvalgte kritisk psykologiske begreber

Som tidligere nævnt tager vi særligt afsæt i kritisk psykologi som vores videnskabsteoretiske udgangspunkt. Dette ønsker vi også at trække på rent teoretisk, hvor de udvalgte begreber, som vil blive præsenteret i dette afsnit, er: handlesammenhænge, betingelser, handlemuligheder og daglig livsførelse.

Som allerede nævnt (afsnit 3.1.1) bygger kritisk psykologi på en forståelse af mennesket som et samfundsmæssigt væsen, der altid handler i relation til de historiske, kulturelle og materielle betingelser, det lever under (Dreier, 2013, p. 8; Mørck & Huniche, 2006, p. 3). Subjektet forstås således som grundlæggende situeret – det vil sige indlejret i en specifik kontekst, som både former og begrænser dets livssituation (Dreier, 2013, p. 8). Centralt for den kritiske psykologi er den dialektiske forståelse af forholdet mellem individ og samfund (Langergaard & Sørensen, 2020, p. 264; Mørck & Huniche, 2009, p. 2), hvor mennesket ikke blot ses som formet af sine betingelser og omgivelser, men også som en aktiv deltager, der i kraft af sin praksis og livsførelse er med til at påvirke og forandre disse betingelser (Kousholt, 2018, p. 242f; Mørck & Huniche, 2009, p. 3). I teoretiske termer taler man i kritisk psykologi om, at individer deltager på tværs af forskellige *handlesammenhænge*, der alle indbyrdes påvirker hinanden. Måden, hvorpå man deltager i disse sammenhænge, er også forskellige, og er med til at forme, hvilke muligheder man har for deltagelse i de andre handlesammenhænge, man færdes i. Mennesket deltager således i forskellige handlesammenhænge, der hver især har forskellige formål. Disse er på den måde med til at skabe muligheder, begrænsninger og *betingelser* for individet (Mørck & Huniche, 2009, p. 4f). Vi har allerede i det videnskabsteoretiske afsnit været inde på, at betingelser ikke er faste, men kan reproducere og forandres gennem subjektets aktive handlen og deltagelse (Jartoft,

1996, p. 183). Betingelserne kan således både skabe begrænsninger og muligheder for individet, og menneskets valg og handlinger skal dermed forstås i forhold til de specifikke betingelser, som de befinder sig i (Osterkamp & Schraube, 2013, p. 4f). I vores analyse har vi ønsket at have blik for de interviewede forældres specifikke livsbetingelser og den betydning, de tillægger dem, for at forstå, hvordan disse betingelser kan påvirke deres måde at udøve forældreskab på. Dreier beskriver i forlængelse heraf, hvordan handlesammenhænge¹ tilbyder ”*sine deltagere et bestemt, begrænset eller bredere spillerum af handlemuligheder.*” (Dreier, 2013, p. 9). Individets handlesammenhænge og betingelser er således med til at forme dets *handlemuligheder*. Når en person dermed agerer i forskellige handlesammenhænge, giver det forskellige og individuelle handlemuligheder, som er betinget af handlesammenhængens betingelser. Dreier udtrykker dog også, at disse er til forhandling og ikke ligger fast. Individet har dermed en indflydelse på sine handlemuligheder, og er dermed aktivt handlende (Dreier, 2013, p. 9). Denne forståelse viser også, hvordan ens handlemuligheder er betinget af den dialektiske relation mellem individet og konteksten (Jartoft, 1996, p. 195f). Individets handlemuligheder hænger sammen med det, der kaldes daglig livsførelse. *Daglig livsførelse* er netop den proces, hvori individet aktivt organiserer og er i sin hverdag i forhold til den sociale praksis, det er i. Det er ikke en individuel eller isoleret aktivitet, men er tæt forbundet med hvilke betingelser, man er formet af. Dreier påpeger desuden, at den daglige livsførelse hænger sammen med individets selvforståelse, da måden, hvorpå man fører sit liv i praksis, hænger sammen med den måde, man forstår sig selv på (Dreier, 2009, p. 198f; Holzkamp, 1998, p. 4).

Overordnet kan vi med begreberne fra kritisk psykologi tolke på, hvordan forældreskabet tager form i det spændingsfelt, der er i mødet mellem deres betingelser og de samfundsmæssige tendenser, normer og krav, der præger forældrenes hverdagsliv, samt hvordan de interviewede forældre aktivt forsøger at skabe mening og handlemuligheder i dette.

¹ Dreier anvender dog selv begrebet ”kontekst” om samme forståelse, men beskriver, hvordan andre kalder det ”handlesammenhænge” (Dreier, 2013, p. 8), hvorfor vi for læsevenlighedens skyld anvender handlesammenhænge som begreb.

6. Præsentation af deltagere

Inden analysen ønsker vi at give en præsentation af de fire forældre. Præsentationerne tager udgangspunkt i de beskrivelser, forældrene løbende kom med i interviewene samt af vores umiddelbare indtryk og forståelser af dem.

6.1 Camilla

Camilla er i slut 30'erne, gift og mor til to piger, på henholdsvis 5 år og 7 år, og de bor på landet på Bornholm. Familien kommer oprindeligt fra en større by på Sjælland men valgte at flytte til Bornholm for fire år siden med ønsket om at komme tættere på hendes forældre og søskende, der også er flyttet til Bornholm, samt at de kunne få mere plads for pengene, da de ønskede at købe en større landejendom. Camilla er nyligt uddannet socialrådgiver, og hendes mand er mekaniker. Hun beskriver overordnet sig selv som en afslappet, men struktureret forælder, der ser sig selv have en traditionel opdragelsesstil, hvor hun går op i, at det er okay at sige nej og sætte grænser for sine børn samt lære sine børn at være selvstændige. Hun sætter samtidigt selv ord på, at forældreskabet er hårdt, og beskriver hvordan hun kan føle sig som en alenemor, da hendes mand arbejder meget. Camilla kommer fra et skilsmissehjem og fortæller om en barsk barndom, hvor begge forældre drak, og hvor hun i høj grad skulle klare sig selv fra en tidlig alder. Hun tager stærk afstand til sine forældres måde at være forældre på, og er selv meget opmærksom på at være der for sine børn. Under interviewet fremstod Camilla som stærk og værdibåren i sit forældreskab, men samtidig præget af træthed og udmattelse.

6.2 Morten

Morten er 35 år, gift og far til fire børn i alderen 1 til 10 år – tre drenge og en pige. Morten har oprindeligt en håndværksfaglig uddannelse, men arbejder nu i en kirke, hvor han og familien også er aktive medlemmer. Hans kone arbejder med børn, og familien er bosat i en by i Nordjylland. For Morten er faderrollen en bærende del af hans selvforståelse, og han ser det som sin opgave at forme sine børn til at blive gode mennesker. Han positionerer sig som én, der bevidst går imod samfundets normer, og beskriver, hvordan familien skiller sig ud ved både at være unge forældre og have fire børn, hvilket, han oplever, at andre synes, er bemærkelsesværdigt. For Morten vejer tid med familien tungere end penge og personlige ambitioner. Han kommer fra en kristen familie, og husker gennemgående sin barndom som god. Han lægger dog vægt på en følelse af, at hans far aldrig havde tid til dem, og at faren hele tiden arbejdede samt,

at hans forældre ikke var gode til at snakke om tingene og følelser derhjemme. Under interviewet fremstod Morten ofte fragmenteret i sin tale med flere selvafbrydelser og udsagn, der til tider modsagde hinanden, hvilket skabte en oplevelse af indre dobbeltheder i hans fortællinger.

6.3 Sarah

Sarah er 44 år, gift og mor til to børn, en dreng på 7 år og en pige 12 år. Familien er bosat i København, hvor Sarah arbejder som projektleder og arbejder med voksne med psykiske sygdomme, og hendes mand arbejder med IT. Hun fortæller, hvordan det er et aktivt valg, at hun arbejder deltid, så hun har mere tid til familien. Hun beskriver bl.a. sig selv som en curlingmor, der vægter hjemlig hygge, traditioner og nærvær højt, og forældreskabet fylder generelt meget for Sarah, hvilket hun selv italesætter at reflektere meget over. Sarah er opvokset på en gård i Jylland med sine forældre og to brødre, og hun beskriver sin barndom som tryk og fri, men også præget af, at forældrene arbejdede meget, hvilket til tider betød manglende nærhed. Under interviewet fremstod Sarah som en forælder, der konstant overvejer sine handlinger og sætter spørgsmålstejn ved, om hun gør det rigtige. Hun fremstod meget selvevaluerende, og hun tillagde udfordringer med sine børn meget tankevirksomhed. Hun virker til at have et ønske om ikke at lade sig påvirke for meget af samfundets forældreskabsnormer, men synes alligevel at tage meget ind og udtrykker at have svært ved at balancere i det.

6.4 Kasper

Kasper er 40 år, gift og far til to børn, en dreng på 6 måneder og en pige på 2,5 år. Derudover er han bonusfar til hans kones 12-årige datter, som er ved dem hver anden uge. Kasper arbejder som salgskonsulent og teamleder, og hans kone er i øjeblikket på barsel med den mindste, men arbejder til dagligt som forsker. Kaspers fortælling om sit forældreskab bærer præg af, at han hviler meget i rollen som far, både når det er let, og når han oplever udfordringer i det. Han lægger vægt på, at forældreskabet kræver bevidste prioriteringer og understreger vigtigheden af også at have plads til sig selv gennem fritid og arbejde. Han beskriver sin egen barndom som god, selvom han voksede op i et skilsmissehjem med en far, der havde et spillemisbrug, og som var meget utilregnelig i forhold til aftaler og samvær. Kasper havde dog en tryk base i sin mor. Kaspers udtalelser om at hvile meget i rollen som forælder stemmer også overens med vores umiddelbare indtryk af ham. Han virker grundlæggende meget stille og rolig i

rollen som far, og selvom han tænker over sit forældreskab, så virker han ikke tynget af det.

7. Analyse

7.1 Analysens ærinde og rammesætning

Inden selve analysen, ønsker vi at rammesætte og tydeliggøre dens ærinde. Som allerede nævnt i afgrænsningen (afsnit 1.1.1) ønsker vi både at undersøge det unikke og subjektive ved forældreskabet, samtidigt med at vi ønsker at udforske det mere fælles og almene i det. Vi ønsker desuden, som nævnt, at bidrage med en nuanceret forståelse af forældreskabets betydning i en tid præget af idealer, der ofte forbindes med det, der i litteraturen beskrives som det intensive og grænseløse forældreskab. Dette vil være et forsøg på at bidrage med en anden forståelse, end den man f.eks. finder hos Akselvoll, der, som tidligere argumenteret for, kan have en tendens til i højere grad at fremstille forældre som produkter af tidens normer og samfundsidealer. Vores ambition er dermed ikke blot at konstatere, *at* forældreskabet kan være krævende og fylde meget – dette er allerede velunderbygget i eksisterende forskning, som vi tilslutter os – men at gå skridtet videre og undersøge, *hvordan* disse idealer opleves, fortolkes og leves i praksis af forældre selv og hvor de kommer fra. Vi finder det vigtigt at supplere med disse nuancer, for at undgå en ensidig forståelse af forældreskabet, hvor vigtige psykologiske aspekter overses, f.eks. livshistorie, værdier, individuelle forskelle, som allerede argumenteret for i afsnit 2.4. I forlængelse heraf, vil vi i analysen derfor have blik for, hvordan det almene og eksistentielle forældreskab udspiller sig i spændingsfeltet mellem egne erfaringer, aktuelle samfundsnormer om forældreskabet samt de konkrete betingelser de lever under.

Analysen er struktureret omkring to overordnede hovedtemaer. Det første omhandler forældrenes motiver og oplevede mening med forældreskabet, herunder hvad der driver dem som forældre, og hvilke betydninger de knytter til rollen som forælder. Det andet hovedtema ser nærmere på, hvordan disse forståelser udleveres i praksis gennem valg, prioriteringer, værdier og opdragelse, samt hvordan samfundets normer og forventninger præger deres handlemuligheder og selvforståelse. Se nedenstående tabel 3 for oversigt.

Hovedtema	Undertemaer
At være forælder - betydning, mening og motivation i spil.	Betydningen af at være forælder Det meningsfulde forældreskab Motiver bag forældreskabet Afrunding på første tema
Forældreskabet i praksis	Tid og nærvær Forskellige tilgange til opdragelse og grænsesætning Forældreskabet under pres – samfundets idealer og forventninger Betingelser Afrunding på andet tema

Tabel 3: Analyseoversigt

7.2 At være forælder - betydning, mening og motivation i spil

I dette første overordnede hovedtema ønsker vi at undersøge, hvilke betydninger, meninger og motiver de fire forældre selv tillægger det at være forælder. Med afsæt i Dreiers pointe om, at menneskers daglige livsførelse hænger tæt sammen med deres selvforståelse (Dreier, 2009, p. 198f), ser vi forældrenes udsagn om forældreskabet som et vindue ind til, hvordan de forstår sig selv som mennesker og som forældre. Vi er optagede af, hvad der ligger bag ønsket om at få børn, og hvordan forældreskabet bliver en del af deres måde at være i verden på. Dette vil blive udfoldet i de følgende tre afsnit.

7.2.1 Betydningen af at være forælder

En gennemgående tematik på tværs af de fire interviews var, hvilken rolle forældreskabet spiller i deltagernes liv. Selvom det er tydeligt for os, at de alle har et ønske om at være gode forældre, kan vi se, at de tillægger rollen forskellige betydninger og prioriteter. I dette afsnit vil vi dykke ned i disse forskelle og undersøge, hvordan forældrene forholder sig til forældreskabets betydning.

7.2.1.1 Forældres afgørende rolle: Sarah og Morten

Særligt oplevede vi, at Sarah og Morten tillagde det at være forælder en vigtig og nærmest afgørende rolle for deres børns opvækst og trivsel. Adspurgte om Sarah gør sig mange tanker om at være forælder, beskriver hun:

Så det er jo klart, når man ligesom står og har ansvaret for et andet menneske/To andre mennesker og deres, altså opvækst og barndom og/Altså det er jo/Det er jo et gigantisk ansvar. Det er jo det største, vi får, tænker jeg, i vores liv, ikke? Så det fylder rigtig meget. (Sarah, l. 217-220)

Sarah beskriver her det at være mor som det “*største*” i hendes liv, og som allerede præsenteret af hende (afsnit 6.3) fik vi gennem interviewet en klar fornemmelse af, at det fylder meget for hende at være mor. Hun beskriver desuden, hvordan det var i starten, da hendes første barn var lille: “*Altså hun [datter] var sådan en, der gerne ville være ved mig hele tiden, så kan ikke så godt lægge hende fra mig, og sådan noget/Så er man bare super afhængige, altså/Eller hun er super afhængig af én, ikke.*” (Sarah, l. 185-187). Sarah havde dermed en oplevelse af, at hun fra starten af forældreskabet var meget vigtig for sit barn, og hun fortæller videre i interviewet, at:

(...) jeg har været alt for meget med den der morrolle/Både i forhold til mig selv, men også i forhold til børnene, tænker jeg, altså/De har jo også brug for lige at kunne trække vejret uden deres mor i virkeligheden, altså/Så det her er også endnu en øvelse. (Sarah, l. 421-424)

Dette vidner om, at forældreskabet udgør en grundlæggende del af hendes identitet og selvforståelse. Hun beskriver endda, at hun har været “*for meget*” i forhold til sin morrolle, hvilket kan indikere, at hun selv erkender, at hun har ladet det at være mor fylde rigtig meget, både i forhold til sig selv, men også i forhold til sine børn. Morten udtrykker også, hvordan han ser sig selv have en afgørende betydning for sine børn. Det gør han bl.a., når han siger:

Fordi at ... Samfundet/Er alt, alt viser, at mennesker bliver som deres forældre, altså. Det, det/Det viser alle undersøgelser jo, at man bliver på en eller anden måde lidt som sine forældre. Eller man, man bliver/Lidt som samfundet/Man voksede op i, så det/Det tror jeg bare, jeg er klar over, hvor stor en betydning min rolle har, for mine børn, ja. (Morten, l. 606-610)

Morten gør sig dermed store tanker om sin rolle for sine børn, og beskriver også direkte, at: “*Det at have børn, det er/Det er bare en stor del af ens identitet.*” (Morten, l. 947-949). Ud fra et kritisk psykologisk perspektiv er menneskets identitet situeret i de

deltagelsesbaner, som er i den sociale praksis, som individet er en del af. Denne identitet er, ifølge Dreier, med til at give livet *"en unik, integrativ mening."* (Dreier, 2013, pp. 6, 18). Identitet er dermed noget, der bliver til i kraft af de sammenhænge og relationer, man indgår i, og de måder, man handler og forstår sig selv i disse sammenhænge. Når Morten beskriver, at det er *"en stor del af ens identitet"* at have børn, kan det forstås som et udtryk for, at forældreskabet for ham er en særlig afgørende del af hans deltagelsesbane, og at det er givet hans liv en unik mening. Det at være far for ham, bliver mere end en rolle, han påtager sig, det er en social praksis, som han aktivt deltager i. Vi vil argumentere for, at denne grundlæggende identitetsfølelse som forælder også ses gennem Sarahs udtalelser – og også kommer til udtryk i Camilla og Kaspers forældreskabsforståelser, selvom dette ikke eksemplificeres her. Vi vil videre argumentere for, at både Sarah og Mortens udtalelser her taler ind i de fortællinger om forældreskabet, som Furedi beskriver som forældredeterminisme, hvor forældre oplever at have en altafgørende og vigtig rolle i forhold til deres valg og indflydelse overfor børnene (Furedi, 2008, p. 41). Selvom vi kan se lignende tendenser i Sarah og Mortens udtalelser, oplevede vi også, at deres oplevelse af at have en afgørende rolle overfor deres børn kom til udtryk på forskellig vis.

Sarahs forældreskab præges af både omsorg, refleksion og usikkerhed. Hun engagerer sig dybt i rollen som mor, og oplever samtidigt tvivl om sine valg. Denne usikkerhed forstår vi i lyset af de samfundsmæssige normer og idealer, der former forældreskabet. Som hun siger: *"(...) fordi jeg gerne vil gøre det så godt som muligt, men det er helt klart også en påvirkning fra, hvad man møder ude i samfundet her."* (Sarah, l. 228-230). I interviewet nævnte hun, hvordan de valg man tager, som forælder, kan have konsekvenser for sine børn. Helt konkret kom hun ind på overvejelser, hun havde haft i forbindelse med, at hun netop samme dag havde haft sin datter til lægen for at få HPV-vaccine:

Så nogle af de der valg man træffer på vegne af sine børn, synes jeg da er svære, fordi hvis nu/Hun havde fået en allergisk reaktion, eller hvis nu hun får en eller anden bivirkning af det [HPV-vaccine], så vil jeg jo føle mig helt vildt skyldig over det, og det valg jeg har/Vi har truffet ikke [...] Jeg synes jo der er dilemmaer på daglig basis og så mindre og større grad/Altså jeg/Og tit/Jeg er tit i situationen, er jeg nødt til at reagere ligesom "nu og

her”, og så kan jeg bagefter, hvor jeg tænke sådan, “var det egentligt sådan? Var det den rigtige måde at gøre det på?” (Sarah, l. 247-254)

Sarah fremhæver her sin centrale rolle som forælder, og knytter den til vedvarende refleksioner over, hvad der er bedst for hendes børn. Disse overvejelser kan tolkes i lyset af det, Furedi (2008) kalder ’paranoid parenting’, hvor forældre, som allerede nævnt, præges af bekymring og usikkerhed i relation til de valg, de træffer på vegne af deres børn. Det interessante er dog ikke blot, *at* Sarah påvirkes, men *hvordan* hun er indlejret i en samfundsmæssig kontekst, hvor forældreskabet i stigende grad forbindes med ansvar, kontrol og afgørende betydning, og hvilken *betydning* det har for hende. Sarahs oplevelse af at have en afgørende rolle som mor, kan således bl.a. forstås som en konsekvens af samfundets stærke normer om forældreansvar, hvilket påvirker hende i en særlig grad. Dette samfundsmæssige aspekt uddybes senere i analysen (afsnit 7.3.3). Måske påvirkes Sarah også særligt, fordi hendes vej til at blive forælder har været præget af, at det tog tid for dem at få børn. Hun fortæller, at hun var 33 år, da hun fik sit første barn, og at “*det fyldte rigtig meget i første omgang, det der med at få et barn (...)*” (Sarah, l. 153-154). Her kan det overvejes, om den forældrerelaterede usikkerhed, som præger mange, intensiveres hos Sarah på grund af den særlige betydning og sårbarhed, som hendes forældreskab har haft fra begyndelsen.

Når Morten taler om sin afgørende rolle som forælder, var vores opfattelse i interviewet, at der nogle steder i hans udtalelser fremstod dobbeltheder:

Alt med børn, det handler om os selv. Det gør det. Altså, learning by doing ... hjemmet er det største sted for læring. Altså det er det. Vi snakker om, at det er i folkeskolen, de skal lære ting/Det/Det er hjemmet/Det er/Det er der du tager alle dine vaner med, det er der du tager alle dine idealer, det er der alle idealer bliver skabt, det er/Det er i hjemmet/Det er den største institution. (Morten, l. 187-192)

Her tillægger Morten hjemmet, og dermed han og hans kone, en stor rolle i opdragelsen af deres børn. Vi finder denne opfattelse interessant, da Morten selv senere, lidt paradoksalt, udtrykker at meget af det, han selv har lært, ikke kun kommer hjemmefra, men også fra foreninger og lignende. Han fortæller her:

Ja, de [Mortens forældre] har praktiseret værdierne derhjemme i det omfang, de havde tid, ressourcer, kraft til det, men, men, men de gjorde rigtig meget ud af, at jeg var aktiv spejder, og at jeg kom i kirken, og at jeg dyrkede sport. Og det var i de fællesskaber, jeg lærte, de værdier og kan, altså/Så det var, det var det, de valgte til. (Morten, l. 416-419)

Det er interessant, at Morten selv har oplevet, at andre fællesskaber også var bærende i at lære ham de værdier, som han nu har med sig, når han selv samtidigt udtrykker, at hans eget hjem er "*det største sted for læring*". Han fortæller bl.a., hvordan det er vigtige værdier for ham at kunne tale med sine børn om tingene, og at lære dem empati. Adspurg om det alligevel er vigtigt for ham, at hans børn kommer ud i fællesskaber, hvor de også kan lære værdier, svarer han: "*Ja, ja, det er det*" (Morten, l. 426-430). På den ene side ønsker han således at være en nærværende far, der selv formidler de værdier, han ønsker at lære sine børn; på den anden side anerkender han dog betydningen af fællesskaber udenfor hjemmet. Morten giver dermed udtryk for en form for både-og-tilgang, som kan være med til at illustrere den dobbelthed, der kan opstå i nutidens forældreskab, hvor man på den ene side ønsker at være den primære værdiformidler, men samtidigt er bevidst om, at opdragelse også sker i samspil med samfundets øvrige fællesskaber.

Dermed kan det tolkes, hvordan Sarah og Morten begge oplever at have en afgørende betydning for deres børns opvækst. Selvom de konkret udlever det på forskellig vis, er det fælles for dem, at de opfatter deres egne valg som afgørende for, hvordan deres børn trives og formes. Dette vidner både om, hvordan personlig erfaring spiller ind på de oplevelser, som forældre kan have af deres rolle i forældreskabet, men peger også på mere brede samfundstendenser, som f.eks. 'paranoid parenting', som ovenstående nævnt. Det er dog ikke alle af vores deltagere, der genkender ovennævnte forståelse. Kasper er et eksempel på det, hvilket vil blive udfoldet i det følgende afsnit.

7.2.1.2 At være mere end 'blot' forælder

Det blev hurtigt tydeligt for os, at Kasper adskilte sig fra de tre andre forældre på punktet om, hvilken betydning han tillagde det at være forælder. Vi havde en klar fornemmelse af, at det er vigtigt for ham at være far, men han var den eneste af de fire forældre, der direkte satte ord på, at det var vigtigt for ham at være mere end 'blot' forælder:

(...) men samtidig er det også sindssygt vigtigt for mig, at ikke kun at være forælder eller kun være salgskonsulent eller kun være lystfisker, altså det er vigtigt at kunne det hele. Fordi jeg har oplevet mange venner og bekendte, som altså, uden at det må lyde helt forkert, for det er stadigvæk mine venner og bekendte, men bliver jo ufatteligt røvsyge ik, altså giver køb på deres venskab og giver køb på deres hobby og deres forskellige løfter i livet, for udelukkende at være forældre. Det, synes jeg, er en høj pris at betale, både for dem selv, men sgu også for deres børn og for deres partner, fordi ungerne vokser jo op med et forkert billede af, hvad deres forældre er også, og det, tror jeg, ikke nødvendigvis er særlig sundt, heller ikke for en selv. (Kasper, l. 330-339)

Kasper fortæller videre om, at han helt sikkert ville have været i målgruppen for at brænde ud² i forældreskabet, hvis ikke han havde mulighed for at dyrke fritidsinteresser og arbejde ekstra, da det gør, at han kan have "*sig selv med i det*", samt at det er nødvendigt for ham at have "*andet at se frem til udover forældreskabet*" (Kasper, l. 350-360). Det er interessant, at Kasper er så bevidst om dette, og at det så tydeligt er et aktivt valg fra ham at prioritere andet udover forældreskabet. Det skal bemærkes, at dette også er muligt for ham, grundet nogle gunstige betingelser som vil blive udfoldet i analysens sidste afsnit (7.3.4). Ud fra Honneths anerkendelsesteori kan man argumentere for, at Kaspers identitet ikke blot er formet af, at han opnår kærlighed fra sine børn, men især også, og måske i højere grad end de andre forældre, formet af anerkendelse gennem de to andre sfærer, hvor Kasper også opnår anerkendelse og bekræftelse gennem sit arbejde og sine fritidsinteresser. Dette kan muliggøre, at han oplever, at hans identitet fuldt udvikles, og at han grundlæggende har en solid grundfølelse af, hvem han er (Willig, 2003, pp. 12, 14). Kasper peger selv på, at det netop er hans aktive valg, der gør det muligt for ham at bevare overskuddet og nærværet i hverdagen.

Camilla og Sarah adskiller sig fra Kasper, når de begge udtrykker, at det er svært at finde tid til sig selv. Camilla fortæller, hvordan det ikke altid er nemt at finde balance mellem arbejde, familie og fritid:

² Adspurg om han kender til begrebet "forældredrændthed", som vi også definerede for ham.

Altså jeg synes, det er svært og igen, det er rigtig mange prioriteringer. Ja, fordi lige nu så fokuserer jeg/Synes jeg alle årene bliver fokuseret kun på børnene, og de skal have fritidsinteresser. Jeg har ikke nogen fritidsinteresser. Det har jeg såmænd ikke tid eller overskud til. Og det er dem, der har legeaftaler i weekenderne. Det er ikke mor, der er ude. Ja, men jeg tænker, at jeg vil godt give dem det altså. Jeg ser da også min investering for mine børn, og så tænker jeg, altså tiden går også stærkt, lige pludselig er de flyttet hjemmefra, så skal jeg nok få et liv selv igen. Ja, de er lidt mit liv, og det tror jeg, at jeg finder en balance i på den måde. (Camilla, l. 350-358)

Camillas udsagn viser, hvordan forældreskabet fylder hele hendes liv lige nu, og skubber dermed egne behov i baggrunden. Hun giver udtryk for en form for accepteret selvopofrelse, hvilket kan afspejle en forståelse af forældreskabet som en midlertidig, men altopslugende livsfase, og kan ses som et udtryk for samtidens ideal om et engageret og opofrende forældreskab. Sarah sætter ord på noget lignende, når hun siger:

Altså, jeg er/Har ikke været god til at tage tid til mig selv. Altså, jeg har bare kastet mig 100% ind i at være mor. Hvilket også har været dejligt, men/Men det er også noget, hvor jeg tænker jeg skal blive bedre til at finde balance i det. (Sarah, l. 410-412)

Hun siger i den forbindelse også, at hun lidt kan mærke, at det hjælper, at hendes børn bliver større, da de nu er 7 og 12 år, og at tiden til hende selv *“jo heldigvis [kommer] igen”* (Sarah, l. 420-421). Fælles for Camilla og Sarah er, at det på den ene side lyder som om, at de ville ønske, at der var mere tid til dem, og at de på den anden side også har accepteret at leve med det for nu, fordi børnene pludselig bliver store, og de dermed får mere tid til sig selv igen. Her kan man desuden også argumentere for, at de taler ind i forskellige og modsatrettede idealer og diskurser om forældreskabet. På den ene side oplever de en forventning til at skulle være ekstremt til stede for deres børn, som er dominerende indenfor det intensive og grænseløse forældreskab. På den anden side, kan de være formet af et fokus på selvrealisering, der i høj grad også præger den moderne vestlige kultur (f.eks. Brinkmann & Eriksen, 2005), hvor der kan ligge en forventning til, at forældre ikke bør ’give slip på sig selv’, men også prioritere egne interesser. Kasper, Camilla og Sarah har dermed forskellige opfattelser af, hvad der er

vigtigt for dem i rollen som forældre. Kasper ville ikke kunne leve med 'blot' at være far, hvorimod Camilla og Sarah synes at finde en vej i det, ved at acceptere, at der kommer tid igen senere.

7.2.2 Det meningsfulde forældreskab

I forlængelse af hvilken betydning forældreskabet har for de fire forældre, og hvordan de forstår deres rolle som forældre, finder vi det interessant at se nærmere på, hvad de hver især oplever som meningsfuldt ved forældreskabet. Flere af forældrene taler om følelsen af at være elsket ubetinget. F.eks. siger Morten, at det "*bare er mega fedt at have nogle mennesker, der elsker én, lige meget hvad man gør*" (Morten, l. 979-980), og Kasper beskriver det øjeblik, hvor hans datter løb ham i møde og sagde: "*jeg elsker dig far*" (Kasper, l. 183). Her kan forældreskabet ses som en kilde til følelsesmæssig anerkendelse i en bekræftelse af, at man er betydningsfuld blot ved at være til. I Honneths teori er denne form for anerkendelse afgørende for individets grundlæggende selvværdsfølelse. Men det meningsfulde ligger ikke kun i at blive elsket, men også i at se sit barn trives og vokse som et selvstændigt menneske. Camilla beskriver glæden ved "*at se dem vokse op hver dag*" og blive deres "*helt egen*" (Camilla, l. 237, 242). Sarah taler om, hvordan hendes 12-årige datter med alderen har trukket sig mere, og at det derfor føles særligt betydningsfuldt, når hun pludselig deler begejstret fra sin hverdag (Sarah, l. 379-393). Det, at opleve barnets trivsel, nysgerrighed og udvikling, er dermed ikke bare en oplevelse, men også en følelsesmæssig bekræftelse af, at forældreskabet gør en forskel. I disse situationer ligger der måske også en form for anerkendelse i at se egne værdier leve videre. Sarah nævner f.eks., hvordan det glæder hende at se sine børn være opslugt af bøger eller blomster, som er interesser, hun selv har dyrket og forsøgt at give videre (Sarah, l. 397-404). Det handler dermed ikke kun om at skabe børn i sit eget billede, men måske også om en glæde ved at se sig selv genkendt i sine børn og i det, de engagerer sig i.

En anden væsentlig dimension, som flere af forældrene sætter ord på, er følelsen af at gøre sig fortjent til barnets kærlighed. Morten fortæller f.eks., hvordan nogle kram føles særligt betydningsfulde, når de kommer efter perioder, hvor han virkelig har været nærværende: "*Jo mere jeg gør mig fortjent til det, så bliver krammet [...] større.*" (Morten, l. 991-995). Dette vidner om betydningen af den primære følelsesmæssige relation mellem barn og forældre og det, som Honneth betegner den private sfære –

også er kendt som kærlighedssfæren. Men samtidig antyder udsagnet, at denne anerkendelse ikke blot er givet på forhånd, men opleves som noget, man skal gøre sig fortjent til. Det peger på, hvordan selv de mest nære relationer i dag kan rumme en etisk dimension, hvor anerkendelse forbindes med ansvar og indsats, hvilket er noget, som Honneth typisk placerer i den tredje sfære om social værdsættelse.

Forældrene skelner dog ikke skarpt mellem det, der er følelsesmæssigt og det, der er værdimæssigt meningsfuldt. Deres beskrivelser bevæger sig mellem glæden ved små hverdagsøjeblikke og stoltheden over at kunne bidrage til deres børns udvikling. Morten italesætter det f.eks. som at give empati videre og se sine børn skabe glæde omkring sig. Sarah beskriver, at det er meningsfuldt at mærke, at børnene trives i deres egne interesser, også når de er uafhængige af hende. Det meningsfulde forældreskab er altså hverken entydigt følelsesbaseret eller målrettet. Det består i at være i en levende og foranderlig relation, hvor kærlighed, ansvar og værdier mødes og forhandles løbende. Det kan tolkes, at forældrenes fortællinger viser, at det meningsfulde i forældreskabet opstår i mødet mellem nærhed og anerkendelse – både når de oplever sig elsket, og når de ser deres omsorg slå rod i børnenes liv. Gennem forældreskabet bliver de både bekræftet som personer og som betydningsfulde andre i barnets liv, og netop i denne gensidige relation bliver meningen ikke noget, man skal skabe, men noget der opstår i det, man gør og i det, man får tilbage.

Forældrene fremhæver dermed ikke præstationer eller store livsmål, men snarere de små, nære øjeblikke, hvor relationen til deres børn føles tydelig, gensidig og betydningsfuld. Det er i disse situationer, at forældreskabet får en følelsesmæssig og værdimæssig forankring. Fælles for forældrene er, at det er relationen til børnene, der bærer meningen.

7.2.3 Motiver bag forældreskabet

I ovenstående to afsnit fik vi en forståelse af, hvordan alle forældrene på hver deres måde, tillægger det en stor værdi at være forælder, samt hvad de finder meningsfuldt ved forældreskabet. I forlængelse heraf stod én af Camillas refleksioner i interviewet særligt klart for os. Hun siger på et tidspunkt, at hvis hun på forhånd havde vidst, at hendes mand ville arbejde så meget: “(...) så tror jeg faktisk slet ikke, at jeg havde valgt at få børn.” (Camilla, l. 314-315). Dette udsagn overraskede os, og fik os efterfølgende til at overveje forældrenes forskellige motiver for at få børn. I hendes udtalelse ligger der nemlig implicit en forståelse af, at forældreskabet er et aktivt valg.

Dette sætter Kasper også ord på, når han direkte siger: *"Vi har jo selv valgt at få dem"* (Kasper, l. 127). Dette adskiller sig fra tidligere tider, som beskrevet i det historiske afsnit (2.2), hvor det at få børn i højere grad var et vilkår, som kunne være formet af et behov for arbejdskraft i hjemmet eller at have nogen til at tage sig af en senere. Man kan også forestille sig, at det at få børn tidligere i højere grad var formet af en biologisk drivkraft eller manglende viden om anvendelse af prævention. I dag er beslutningen om at blive forælder måske nærmere forbundet med refleksion, identitet og ønsket om at skabe mening, og det ser vi også afspejlet i flere af deltagernes fortællinger. Sarahs refleksioner rummer f.eks. interessante nuancer i forhold til dette. Hun siger:

Jeg var i hvert fald nået til et sted, hvor jeg syntes at [der] måtte da gerne være noget andet, der tog noget tid/Altså sådan jeg følte ligesom, jeg havde tid og overskud og give til et barn for eksempel, ikke/Altså, der måtte gerne være noget, der er vækket mig i weekenden, fordi jeg synes måske, det var lidt kedeligt, eller sådan, at vi bare var os på en eller anden måde. Ja, nu kommer det til at lyde som om, de bare skulle komme og være underholdning for mig, de der børn/men altså sådan/Jeg tror ikke, jeg havde så store forventninger. (Sarah, l. 157-163)

Sarahs refleksion over, hvorfor hun ønskede at få børn, adskiller sig fra en klassisk fortælling om moderskabet som et kald eller biologisk drift. Hun beskriver i stedet et behov for, at der *"gerne måtte være noget andet, der tog noget tid"*, og siger at hun havde *"tid og overskud at give"*. Dette kan indikere en oplevelse af en stillestående livsførelse, hvor forældreskab bl.a. fremstår som en måde at skabe ny mening og livsretning. Set i lyset af Honneths anerkendelsesteori kan Sarahs udsagn forstås som et udtryk for et ønske om at indgå i en følelsesmæssig relation, hvor hun både kan give og modtage omsorg. Det kan tolkes som den private sfære i Honneths teori, hvor individets grundlæggende selvværdsfølelse udvikles gennem tætte relationer præget af tillid og gensidighed. Det at få børn kan for Sarah dermed tolkes som en måde at blive bekræftet i sin værdi for andre, og som en mulighed for at engagere sig meningsfuldt i en relation, hvor hendes omsorg gør en forskel. I den forstand bliver forældreskabet en eksistentiel mulighed for at opnå anerkendelse og skabe mening i hverdagen.

Kasper bringer, modsat Sarah, et mere fremadskuende eksistentielt perspektiv i spil. Han fortæller således:

Og så kan man sige, at i mit arbejde, der møder jeg mange syge mennesker og gamle mennesker og alt muligt og. Jeg tror bare/Det har jo også hjulpet til at slå hovedet på sømmet i forhold til, at det er tæske vigtigt at få nogle børn, hvis man gerne vil have en/Jeg ved ikke, værdifuld eller meningsfuld alderdom, sygdom, hvad der nu måtte komme til af uforventede ting. Så det synes jeg også, at jeg har taget ved lære af. Og det kan jeg jo så se i forhold til mine forældre. Jeg er selv enebarn. At nu når de skrænter, jamen, så kommer de også hurtigt til at stå lidt alene. Og hvis ikke de havde mig, så ville de komme til at stå meget alene. Ja. Så derfor så synes jeg også, at det på den måde var vigtigt at få børnene. Både som en investering i nuet men absolut også bare for resten af mit liv. (Kasper, l. 163-172)

Kaspers fortælling bringer et særligt perspektiv på motivet for at få børn, hvor både eksistentielle og mere pragmatiske overvejelser er tydelige. Med afsæt i sit arbejde, hvor han dagligt møder ældre og syge mennesker, fortæller han, hvordan det har givet ham en bevidsthed om livets skrøbelighed og om betydningen af at have nogen tæt på i livets senere faser. Han siger: *“det er tæske vigtigt at få nogle børn, hvis man gerne vil have en [...] meningsfuld alderdom”* og kobler det til sine egne forældre, som han som enebarn nu ser stå relativt alene. Der ligger heri både en følelsesmæssig og en meget konkret erkendelse nemlig, at forældreskab ikke blot handler om at være noget for nogen nu, men også om at have nogen, der er der for én senere. For Kasper bliver ønsket om børn derfor også en måde at sikre omsorg og relationel kontinuitet i livets mere sårbare faser, og det fremstår som en både nænsom og realistisk betragtning. Samtidig fortæller han, at det også handler om at investere i nuet – altså at få børn ikke kun af hensyn til fremtiden, men også fordi det har værdi i sig selv her og nu. Citatet viser dermed også, hvordan beslutningen om at få børn kan rumme strategiske og fremtidsorienterede overvejelser, uden at det nødvendigvis står i modsætning til kærlighed eller nærhed. Kaspers refleksion tydeliggør dermed, at motiverne for at blive forælder ofte er sammensatte og rummer både dybere eksistentielle behov og helt jordnære hensyn til det liv, der venter.

Selvom Camilla ikke direkte sætter ord på sine motiver for at få børn, kan flere af hendes udsagn tolkes som, at hendes forældreskab er nært forbundet med et ønske om

at skabe noget andet, og bedre, end den opvækst hun selv havde. Som beskrevet i præsentationen af Camilla, kommer hun fra et hjem, hvor begge hendes forældre drak, og hvor hun følte sig overset og forsømt. Hun siger f.eks.:

(...) Og der har jeg lagt mærke til, når vi er på færger, så spørger børnene altid: "Kan vi ikke købe noget?". Og der siger jeg "ja", for jeg kan mærke det der indre barn. Det var sådan/Det fik jeg aldrig lov til. Jeg fik aldrig de der kolde sodavand som, jeg gerne ville have. Og min mand kan blive lidt irriteret, sådan "de behøver jo ikke at have noget", men det kan jeg mærke, det higer jeg efter. Så det synes jeg, at de skal have. Det ved jeg ikke om er en værdi eller, men det er nok en ting der... (...) jeg kan mærke, at jeg også selv vil have den, fordi jeg aldrig selv fik den. (Camilla, l. 483-494)

I citatet fortæller hun, hvordan hun lader sine børn købe sodavand, netop fordi hun selv ikke fik lov. Det handler ikke kun om sodavanden, men om en mere grundlæggende erfaring af at være blevet overset eller forsømt og måske et ønske om, at hendes egne børn skal føle sig set, forkælet og rummet på en måde, hun selv manglede. Det kan måske tolkes som et forsøg på at reparere noget i sig selv gennem relationen til sine børn og samtidig give dem noget, hun selv savnede. Set i det lys bliver forældreskabet for Camilla måske også en mulighed for at bryde med tidligere erfaringer og omsætte sin egen smerte til omsorg. Det kan tolkes som en form for baglæns rettet kærlighed, hvor hun giver sine børn det, hun selv manglede, og i den bevægelse opstår måske også en form for følelsesmæssig restitution. Hendes forældreskab kan dermed siges både at rumme et blik bagud og et håb fremad, og det at få børn bliver måske en måde at skabe mening i det, der manglede, ved at sikre, at hendes egne børn ikke skal opleve det samme. Denne tolkning kan også kobles til anerkendelsesteori, hvor relationen til barnet bliver et sted, hvor Camilla både giver og søger anerkendelse, ikke nødvendigvis bevidst, men som en følelsesmæssig bevægelse. Det, hun ikke blev mødt med som barn, forsøger hun nu at give videre, og i den bevægelse anerkender hun både sit eget savn og sine børns behov. Forældreskabet bliver dermed en måde at skabe kontinuitet og forandring på én gang: Hun fører noget videre, men hun omskriver det samtidig. Dette er dog kun en tolkning fra vores side, og Camilla sætter, som sagt, ikke direkte ord på det i interviewet.

Ligesom med Camilla sætter Morten heller ikke direkte ord på hans motiver for at få børn, andet end at han og hans kone gerne ville have børn og i hvert fald gerne tre. Han sætter i interviewet dog ord på nogle tydelige holdninger til, hvad han mener kendetegner et godt forældreskab, og hvad det ikke bør være, og dette kan alligevel bruges i relation til forståelsen af motivet for at få børn. Han siger blandt andet: *“Jeg synes det er et rigtig dårligt forældreskab, at man får børn... for sin egen skyld. [...] Hvis det er et statusprojekt, eller et ideal eller en problemløsning.”* (Morten, l. 154-156, 166). Med denne udtalelse positionerer Morten sig kritisk over for forestillingen om, at man får børn for at opnå noget for sig selv, f.eks. social status, identitet eller følelsesmæssig opfyldelse. Forældreskabet skal i hans optik ikke være et *“statusprojekt”*, men snarere handle om barnet og det fælles liv, man skaber.

Ovenstående tydeliggør, at forældreskab ikke er et entydigt projekt, og at motiverne ofte rummer både kærlighed, behov, værdier og længsler.

7.2.4 Afrunding på første hovedtema

I dette første hovedtema ønskede vi at undersøge, hvilke betydninger, meninger og motiver de fire forældre selv tillægger det at være forælder, og dermed hvordan de forstår sig selv som mennesker og forældre. Med en bevidsthed om Dreiers pointe om, at selvforståelse formes gennem daglig livsførelse, har vi set, hvordan forældreskabet for alle forældrene udgør en central del af deres identitet, og måde at forstå sig selv og skabe mening i livet på. Dette udspiller sig dog på forskellige måder. Fælles for dem alle er, at meningen med forældreskabet især findes i de nære relationer, hvor kærlighed, anerkendelse og ansvar spiller sammen og giver forældreskabet sin særlige betydning. Deres fortællinger vidner samtidig om, at motiverne for at få børn ikke er entydige, men rummer både eksistentielle, relationelle og erfaringsmæssige dimensioner. Samlet set fremstår forældreskabet dermed som en måde, hvorpå individet skaber mening, tager ansvar og finder sig selv i relation til et andet menneske. Dermed udfordres mere ensidige forståelser om forældreskabet, der ikke i samme grad fokuserer på disse dimensioner, men måske i højere grad vægter samtidens normer og idealers betydning for forældreskabet, som vi bl.a. kritiserer Akselvoll for at gøre. I den kommende diskussion vil vi derfor fremlægge, hvordan denne indsigt kan være med til at nuancere forståelsen af forældreskabets betydning.

7.3 Forældreskabet i praksis

I forrige hovedtema undersøgte vi, hvilke betydninger, meninger og motiver de fire forældre selv tillægger det at være forælder. I dette hovedtema ønsker vi at udfolde, hvordan deres motiver og selvforståelser som forældre kommer til udtryk, og dermed hvordan forældreskabet udspiller sig i praksis – forstået som vores tolkninger af den praksis, de beskriver i interviewene. Det vil sige deres egen beskrivelse af, hvordan de oplever, fortolker og formidler deres valg, handlinger og dilemmaer, som de møder i forældreskabet. Herunder ønsker vi også at se nærmere på, hvad der kan være med til at udfordre deres forældreskab og de værdier og idealer, det bygger på.

7.3.1 Tid og nærvær

Et tema, som alle fire forældre på forskellig vis sætter ord på, er tid og nærvær, og beskrives af dem alle som noget centralt i relationen til deres børn. Temaet går på tværs af alle interviews og blev bragt op af forældrene selv tidligt i interviewene, hvilket vidner om dets betydning for dem.

Sarah er et eksempel på dette. Da vi spørger hende, hvordan andre ville beskrive hende som forælder, svarer hun: *“Jamen, jeg tror, at de ville sige, at jeg/Altså tager mig rigtig god tid til at være sammen med mine børn. Og at jeg lytter til dem.”* (Sarah, l. 119-120). Sarah fremhæver her *“at tage sig god tid”* og *“at lytte”*, som er to handlinger, der begge kræver tilstedeværelse, opmærksomhed og måske en nødvendighed af at sætte tempoet ned. Det siger noget om, hvilke kvaliteter hun tillægger det gode forældreskab, og hvad hun ønsker, at hendes børn og måske omverdenen, skal opleve hende som. I forlængelse heraf fortæller Kasper også, hvordan han og hans kone prioriterer tid og nærvær med deres børn:

Ja, altså tiden og nærværet altså. Tiden er jo et eller andet sted, hvad den er. Vi forsøger både at aflevere relativt sent og hente relativt tidligt, fordi vi gerne vil have tid sammen med vores børn. Vi har jo selv valgt at få dem. Men også at være til stede og lytte og kunne rumme dem, når man så er i det ik’. (Kasper, l. 125-128).

Kasper italesætter her balancen mellem tid og nærvær. Det kommer til udtryk, at Kasper ikke blot opfatter tid som en kvantitativ størrelse, men også som en kvalitativ ressource, der skal prioriteres og forvaltes omhyggeligt. Kaspers refleksioner afslører en bevidsthed om, at tid er en begrænset størrelse i hverdagen, og at nærvær ikke automatisk følger med den tid, man har til rådighed. Ved at fremhæve, hvordan han og hans kone forsøger at *"aflevere relativt sent og hente relativt tidligt"*, synliggøres et ideal om at skabe mere samvær med børnene, ikke blot i timer, men i kvalitet. Det peger samtidig på en form for ansvarsfølelse og en normativ forståelse af forældrerollen som noget, man aktivt vælger og investerer i. Det bliver særligt tydeligt, når han siger: *"Vi har jo selv valgt at få dem"*. Kasper lægger samtidigt vægt på det følelsesmæssige nærvær: *"at være til stede og lytte og kunne rumme dem"*. Forældreskab måles her ikke kun i fysisk tilstedeværelse, men også i evnen til at engagere sig relationelt og emotionelt.

På trods af, at alle forældre nævner tid og nærvær som nogle vigtige værdier, så ser vi, at det kommer forskelligt til udtryk i deres fremstilling af deres forældreskab. Kasper understreger, at *"tiden er, hvad den er"*, og pointerer dermed, at nærvær må skabes inden for de givne rammer og betingelser, man har. Mens han dermed beskriver en balancegang mellem hverdagens struktur og ønsket om at være til stede for sine børn, går Sarah skridtet videre og træffer et mere gennemgribende valg om at arbejde deltid. Hun fortæller:

Jamen, nu arbejder jeg kun deltid, og det har altid altså været rigtig vigtigt for mig, at jeg kunne hente dem tidligt, for eksempel, så de ikke fik de det her mega, mega lange dage i institutionen, så/Og så er vi bare ikke sådan mega sociale på den måde. Altså jeg propper ikke masser af aftaler ind i løbet af en uge, eller et eller andet, fordi så får jeg selv stress over det, så/Vi er rigtig meget herhjemme, altså og hygger og bare/Og tid til at være sammen, og læse bøger, og se film og altså/Som bare være i virkeligheden. Ja. (Sarah, l. 124-129)

Sarahs udtalelse illustrerer, hvordan hun forsøger at skabe rammer for et hverdagsliv, der muliggør både ro, samvær og følelsesmæssig tilstedeværelse med sine børn. I modsætning til Kasper, der forsøger at maksimere det tidsrum, han har med sine børn inden for arbejdslivets rammer, ændrer Sarah selve sine arbejdsvilkår for at skabe mere fleksibilitet og tid med børnene. Herigennem viser hun, hvordan nærvær ikke blot er en følelsesmæssig kvalitet, men også afhænger af strukturelle valg, som f.eks. arbejds-markedstilknytning, samt mulighed for at træffe sådanne valg. Ved at sige: "*jeg prop- per ikke masser af aftaler ind i løbet af en uge, [...] fordi så får jeg selv stress over det*", antyder hun, hvordan hendes egen trivsel er tæt forbundet med familiens mulighed for nærvær. Dette kan tolkes som et forsøg på at skabe en mere rolig og overskuelig hverdag, hvor der er plads til det nære, hjemlige og uformelle samvær. Det nær- vær, Sarah beskriver, er måske ikke kun rettet mod børnene, men også mod hende selv som en forudsætning for at kunne være til stede. Sarahs valg om at arbejde deltid og fravælge sociale aktiviteter i hverdagen kan tolkes som en form for aktiv modstand mod de idealer og krav, der kendetegner det, som Petersen (2016) kalder *præstations- samfundet*, og som Akselvoll (2022) også beskriver som værende medårsag til udvik- ling af det grænseløse forældreskab (p. 32f, 42). I sin samtidsdiagnose beskriver Pe- tersen, hvordan individet i præstationssamfundet i stigende grad forventes at agere som en konstant optimerende præstationskraft, drevet af selvdisciplin og konkurrencemen- talitet (Petersen, 2016, pp. 51-73). I lyset heraf fremstår Sarahs valg om at arbejde deltid og fravælge "*masser af aftaler*" som en bevidst distance til netop denne logik. Hun prioriterer tid til nærvær, ro og samvær med sine børn frem for at opretholde et aktivitetsniveau, der kan tolkes som en del af det præstationskulturelle ideal. Ved at sige, "*så får jeg selv stress over det*", synliggør hun, hvordan præstationssamfundets krav ikke blot er ydre strukturer, men noget, der mærkes fysisk og psykisk, og som hun forsøger at skærme sig selv og sin familie imod. I stedet kan det tolkes, at hun søger mening og værdi i det enkle og nære ved at: "*læse bøger, og se film og altså [...] bare være i virkeligheden*", som en form for modkulturel positionering, hvor dét *at være* vægtes over dét *at præstere*. Set i lyset af Petersen (2016) kan Sarah dermed forstås som et eksempel på en forælder, der ikke ureflekteret indordner sig under præ- stationssamfundets normer, men i stedet forsøger at genforhandle sin rolle som både individ og forælder på egne præmisser. Hendes praksis kan dermed vidne om en kritisk bevidsthed om samfundets krav og et forsøg på at skabe et hverdagsliv, hvor følelsen af tilstrækkelighed og trivsel ikke nødvendigvis er betinget af effektivitet og produk- tivitet. Dermed bliver hendes praksis et udtryk for det, man i den kritiske psykologi vil

kalde daglig livsførelse, som beskrevet tidligere er en bevidst og meningsfuld måde at indrette sin hverdag på (Holzkamp, 1998, p. 4), i dialog med, men også i opposition til, samfundets dominerende logikker. Omvendt kan man dog også tolke Sarahs valg om at arbejde deltid og ikke at fylde for meget ind i skemaet som netop værende et eksempel på, at hun alligevel 'præsterer' ved at efterleve idealerne ved det intensive forældreskab. Som beskrevet i afsnit 2.3.2, er nutidens forældreskab i stigende grad præget af idealer om tilstedeværelse, følelsesmæssigt nærvær og konstant opmærksomhed omkring barnets trivsel og udvikling. Set i det lys kan Sarahs valg om en enkel hverdag med tid til fælles aktiviteter også forstås som en stræben efter følge disse idealer og i forlængelse heraf være en mor, der sætter barnet først og er fuldt engageret. Denne alternative tolkning peger på en interessant dobbelthed i Sarahs praksis. Hendes forsøg på at skabe ro og nærvær kan på samme tid både være et udtryk for modstand mod præstationssamfundet og en måde at præstere i henhold til de idealer, der knytter sig til det intensive forældreskab. Denne tolkning ville måske også kunne være med til at forklare, hvorfor Sarah umiddelbart tillægger meget refleksion og tankevirksomhed til hendes eget forældreskab som beskrevet tidligere, samt hvorfor hun i højere grad end de andre deltagere lader sig påvirke af samfundets holdninger, hvilket vil blive nuanceret senere i analysen.

Mens Sarahs daglige livsførelse afspejler et forsøg på at skabe nærvær og ro gennem konkrete fravalg, ser vi en lignende bevægelse hos Morten. Morten udtrykker i interviewet, hvordan nærvær og tid med familien ikke blot handler om et ønske, men også om aktivt at prioritere og fravælge andre ting. Han fortæller gennemgående i interviewet om, hvordan han og hans kone har fravalgt en mere økonomisk komfortabel livsstil for at kunne tilbringe mere tid med deres børn. Dette resulterer i, at de lever mere beskedent, og at der er nogle drømme, de har sat på pause, som f.eks. Mortens drøm at starte sit eget bageri:

Morten: Og, og det betyder også, at jeg var/At vi bare har haft færre penge, jo. Ja, det betyder også altså/At der er nogle drømme, vi ikke udlever. Altså min fars drøm, det var landbruget...

I: Ja...

Morten: ... Så den drøm ville jeg aldrig nogensinde sætte i søen, fordi at det/Det ville koste altså/Et bageri/Hvis jeg starter et bageri selv/Det vil

koste, det vil koste for meget af mine børns tid. Så vil jeg ende med at blive den far, som/Som jeg selv havde, på en eller anden måde. (Morten, l. 324-333)

I dette udsagn bliver det tydeligt, at Mortens valg om at prioritere tid og nærvær med børnene både har personlige og materielle konsekvenser. Han vil ikke åbne sit eget bageri fordi "*det vil koste for meget af mine børns tid.*". Vi finder det interessant, at han formulerer det som *mine børns tid* og ikke *min tid med børnene*. Det indikerer, at hans overvejelser ikke kun handler om egen tilstedeværelse eller skyldfølelse, men også om, hvordan hans valg påvirker børnenes mulighed for at blive mødt, set og rummet i hverdagen, hvilket taler ind i et børnesyn, hvor børn og deres behov sættes først.

Ligesom hos Sarah kan Mortens valg tolkes som en modstand mod præstationssamfundets idealer om fremdrift og økonomisk optimering (Petersen, 2016). Han nævner flere gange, at han og hans kone gør tingene anderledes og går imod "samfundets stemme" (l. 75), hvilket vidner om en bevidst afstandtagen fra et ideal om konstant fremdrift, selvrealisering og økonomisk optimering. Samtidig afspejler hans fokus på tid og nærvær, på samme måde som Sarah, dog også idealer fra en af de nutidige forældrediskurser, hvor 'den gode forælder' netop er den, der investerer tid og opmærksomhed i barnet. Selvom Morten ikke selv nødvendigvis oplever sig som en del af dette ideal, peger hans beskrivelser alligevel i retning af, at han agerer i overensstemmelse med det. Både analysen af Morten og Sarah tyder altså på, at de aktuelle idealer for forældreskabet også gør sig gældende i vores deltageres beskrivelser og muligvis har indvirken på den måde, de er forældre på. Vi ser dog også, at ønsket om tid og nærvær med børnene kan være forankret i ens egne erfaringer som barn. Sidst i ovenstående citat siger Morten: "*Så vil jeg ende med at blive den far, som/Som jeg selv havde*", og knytter dermed sin måde at være far på direkte til en refleksion over, hvad han selv manglede som barn. Dette udsagn kan tolkes som en implicit afstandtagen til den måde, hans egen far udøvede forældreskab på. I forlængelse heraf beskriver Morten tidligere i interviewet:

Min far havde aldrig tid til os. Og det har måske altid tænkt, "hvorfor var det, at han hellere ville bruge tid ude i stalden? End, end, end, han ville være sammen med os." Jeg tror aldrig, at jeg har oplevet det som om, at

han ikke elskede mig. Han havde bare ikke tid ... til os. (Morten, l. 294-297)

Morten italesætter her, at hans far aldrig havde tid til ham og hans søskende, og italesætter samtidigt en skelnen mellem kærlighed og tilstedeværelse. Han anerkender, at hans far formentlig følte kærlighed til dem, men at denne ikke blev omsat til tid og nærvær. For Morten har det tilsyneladende haft en så grundlæggende betydning, at det former hans egne forældreprincipper. At elske sine børn er ikke nok i sig selv, man må også være der. Tilstedeværelse bliver med andre ord et konkret udtryk for kærlighed. Dette kan også forstås som det Furedi beskriver med “full time lovers”, som nævnt i afsnit 2.3.2, hvor forældres kærlighed til børn ikke kun handler om at dække fysiske behov, men hvor der sættes lighedstegn mellem kærlighed og nærvær (Furedi, 2008, p. 75f). På den måde bliver Mortens værdi omkring tid og nærvær også en form for modfortælling og en bevidst gentænkning og forandring af det forældreskab, han selv har oplevet. Ved at vælge tid frem for økonomisk komfort og ambitioner, forsøger han måske at undgå at gentage det, han selv opfattede som en form for fravær. Han vil ikke være den far, som ikke var til stede. Samtidig kan det også tolkes, at Morten i dag ser tilbage på sin fars fravær med nye øjne – præget af nutidens idealer om tid og nærvær. Da Morten var barn, har han formentlig oplevet det som en selvfølge, at hans far arbejdede meget i stalden, uden at det nødvendigvis blev opfattet som fravær. I dag vurderes disse erfaringer måske i lyset af nutidige idealer for forældreskab, hvor det at være til stede for sine børn ses som et bærende udtryk for kærlighed. På den måde formes forældreskabet ikke kun af fortiden, men også af hvordan fortiden genfortolkes i lyset af samtidens værdier. Det åbner for en nuance, der måske rækker ud over Akselvolls (2022) pointe i det grænseløse forældreskab om, at forældre bliver usikre som følge af ekspertviden og idealer, der undergraver deres dømmekraft. Mortens fortælling viser snarere, at idealerne ikke kun udspringer af abstrakte teorier om ‘den gode forælder’, men også opstår gennem konkrete brud med tidligere generationers praksisser, f.eks. erfaringen af at have haft en far, der aldrig havde tid. Det siger noget grundlæggende om, hvordan idealer i dag også kan være formet af ønsket om ikke at gentage det, man selv har manglet. I den forstand er nutidens idealer ikke kun pålagte udefra, men også meningsfuldt forankrede i egne erfaringer. Mortens værdi omkring tid og nærvær bliver dermed både en videreførelse af egne barndomserfaringer og en nyfortolkning af dem og en måde at skabe en mere tilstedeværende rolle end den, han selv voksede op med. Dette viser, at forældres egne personlige værdier spiller en central

rolle i den måde, de er forældre på, hvilket Bryzek et al. (2024) også fremhæver i deres studie, hvor de fandt, at forældres grundlæggende værdier og motiver påvirker deres forældreskab, som også beskrevet i afsnit 2.3.2.2.

Vi ser et lignende billede ved Camilla, som dog har en lidt anden forståelse af tid og nærvær. I Camillas beskrivelse af hverdagen ser vi, at hvordan tid og nærvær ikke nødvendigvis handler om store fravalg eller strukturelle ændringer, men i højere grad kan forstås som noget, der udspiller sig i de små, tilbagevendende øjeblikke. Hun siger:

(...) Og igen vi bruger rigtig meget det her med at snakke sammen. Altså jeg kan godt lide at snakke meget med dem, så nogle gange, når vi kommer hjem/Så enten, så går vi en tur med hundene, og så tager jeg dem med, fordi så kan vi snakke om det. Og ellers snakker vi jo nemlig i bilen, og så snakker vi igen til aftensmad og faktisk igen, når de skal i seng. Vi har sådan et ritual med at læse en bog, synge eller snakke, og så sidder vi der i et kvarter eller sådan. (Camilla, l. 268-273).

Camilla italesætter nærvær som det at “*snakke sammen*”. Ikke nødvendigvis om noget bestemt, men som en kontinuerlig praksis, der strukturerer og forbinder forskellige dele af dagen. Det er ikke blot mængden af tid, der fremhæves, men måden tiden bruges på. Ved at nævne, at samtalen foregår i bilen, på gåture, ved aftensmaden og ved sengetid, viser hun, hvordan hun integrerer nærvær i dagens rytme og gentagelser. Det giver os indtryk af, at nærværet ikke er noget ekstraordinært eller afgrænset, men noget der er vævet ind i familiens daglige liv. Dette nuancerer billedet i forhold til Sarah og Morten, der i højere grad ændrer deres arbejdsliv eller økonomiske rammer for at skabe nærvær. Camillas fortælling viser derimod, at nærvær også kan forstås som en praksis, der udspiller sig *inden for* de eksisterende rammer og betingelser. Hun gør ikke opmærksom på større fravalg eller livsoplæggninger, men i stedet på bevidste valg i hverdagen, hvor det handler om, *hvordan* man er sammen, snarere end hvor længe. Ligesom Morten bærer hendes forældreskab præg af et ønske om at gøre noget andet end det, hun selv oplevede som barn. Camilla beskriver en barndom præget af fravær og ansvar, hvor hun ofte følte sig alene og uden indblik i, hvad der foregik. Hun fortæller:

Det jeg husker tilbage, det var jo, at jeg følte mig meget overladt til mig selv. Og meget igen den her uvidenhed omkring, hvad der skete omkring

mig, så det er derfor, at det her betyder meget for mig at tale med mine børn og fortælle dem om, hvad det er, der sker (...) Og der følte jeg, at der var de [hendes egne forældre] ikke tilstrækkelige nok, synes jeg i hvert fald. (Camilla, l. 420-426)

Camilla beskriver her en mangel på indblik, støtte og voksenkontakt i sin opvækst, og det fremgår, at hun ønsker at udfylde netop dette tomrum i sine egne børns liv. Ved aktivt at prioritere samtale og involvering tilbyder Camilla sine børn den kontakt og tryghed, hun selv savnede. Hendes forældreskab bliver dermed en refleksiv praksis, hvor hun forsøger at reparere et tidligere tomrum ved at handle anderledes og give det videre, hun selv manglede.

7.3.1.1 At bruge tiden rigtigt

Vi ser således, at tid og nærvær fylder meget i nutidens forældreskab – både i den teoretiske forståelse af det intensive og grænseløse forældreskab og i vores deltageres beskrivelser. Men det rejser spørgsmålet: Er det egentlig nyt, at forældre bruger tid med deres børn? Man kunne umiddelbart tænke, at forældre tidligere brugte *mere* tid sammen med børnene, særligt i en tid, hvor mødre typisk gik hjemme og passede hus, og børnene ikke tilbragte lange dage i daginstitutioner. Men det afgørende er ikke nødvendigvis *mængden* af tid, men mere hvordan tid og nærvær forstås og praktiseres i dag. Som nævnt i det historiske afsnit (2.2) handlede tid og nærvær tidligere i højere grad om fysisk tilstedeværelse og praktisk deltagelse i familiens liv. Børn var ofte omkring forældrene, og især moderen, i hverdagen, men det betød ikke nødvendigvis, at de fik opmærksomhed i den form, vi i dag forbinder med ‘kvalitetstid’. I stedet var familien et arbejdsfællesskab, hvor børn havde en klar funktion i husholdningen. Relationerne mellem børn og voksne var tæt forbundne med familiens samlede økonomiske og praktiske overlevelse, og det daglige samvær havde primært karakter af at være nyttigt og funktionelt (Elbæk, 1964, p. 84f; Friis, 1964, p. 10; Løkke & Jacobsen, 1997, pp. 71-77). Det følelsesmæssige og mentale nærvær, som i dag tillægges stor betydning i forældreskabet, havde ikke samme status eller forventning knyttet til sig, og følelsesmæssige samtaler og pædagogisk opmærksomhed var ikke en naturlig del af det at ‘være sammen’. Idealene for forældreskab har dog gennem tiden gradvist ændret sig, i takt med en stigende opmærksomhed på børns behov. I dag adskiller nutidens idealer sig markant fra tidligere. Som Faircloth (2023) beskriver, så er nutidens

forældreskab blevet et moralsk projekt, hvor man forventes at være konstant nærværende, følelsesmæssigt engageret og opmærksom på barnets udvikling. Tid med børnene skal i dag være meningsfuld, nærværende og udviklende, og det er ikke nok at være sammen, man skal være *sammen på den rigtige måde*. Dette ses også i vores empiri, hvor alle fire forældre, på forskellige måder, beskriver, hvordan de forsøger at bruge tid og skabe netop denne form for nærvær og tilknytning. Uanset om det handler om Mortens fravalg af drømmekarriere for at kunne være mere til stede, Camillas mange daglige samtaler med børnene, Sarahs valg om at arbejde deltid eller Kaspers refleksioner om at hente tidligt og lytte aktivt. Der er dermed en fælles forståelse af, at nutidens forældreskab kræver noget mere og andet end blot tilstedeværelse. De praktiserer nærvær, ikke som en selvfølge, men som et bevidst og ofte krævende projekt, der skal passes ind i en kompleks hverdag. Dermed bliver det tydeligt, at det ikke blot er et spørgsmål om at være til stede, men hvordan man er til stede. Nutidens forældreskab har ændret synet på, *hvad tid sammen skal kunne*: fra praktisk medhjælp til følelsesmæssig støtte, fra at *være nyttig* til at *være nærværende*. Og det er netop denne gradvise transformation, vi ser vores deltagere navigere i: de forsøger ikke bare at være der, men forsøger at *være der 'rigtigt'*.

7.3.2 Forskellige tilgange til opdragelse og grænsesætning

I forlængelse af forældres oplevelse af, at skulle være der 'rigtigt' for deres børn, ønsker vi i dette afsnit at undersøge, hvordan de navigerer i spændingsfeltet mellem moderne og traditionelle opdragelsesidealer, og hvordan det i praksis ofte bliver en nuanceret og personlig blanding af begge tilgange.

I interviewet med Sarah blev det tydeligt for os, at det at sætte grænser for sine børn, fylder meget for hende, og at det er noget, der udfordrer hende i sit forældreskab. Hun nævner det særligt, når hun fortæller om konflikter mellem hende og sin yngste på 7 år.

(...) nu er det jo meget mere på børnenes præmisser, hvilket jeg synes er rigtig godt, men det gør det også rigtig svært, fordi man må helst ikke skælde ud. Nej, det er jeg faktisk ret enig i, men hvad gør man så? Altså, det kan være super frustrerende, når man står med et barn som bare ikke lige har lyst til at gøre det særlig meget af det forældrene beder om, altså

(...) og sådan noget med/Altså ultimatummer, så: “Hvis ikke du gør det, SÅ er der ingen skærm eller fredagsslik”, eller et eller andet. Det er noget af det, jeg virkelig gerne vil gøre op med. Fordi jeg synes ikke, at det er en god ide, men jeg synes også det er rigtig svært, hvad man så gør. (Sarah, l. 79-87)

Når Sarah siger, at hun er “*faktisk ret enig*” i, at man ikke skal skælde sine børn ud, taler hun her ind i de nutidige tendenser om positive parenting, som nævnt i afsnit 2.3.2.1, hvor der netop er fokus på at beherske egne følelser og lytte til børn på lige fod med voksne, i stedet for at skælde dem ud. Hendes udfordring handler dog ikke kun om at undgå at skælde ud, men også om det dilemma, at hun også synes, det føles forkert med alternativet om at stille ultimatummer til sine børn. Dette forstærker blot hendes frustration og belyser den kompleksitet og ambivalens, der kendetegner nutidens forældreskab, hvor forældre kan være bevidste om, hvad de ikke bør gøre, men er usikre på, hvad de bør gøre i stedet. Når Sarah desuden beskriver, at det kan være “*super frustrerende*”, at skulle rumme alle sine børns følelser, vidner det også om, at forældreskabet rummer et stort følelsesarbejde for hende. Hun fortæller videre om, hvordan hun oplever, at det kan være svært:

Så det her med at skulle rumme alle følelser, som jo er noget, vi virkelig arbejder på, og som jeg synes er fantastisk, at det er blevet sådan en del af forældreskabet, hvor/Da jeg voksede op, der/Den der med vreden, den måtte man slet ikke have. Den skulle man pakke væk. (...) Så jeg synes, det er rigtig godt, men det er samtidig svært, fordi når man er vokset op med, at man ikke måtte være vred, eller vise det i hvert fald. (Sarah, l. 280-285).

Det tyder altså på, at Sarahs holdning om ikke at ville skælde ud, ikke kun er styret af nogle samfundstendenser, men også kommer som en modreaktion mod sin egen opvækst, hvor der ikke var plads til de negative følelser. Dermed kan man i Sarahs forældreskab også se en aktiv bearbejdning af egne erfaringer, som er præget både af et opgør samt af en efterlevelse af nutidige forældreskabsidealer. På trods af at hun i høj grad trækker på nutidige opdragelsesidealer, ser vi også, at hun inddrager mere tradi-

tionelle elementer i sin opdragelse. Sarah beskriver bl.a. hvordan de *"fastholder begrebet "eftermiddagskaffe" i vores familie"*, samt at det er vigtigt for hende med traditioner, hvor de bl.a. pynter op til alle højtiderne (Sarah, l. 491, 534). Det kan tolkes som en måde at fastholde noget struktur og forudsigelighed i familien, og noget der typisk vil forbindes med en mere traditionel familiestil. Det viser desuden, at Sarahs forældreskab ikke blot følger moderne idealer, men både integrerer nye og traditionelle elementer, hvilket gør hendes opdragelsesstil sammensat og nuanceret.

Hvor Sarah måske alligevel i højere grad, end de andre deltagere, trækker på nutidige idealer, ser vi, hvordan Kasper og Camilla nævner, at de ser sig have en 'gammeldags' og 'traditionel' opdragelsesstil, og at de igennem det, oplever, at de adskiller sig fra andre forældre omkring dem. Adspurgt om hvilket råd Kasper vil give til nye forældre, svarer han:

Træk vejret. Tag det roligt og kig på jeres børn. Prøv at lade dem fejle [...] Jeg tror også, at jeg på mange måder er lidt en gammeldags forælder. Jeg pakker ikke XX (datter på 2,5) ind i bobleplast, så det passer jo meget godt ned i Trivselskommissionens anbefalinger, at man må godt kravle op og falde ned et eller andet sted [...] Man lærer bedre af sine egne fejl end af andres. (Kasper, l. 673-679)

Kaspers tilgang som en *"gammeldags forælder"* kommer til udtryk i hans holdning om, at børn skal have lov til at fejle og slå sig. Dette kan ses som en modreaktion mod det, han oplever som et mere overbeskyttende forældreskab i samfundet og i sin omgangskreds, hvor han ud fra et kritisk psykologisk perspektiv aktivt forsøger at udvide sine børns handlemuligheder i en kontekst, som han oplever, kan være præget af kontrol og sikkerhed. For Camilla kan det traditionelle aspekt ses, når hun siger:

Når vi mener den gamle tradition, så er det jo det her med pli, hvordan man kommer ind i andres hjem, men/Jeg tror også, det er fordi, vi hører også, at det er nemme børn at have på besøg, fordi de siger tak for mad, og de sidder pænt ved stolen og går ud med deres tallerkener. Og det ser andre bare en glæde i. (Camilla, l. 514-518)

Camilla ser således klare rammer og struktur som noget, der også hjælper børnenes sociale kompetencer og evner til at begå sig udenfor hjemmet. Vi har tidligere argumenteret for, at Sarahs grund til at holde fast i traditionelle elementer også skyldes et ønske om struktur, og vi ser således, hvordan både Sarah og Camilla på forskellig vis trækker på traditionelle værdier i forsøget på at skabe mening og forudsigelighed i det grænseløse forældreskab. Hvor Sarah udtrykker, at hun har svært ved at skælde ud, fremhæver Camilla, at det har en særlig betydning for hende at kunne sige 'nej' til sine børn:

Altså det vi også har lagt meget mærke til, det er jo, at man må ikke sige nej til sine børn mere. Altså af hvad vi hører i hvert fald. Hvor jeg tænker, at selvfølgelig må jeg da sige nej. Fordi det kan jo også betyde mange ting/Altså det behøver jo ikke at være så hårdt et ord. Og de har godt af at lære et nej, for det får de også på arbejdspladsen, når de bliver større. (Camilla, l. 597-601)

Dette understreger, hvordan hun ikke kun ser sin opgave i at opdrage sine børn, som noget der kun er et personligt anliggende, men også en opgave i at forberede sine børn på voksenlivet og dets krav. Hendes traditionelle perspektiv handler således ikke kun om at lære sine børn pli, men også om at opbygge en robusthed hos dem, så de er klar til livets udfordringer. At selvstændighed er vigtig for Camilla, kan også hænge sammen med hendes opvækst, hvor hun, som allerede nævnt, tidligt følte sig overladt til sig selv og blev nødt til at klare sig selv. Hun fortæller, at hun ofte passede sine yngre brødre, samt at hun stak af og allerede som 13-årig flyttede hjemmefra (Camilla, l. 402-404). Vores fornemmelse af interviewet med Camilla er, at det at skulle tage ansvar for sig selv, har gjort hende stærk, hvilket muligvis kan være en medårsag til hendes syn på opdragelsen. Hendes fokus på at lære sine døtre selvstændighed kan derfor også ses som forankret i barndomserfaringer – dog under langt tryggere rammer og med den støtte, som hun selv manglede.

Ligesom vi ser Sarah forene både moderne og traditionelle principper i sin opdragelse, argumenterer vi for, at Kasper og Camilla heller ikke entydigt følger et gammeldags opdragelsesideal. Som tidligere nævnt i afsnittet om 'tid og nærvær', viser Kasper dette ved at aflevere børn sent og hente tidligt, for at prioritere tid med dem, og Camilla lægger, inden for de givne betingelser, vægt på at være nærværende og snakke med

sine børn. Det bliver dermed tydeligt for os, at forældrene ikke entydigt følger henholdsvis en traditionel eller moderne opdragelsesstil. I stedet trækker de på erfaringer fra deres egen opvækst og moderne samfundstendenser. Dette står desuden i kontrast til f.eks. Akselvoll's pointe om, at nutidens forældre i højere grad må aflære sig deres egne forældres opdragelsesformer og i stedet tillære sig nye idealer og kompetencer fra bunden (Akselvoll, 2022, p. 110; Akselvoll & Tolstrup, 2022, p. 213), som også nævnt i "Baggrund og teori" (afsnit 2.3.2). I vores analyse ser vi, hvordan forældrene netop forsøger at integrere erfaringer fra deres egen barndom og deres forældres måde at opdrage på, i samspil med nutidens idealer. Fælles for dem alle er, at forældreskabet ikke forstås som en fastlåst model, men mere som en aktiv og reflekteret praksis, hvor både traditionelle og moderne idealer inddrages i forsøget på at gøre det, de mener er bedst for deres børn. De forskellige metoder skal dermed ikke forstås som modsætninger, men nærmere som forskellige tilgange til at navigere i det komplekse og grænseløse forældreskab.

7.3.3 Forældreskabet under pres – samfundets idealer og forventninger

Som nævnt i ovenstående kan forældres tilgange til opdragelse formes af eller være en reaktion mod samfundets dominerende opdragelsesideal. I dette afsnit undersøger vi, hvordan de fire forældre forholder sig til det pres og de forventninger, der følger med idealerne om et grænseløst og intensivt forældreskab. Vi ser nærmere på, hvordan deltagerne oplever samfundets normer og krav i deres forældreskab med særligt fokus på Honneths anerkendelsesteori.

Blandt de interviewede forældre var det særligt Sarah, der satte flest ord på sine erfaringer med samfundets forventninger og idealer til hende som forælder:

Altså, jeg er jo aldrig blevet mødt af folk, der havde holdninger og sådan til mig, og hvad jeg gjorde, som jeg er efter jeg blev forælder, altså/Nogle gange kommer fremmede mennesker hen og siger/Og kommenterer på et eller andet. Det er ret vildt at opleve, altså. Alle føler, at de har ret til at have en holdning til, hvordan man egentlig selv er forældre. Og det sker jo ikke på så mange andre områder i vores liv. Der har man ligesom lov til selv at bestemme, ikke? Det hele/Altså så det er både mig selv, der tænker en masse over det hele, fordi jeg gerne vil gøre det så godt som muligt,

men det er helt klart også en påvirkning fra, hvad man møder ude i samfundet her. (Sarah, l. 220-230)

At Sarah oplever, at man på mange andre områder af livet selv kan få lov til at bestemme, men ikke på samme måde i forældreskabet, vidner om en oplevelse af, at forældreskabet ikke er et privat anliggende. Når hun siger, at hun vil *“gøre det så godt som muligt”*, peger det på den sårbarhed, vi tidligere har knyttet til hendes forældreskab – en sårbarhed, som kun forstærkes yderligere, når hun mødes af andres holdninger og kommentarer: *“(...) det er sårbart nok at være forældre. Man dømmer sig selv nok i forvejen. Man har dælmme ikke brug for, at der er alle mulige/Altså måske fremmede der gør det, altså.”* (Sarah, l. 739-742). Når Sarah fortæller, at hun som aldrig før er blevet mødt med holdninger fra fremmede, efter hun er blevet forælder, kan det ud fra Honneths anerkendelsesteori forstås som en mangel på oplevet solidarisk anerkendelse af hendes indsats som forælder. Hun oplever modsat, hvordan hun bliver vurderet udefra, og ifølge Honneth kan personers egenskaber og udviklingsmuligheder mindskes, hvis man oplever nedværdigelse fra fællesskabet (Jørgensen, 2018, p. 44). Denne sårbarhed sætter Sarah netop ord på, når hun siger, at *“man dømmer sig selv nok i forvejen”*. Dette indikerer, som allerede berørt, at hun sandsynligvis i forvejen selv oplever denne kritik, og at den manglende anerkendelse fra omgivelserne blot forstærker hendes sårbare følelser. De forventninger, som Sarah oplever at møde omkring sig, bliver således ikke kun nogle, hun blot skal forholde sig til, men også nogle, der påvirker hendes selvforståelse som forælder.

Samtidigt bliver det tydeligt, at samfundets forventninger ikke kun kommer fra andre forældre eller sociale medier, men helt konkret kan mødes fra det offentlige system. Både Sarah og Camilla fortæller om, hvordan sundhedsplejerskers krav til, hvad der er ‘rigtigt’ for deres børn, har gjort stort indtryk på dem. Sarah fortæller, hvordan hun følte sig dømt og kritiseret, hvilket fik hende til at skifte sundhedsplejerske, og Camilla fortæller eksempelvis om en oplevelse, hvor hun følte, at der blev stillet urealistiske krav til hende:

... og der sagde hun [sundhedsplejersken] det her med “Det er rigtig vigtigt, at du har et IKEA køkken³.” [...] og jeg kunne mærke, at jeg blev lidt irriteret på hende, for jeg sagde “Er du klar over hvor dyre, de er? Altså jeg håber ikke, at du går hjem og siger det til alle, fordi der er mange, der ikke har råd til det. (Camilla, l. 653-663)

Dette viser, hvordan offentlige fagpersoner kan være med til at forstærke følelsen af utilstrækkelighed og forventningspres, også blandt forældre, der ellers føler sig trygge i deres valg, som Camilla f.eks. fremtræder som. At det netop er fagpersoner med autoritet, der påfører denne følelse af utilstrækkelighed, kan være med til at styrke følelsen af et oplevet anerkendelsestab. Ifølge Honneth kan en manglende retslig anerkendelse føre til, at man ikke føler sig valideret som person og i sine valg. Som Sarah udtrykker det:

Jeg synes det største problem det er, når det er de offentlige myndigheder [...] de skal bare, synes jeg, bakke bedre op om forældre og de usikkerheder, der er i det, i stedet for at komme med endnu flere løftede pegefingre, fordi, at så bliver den samlede mængde bare meget voldsom. (Sarah, l. 783-791)

Når myndighederne som, ifølge Sarah, burde skabe tryghed, i stedet for får forældre til at tvivle på egne evner, bliver det tydeligt, hvor sårbart forældreskabet kan være, og hvor altafgørende det er at blive anerkendt i det. Morten slog også fast, hvordan det i særlig grad kan bekymre ham, når politikere udtaler sig om holdninger til forældreskabet, som han ikke er enig i (Morten, l. 951-965)⁴. Helt generelt gav han udtryk for, at han oplevede forventninger udefra i forhold til sit forældreskab, som ikke stemmer overens med hans måde at leve på. Ved at prioritere tid og nærvær med sine børn, oplever han samtidigt at skulle give afkald på andre aspekter af livet, som beskrevet i ovenstående afsnit. Heri kan han også have en oplevelse af, at han ikke lever op til samfundets forventninger om, hvornår man er ‘klar’ til at være forælder:

³ Sundhedsplejersken henviser til et populært IKEA-legetøjskøkken

⁴ Han fortæller konkret om, da minister Kaare Dybvad Bek (S) i 2023 udtalte sig om, at det er okay at hente sine børn som de sidste i institutionerne (<https://www.dr.dk/nyheder/indland/kaare-dybvad-bek-det-er-okay-hente-sine-boern-som-den-sidste>)

Alle de ting du skal ku' kunne, alle de evner, alle de ting du skal have oparbejdet inden du bliver forældre [...] Vi har ikke bil, vi har ikke hus, vi har ingen uddannelse, men vi har et barn ... Og hele samfundet siger, at du skal have styr på alt det andet først. [...] Det er den allerstørste udfordring for os, og [...] Samfundet har sådan/Har jo sit helt eget hjul bare til forældre, hvor at det hele bare går hurtigere og hurtigere og hurtigere. (Morten, l. 686-694)

Mortens oplevelse vidner om en uoverensstemmelse mellem egne værdier og de normer og forventninger, han møder fra samfundet. Vi bemærkede, hvordan han flere gange i interviewet vendte tilbage til, hvad ham og hans kone må give afkald på som følge af deres prioritet om tid og nærvær, hvilket gør, at de bor mindre og har færre penge. Denne gentagelse vidner om, at afsavnene måske ikke er helt uden betydning for ham, selvom han sprogligt forsøger at fastholde dem som et bevidst og værdibåret valg. Dette kan antyde en ambivalens: at han på én og samme tid har tydelige værdier, og samtidigt påvirkes, eller i hvert fald mærkes, af en dominerende forestilling om, hvad det vil sige at være 'rigtig' eller 'klar' som forælder. Han fortæller eksempelvis: *"Hvis du hver gang du kigger på dine børn og din familie tænker: 'Det jeg tilbyder her, ikke er godt nok.' Det det tror jeg ikke er godt."* (Morten, l. 1020-1022)". Trods hans bestræbelser på at afvise dette ideal, ligger der muligvis en sårbarhed i hans erkendelse af, hvor dybt det alligevel kan påvirke hans forståelse af sit forældreskab og de valg, de træffer.

Det bliver dermed tydeligt for os, hvordan det nutidige forældreskab ikke blot handler om at have en god relation med sit barn og være sammen med dem på den 'rigtige' måde, men at det også handler om at skulle navigere blandt en masse krav og forventninger til én som forælder. Deres fortællinger kan pege på, hvordan en manglende anerkendelse fra samfundet, kan være med til at påvirke ens eventuelle sårbarheder i forældreskabet, og kan medføre, at man kan føle sig udenfor samfundets 'rigtige' måde at være forælder på. Det rejser også spørgsmålet om, hvilken rolle samfundets institutioner og politiske tiltag, som f.eks. Trivselskommissionens nye anbefalinger, spiller i at forme og forstærke disse idealer og forventninger, og hvordan det kan bidrage til følelsen af utilstrækkelighed hos forældre. Disse spørgsmål vil vi forfølge i en senere diskussion.

7.3.3.1 Skærme som et eksempel på usikkerhed og ydre påvirkning

Noget vi bemærkede på tværs af interviewene var, hvordan alle fire forældre uopfordret bragte emnet om skærmtid og telefoner på banen. Selvom vi ikke spurgte direkte ind til det, fyldte det for dem, og det fremstod som et område præget af tvivl og usikkerhed. De udtrykte alle, hvordan skærmforbrug er svært at navigere i, både fordi det er et relativt nyt fænomen, men også fordi det er underlagt mange offentlige anbefalinger og samfundsdebatter.

Selvom både Kasper og Sarah ellers beskriver sig selv som mere afslappede og upåvirkede i deres forældreskab, viser deres udtalelser, at de alligevel er bevidste om samfundets normer og debatter i forhold til skærme. Kasper fortæller om *“ydre påvirkninger”* i forhold til skærme og sociale medier, og Camilla fortæller f.eks., at hun oplever et særligt ansvar for, at hendes børn ikke må se, lige hvad de vil, da der findes skadeligt indhold på YouTube (Kasper, 536-543, 579; Camilla, 627-628).

For både Sarah og Morten bliver spørgsmålet om skærmforbrug konkret i forhold til, hvornår deres børn må få telefoner. Morten fortæller, hvordan de for nyligt valgte en simpel telefon til deres 10-årige fremfor en smartphone:

Vi ville ikke lade/Lade ånden eller samfundets stemme eller sådan ligesom styre at vores/ (...) De har allesammen smartphones i 1. klasse og han fik første telefon i starten af 4. Og så kom rapporterne, der fortæller, hvor usundt det var. Så vi er jo bare glade for, at vi ventede os, og, og gav ham den her ene telefon, men, det er da mega svært ... (Morten, l. 700-709)

Sarah deler en lignende oplevelse, men udtrykker også, hvordan de officielle anbefalinger kan virke urealistiske, når hun siger: *“jeg har da godt bidt mærke i, at i de her nye skærmeanbefalinger, så siger de/Smartphone anbefaler de første fra 13 år. Så er man: “Nå okay, flot”. Altså vores datter fik sådan en som 10-årig.”* (Sarah, l. 645-656). Hun tilføjer desuden en bredere kritik i forhold til de offentlige anbefalinger, der er til skærmforbrug: *“Du kan ikke engang leve op til alle de anbefalinger, der er, altså [...] Så kan du ikke være forældre i dagens Danmark, altså.”* (Sarah, l. 596-598).

Her bliver det tydeligt, hvordan nutidens forældreskab er præget af intensive og grænseløse idealer, og i takt med, at der kommer flere og flere normer og anbefalinger for

børns skærmtid, øges presset på forældrene om at tage ‘de rigtige valg’, hvilket kan risikere at medfølge en følelse af utilstrækkelighed, hvis ikke det lykkes. At alle fire forældre spontant bringer emnet om skærme op, kan således tyde på, hvordan det er et område præget af usikkerhed og sårbarhed. De står uden klare erfaringer fra tidligere generationer, og det kan tydeliggøre, hvordan forældreskabet i dag udspiller sig i et komplekst spændingsfelt, mellem egne intuitioner, deres børns ønsker og samfundets krav.

7.3.4 Betingelser

I de foregående afsnit har vi set, hvordan tid, nærvær og opdragelsesformer vægtes forskelligt og formes af både personlige erfaringer og samfundsmæssige idealer, samt hvordan forældre kan opleve et ydre pres fra samfundet. I dette afsnit retter vi blikket mod de konkrete betingelser, forældrene lever under, og analyserer med kritisk psykologisk teori, hvordan forskelle i handlesammenhænge, handlemuligheder og daglig livsførelse påvirker forældrepraksis og oplevelsen af forældreskabet.

Som nævnt tidligere i analysen (afsnit 7.2.3) bemærkede vi særligt og blev overraskede over et udsagn fra Camilla, som vi her vender tilbage til – dog i en ny kontekst. Da vi spurgte ind til, hvordan hendes forventninger til forældreskabet stemmer overens med hendes erfaringer, sagde hun:

Og jeg tænker da også tit/Jeg vidste det ikke dengang, min mand og jeg fandt sammen, at han ville arbejde så meget, og havde jeg vidst det, så tænker jeg også nogle gange, så tror jeg faktisk slet ikke, at jeg havde valgt at få børn. Hvis jeg havde vidst, det var så hårdt og var så krævende hele vejen rundt. (Camilla, l. 313-316)

Udsagnet vidner om, at Camilla oplever en stor belastning og muligvis en følelse af ensomhed i forældreskabet – en oplevelse, hun ikke havde forudset. Det, hun sætter ord på, kan tolkes som en konsekvens af en skæv arbejdsdeling i hjemmet, hvor det primære ansvar for børn og hverdag hviler på hende, mens hendes mand arbejder meget. Dermed bliver forældreskabet i praksis langt fra det fælles projekt, som det ofte idealiseres som. De følelser, som kommer til udtryk hos Camilla i citatet, tydeliggør, hvor hårdt hun synes, at forældreskabet er. Dette står i stor kontrast til Kasper, som, vi

fornemmer, ikke virker tynget af forældreskabet. Da vi spørger ham ind til det samme, svarer han:

Altså jeg havde forestillet mig det på godt og ondt, altså at det selvfølgelig ville være pissehårdt arbejde nogle gange. Det fik jeg også ret i, men jeg havde også forestillet mig, der ville være enormt mange glæder forbundet med det, og der synes jeg også, at jeg havde ret. (Kasper, l. 156-159)

Her anerkender Kasper ganske vist, at forældreskabet er hårdt til tider, men dvæler ikke ved det. I stedet lægger han vægt på de glæder, det bringer, og han virker ikke tynget af sin rolle som far. Så selvom han anerkender, at der er udfordringer, så synes dette ikke at fremstå som det primære. Forskellen mellem de to oplevelser vækker vores interesse og får os til at undre os over, hvordan forældreskabets udfordringer kan erfares så forskelligt. Som tidligere nævnt beskriver Camilla, at hun ikke har tid til sig selv, da al hendes energi går til børnene, mens Kasper fortæller, at han også har plads til egne interesser. Det får os til at rette blikket mod de betingelser, de hver især har for at være forældre.

Set med en kritisk psykologisk tilgang kan Camillas udtalelse forstås som en reaktion på en *handlesammenhæng*, der er langt mere belastet, end hun havde forudset. Vi tolker, at forældreskabet for Camilla ikke kun handler om vilje eller kærlighed til barnet, men også formes af hendes konkrete handlemuligheder i hverdagen. Når hun oplever at stå relativt alene med ansvaret, mens hendes mand arbejder meget, bliver hendes daglige livsførelse præget af en oplevelse af at være ”*alenemor*” (Camilla, l. 250) i et forhold. I den kritiske psykologi forstås betingelser netop som noget, man konstant forhandler i, med og nogle gange imod. Vi tolker, at Camilla handler inden for en kontekst, hvor hendes muligheder for støtte og fælles ansvar er begrænsede – hvorfor det nok snarere er disse betingelser end selve forældreskabet i sig selv, som hun sætter spørgsmålstegn ved. Hendes udtalelse om, at hun måske ikke ville have fået børn, hvis hun havde kendt til forholdene på forhånd, udtrykker ikke en fortrydelse, men nærmere en kritisk bevidsthed om betydningen af de strukturelle betingelser. Camillas fortælling kan vise, hvordan forældreskabet formes i relation til andre og under rammer, man ikke altid selv har kontrol over, samt hvordan en skæv opgavefordeling kan gøre det svært at leve op til idealer om nærvær og engagement, som forældreskabet i dag er

præget af. Vi fornemmer generelt en dobbelt fortælling om Camillas oplevelse af forældreskabet i interviewet, hvor hun på den ene side fremstår som en afslappet og tilidsfuld mor, der ikke render i hælene på sine børn, men hvor hun på den anden side beskriver forældreskabet som overvældende og udmattende. Denne dobbelthed kan muligvis forklares netop gennem hendes betingelser. Måske er hendes afslappede tilgang ikke alene et udtryk for personlighed eller bevidst valg, men en nødvendig måde at navigere i en presset hverdag, hvor hun mangler ressourcerne til at leve op til idealerne på andre måder.

Omvendt har Kasper måske nogle mere 'fordelagtige' betingelser, som kan være medvirkende til, at forældreskabet ikke tynger ham i samme grad. Han beskriver et hverdagsliv, hvor der netop er mere plads til at prioritere egne behov og interesser, blandt andet fordi hans kone på interviewtidspunktet stadig er på barsel. Kasper forklarer selv:

Man kan sige lige nu, er vi jo privilegeret i, at hun stadigvæk er på barsel, fordi jeg arbejder lidt, lidt meget og har lige været på messe i sidste uge, hvor jeg har været ude hjemmefra, og så/Så var jeg væk nærmest hele sidste uge ikke, og her op til weekenden tager jeg en tur til Norge og fisker (Kasper, l. 77-81)

Vi tolker her, at Kaspers handlesammenhæng, altså de konkrete rammer og muligheder, han navigerer i, skaber rum for ham for deltagelse i både arbejde og fritid, uden at det opleves som konfliktfyldt i relation til forælderrollen. Hans kone tager i denne periode størstedelen af ansvaret for hjem og børn, hvilket øger Kaspers handlemuligheder uden for familien. Det er netop disse betingelser, der gør det muligt for ham at tage på forretningsrejse og fisketur. Det er aktiviteter, som for eksempel Camilla næppe ville kunne prioritere under sine nuværende betingelser. Samtidig fremhæver Kasper også, at han og hans kone har et velfungerende samarbejde:

Jeg synes, vi er sindssygt gode til det faktisk. Jeg synes, vi er utroligt gode til at være sammen, men vi er også utroligt gode til at være sammen om børnene, så vi har faktisk, så at sige, ingen konflikter omkring det. Vi er

meget forskellige, men på de her områder, der er vi meget ens. Og jeg synes også, at vi er meget rummelige, og det går sgu egentlig lidt begge veje, så når hun synes, at jeg en gang imellem gør et eller andet, som ikke nødvendigvis er alt for smart, så behøves det ikke at blive til en konflikt, så synes jeg, at vi er rigtig gode til at tage en sludder om det. (Kasper, 254-260)

Kasper beskriver her et forhold præget af gensidig rummelighed og kommunikation, og han oplever, at han og hans kone støtter hinanden i at tage plads, også når de er uenige. Dette samspil fremstår som en vigtig ressource i hans hverdag som forælder, og understøtter en stabil og ikke-konfliktfyldt forældrepraksis. Det er altså ikke kun det, at hans kone er på barsel, men også det følelsesmæssige og kommunikative fundament i parforholdet, der udgør en væsentlig del af hans betingelser som far. Sammenlignet med Camilla bliver det tydeligt, hvordan betingelser ikke er ens mellem forældre, og at forældreskabet ikke kun handler om individuelle valg, men om de konkrete muligheder og relationer, man handler inden for. Det er dog vigtigt at fremhæve, at betingelser ikke skal forstås som entydigt gode eller dårlige. I stedet bør de anskues som noget, der kan forme og begrænse, men også åbne for bestemte handlemuligheder. Det handler derfor ikke kun om, hvilke ydre rammer der er til stede, men også om den betydning disse rammer gives og opleves at have i den enkeltes liv. På den måde er det ikke kun betingelserne i sig selv, men også de fortolkninger, valg og strategier, der knytter sig til dem, som er med til at forme den daglige livsførelse som forælder – hvilket netop afspejler den kritisk psykologiske forståelse af individet som værende i et dialektisk samspil med sine omgivelser.

I forlængelse af denne pointe finder vi det relevant også at rette blikket mod Sarah. Som nævnt i temaet om tid og nærvær (afsnit 7.3.1), har Sarah aktivt ændret sine arbejdsvilkår og arbejder nu deltid for at kunne være mere til stede i sine børns liv. Ud fra dette tolker vi, at Sarah har nogle gunstige betingelser for forældreskabet, særligt i forhold til tid og tilgængelighed. Alligevel fremstår hun, som beskrevet i præsentationen (afsnit 6.3), som værende mere usikker i sin rolle som mor og kæmper med en række udfordringer. Dette peger netop på, at det ikke er tilstrækkeligt med ydre betingelser alene – forældreskabet er i høj grad også knyttet til indre oplevelser, værdier og sociale forventninger. Sarahs fortælling kan tolkes som udtryk for en mere grundlæggende søgen efter anerkendelse, jf. Honneths anerkendelsesteori, hvor hun ønsker at

blive anerkendt som en god og kærlig forælder både af sine omgivelser og sig selv. Når hun alligevel føler sig utilstrækkelig, selv under strukturelt gunstige forhold og betingelser, kan det tyde på, at anerkendelsen udebliver, eller at kravene til den er så høje, at de bliver svære at leve op til. Det kan på samme tid også handle om, at Sarah, som nævnt tidligere analysen omkring betydningen af at være forældre (afsnit 7.2.1.1), 'bare' har svært ved at give slip og ikke lade rolle som mor fylde for meget. Sarahs fortælling viser, sammen med de andres fortællinger, hvor komplekst forældreskab er; Det handler ikke kun om tid eller struktur, men heller ikke kun om samfundets krav og idealer eller personlige værdier. I stedet kan det forstås som en forhandling mellem forskellige niveauer; praktiske betingelser, kulturelle normer og samfundsmæssige idealer, personlige erfaringer og dybt eksistentielle ønsker om at ville gøre det 'rigtigt' og være en god forælder. Sarahs tvivl illustrerer dermed kompleksiteten i forældreskabet, hvor det sjældent kan reduceres til klare svar eller løsninger. Således bliver det gennem analysen tydeligt for os, at forældreskabet ikke kan forstås løsrevet fra de betingelser, det udspiller sig under.

7.3.5 Afrunding på andet hovedtema

I dette andet hovedtema, har vi ønsket at undersøge, hvordan forældrenes motiver og selvforståelser, som uddybet i det første hovedtema, kommer til udtryk i praksis, herunder hvad der kan være med til at udfordre deres forældreskab og værdier herfor. Gennem analysen fremstår det nutidige forældreskab som en kompleks og situeret praksis, hvor de fire forældre konstant forsøger at forhandle og balancere mellem idealer, værdier og betingelser. Tid og nærvær med sine børn handler ikke blot om kvantiteten af tid sammen, men nærmere om *hvordan* man er sammen, hvilket understreger et øget fokus på et mere følelsesfokuseret, relationelt forældreskab. Ligeledes viser forældrenes tilgange til opdragelsen, at de ikke slavisk følger enten traditionelle eller moderne normer og idealer, men i stedet forsøger at finde deres egne veje ved at kombinere dem, hvor de præges af både egne erfaringer, men også samtidens idealer og forventninger. I forlængelse af det, beskriver forældrene desuden, at de kan opleve usikkerheder og pres fra samfundets normer. Særligt hvis det kommer fra det offentlige system, samt når de skal navigere på områder, hvor de ikke har meget viden og erfaring med sig, som f.eks. med skærmtid til deres børn. Endeligt viser analysen, hvordan strukturelle og relationelle betingelser kan have en særlig betydning for, hvordan for-

ældreskabet opleves og praktiseres. Samlet set peger dette hovedtema på, at forældreskabet i praksis formes af et samspil mellem personlige værdier og erfaringer, samfundsmæssige forventninger og idealer, og de konkrete betingelser, som man lever under i sin hverdag. Det rejser desuden vigtige spørgsmål om, hvordan man som fagperson bedst kan møde og støtte forældre i dette krydspres – særligt når usikkerheder og tvivl opstår i mødet med samfundets idealer og professionelle instanser. I den kommende diskussion vil vi derfor udforske, hvad man som psykolog bør være bevidst om, når man i praksis arbejder med forældre i samarbejdet om deres børns trivsel.

8. Diskussion

Med udgangspunkt i vores analyse står det klart, at forældreskab i dag er et komplekst, nuanceret og dybt meningsfuldt fænomen for de deltagende forældre. På tværs af forskelligheder i erfaringer, værdier og livsvilkår er det tydeligt, at forældreskabet udgør en grundlæggende del af deres identitet og daglige livsførelse.

I det første hovedtema undersøgte vi, hvad forældreskabet *betyder* for forældrene selv, og hvilke motiver og værdier, der ligger bag ønsket om at få børn. Dette er centralt for specialet, fordi det bringer det subjektive og erfaringsnære i spil. I modsætning til meget eksisterende forskning i forældreskab, herunder Akselvoll's arbejde med det grænseløse forældreskab, som primært fokuserer på de kulturelle og samfundsmæssige krav, der 'rammer' forældrene, forsøger dette afsnit at indkredse, hvordan forældreskabet også er forankret i noget dybere, personligt og eksistentielt. Afsnittet tilføjer således en vigtig psykologisk og eksistentiel dimension til feltet ved at vise, at forældreskab ikke blot er en respons på ydre normer, men også en måde, hvorpå mennesker forsøger at skabe mening i deres liv – eksempelvis ved at handle i forlængelse af, eller i modsætning til, egne tidligere oplevelser eller sikre følelsesmæssig tilknytning og kontinuitet i livet. Det viser, at forældreskab ikke kun handler om at leve op til ydre krav og idealer, men er ofte et aktivt og meningsfuldt valg, drevet af motiver, omsorg og eksistentielle behov. Det åbner for en forståelse af forældreskab som en praksis, hvor det kulturelle og det personlige hele tiden forhandles, og hvor motivation og mening ikke blot kan aflæses i samfundets idealer, men også i levet erfaring.

I det andet hovedtema undersøgte vi, hvordan forældreskab ikke alene leves som en personlig og meningsfuld praksis, som vi ser i det første hovedtema, men også hvordan det udfolder sig i hverdagen under indflydelse af samtidens forældreskabsidealiser og normer samt egne erfaringer og personlige betingelser. Det er netop i spændingsfeltet mellem ideal og praksis, at kompleksiteten i det nutidige forældreskab bliver særlig tydelig. I feltet, som f.eks. Akselvoll, Furedi, Faircloth og lignende forskere tegner op, ses forældreskabet, som også nævnt i ovenstående, ofte som præget af overvældende idealiser og forventninger – som noget, der kan tolkes som, nærmest *pålægges* forældre udefra og efterlader dem belastede og usikre. Dette tema tilfører en særlig vægtning og vigtig nuancering af denne forståelse ved at vise, at forældre ikke blot reagerer passivt på idealerne, men også forsøger at *handle* i dem og *forhandle* med dem. Det bliver tydeligt, at forældre både søger at leve op til visse forventninger og samtidig tilpasser eller omfortolker dem ud fra deres egne værdier, livsbetingelser og erkendelser. Temaet gør det muligt at se forældreskabet som noget situeret og dynamisk, hvor idealerne ikke blot opleves som en byrde, men også kan give mening og struktur – så længe de kan integreres i familiens virkelighed. Det skaber en åbning for at forstå forældre som kompetente og refleksive subjekter, der navigerer i en kompleks virkelighed med både ydre krav og indre idealer. På den måde viser afsnittet, at praksis ikke bare er en følge af pres, men også et udtryk for værdier og valg.

8.1 Et nuanceret blik på forældreskabet – kritik og videreudvikling af Akselvolls forståelser

Sammenfattende viser vores analyse således, at forældreskab i dag ikke alene kan forstås som en rolle, der udøves under samfundets pres, men som et sammensat og meningsbærende livsprojekt. Når vi spørger, hvordan forældre oplever forældreskabet, bliver det tydeligt, at det både bæres af personlige erfaringer og formes i samspil med nutidige idealer. Forældrene i vores speciale trækker aktivt på deres egen historie – nogle for at videreføre værdier og tilgange, de selv har oplevet som meningsfulde, andre for at skabe et opgør med det, de selv manglede. I begge tilfælde fremstår forældreskabet som et sted, hvor tidligere erfaringer genforhandles i lyset af samtidens værdier og idealer. Forældrene er ikke blot reaktive i forhold til tidens krav, men forsøger aktivt at finde måder at navigere i dem på ved at balancere egne værdier med idealer om eksempelvis nærvær, struktur og følelsesmæssig tilgængelighed. Idealerne opleves ofte som meningsfulde, netop fordi de taler ind i noget, forældrene savnede

eller længtes efter i deres egen opvækst. På den måde er forældreskabet både forankret i fortiden og orienteret mod fremtiden, og bliver et sted, hvor kærlighed, ansvar og ambivalens folder sig ud i hverdagen. På tværs af deltagernes forskelligartede livssituationer og tilgange ser vi desuden et fælles grundlag i forældreskabet – det, vi med inspiration fra fænomenologien kan forstå som en delt livsverden. Denne livsverden er præget af et grundlæggende vilkår: At være forælder indebærer både tvivl, sårbarhed og et ansvar, som ikke kan afvises. Det binder forældre sammen, ikke i en ensartethed, men i et fælles projekt om at gøre det bedste for barnet ud fra de vilkår og værdier, de har til rådighed. Forældreskabet fremstår dermed ikke, ud fra vores empiri, som entydigt determineret af samfundets stemme, men som et sted, hvor det sociale, det psykologiske og det eksistentielle flettes sammen. Vi ser altså, at det nutidige forældreskab handler om mere end det særlige blik på strukturelle betingelser og intensive forældreskabsidealer.

I forlængelse heraf kan en central kritik af Akselvoll, Furedi og Faircloth være, at de i høj grad fremstiller forældreskabet som noget, der formes udefra af normer, idealer, ekspertviden og kulturelle scripts. Forældre beskrives overvejende som reaktive, f.eks. som nogen, der handler, fordi de er underlagt forventninger om at være intensive, grænseløse, emotionelt regulerede og børnecentrerede. Vi er helt enige i, at forældre formes af samfundet udefra, og at de er underlagt visse forventninger og idealer, som kan påvirke dem. Vi argumenterer dog for, at deres udlægning efterlader begrænset plads til at forstå forældre som aktive, meningsskabende og handlekraftige individer, der også handler ud fra egne værdier og erfaringer. Vi er opmærksomme på, at Akselvoll og Tolstrup (2022) i Akselvolls bog fremhæver, at selvom forældre i dag møder mange krav og forventninger, har de stadig et handlerum, hvor de kan vælge hvordan og i hvilket omfang, de engagerer sig i ekspertråd, aktiviteter og idealer. Det handler i sidste ende om, hvilken type forælder man ønsker at være, og hvordan man vil leve som familie – med blik for både børns og forældres trivsel (p. 240f). Her anerkender de forældres handlekraft, hvilket vi deler som udgangspunkt, men vi finder, at denne dimension kun berøres overfladisk og ikke udfoldes tilstrækkeligt. Overfladisk i den forstand, at deres pointe om forældres mulighed for at vælge og navigere i idealer kun vægtes i mindre grad i Akselvolls samlede analyse og fremstilling, og at der mangler fokus på, hvordan forældres valg formes af individuelle erfaringer, værdier og livsbetingelser. Vi vurderer i forlængelse heraf og i tråd med Bryzek et al. (2024), jf. afsnit

2.3.2, at Akselvolls bog og den eksisterende forskning i høj grad mangler et psykologisk og subjektorienteret perspektiv. Eksempelvis er der i Akselvolls forskning ikke fokus på, hvordan forældrenes egne opvækster, erfaringer og livsbetingelser spiller ind i deres måde at være forældre på. Dette kan, som beskrevet tidligere i afsnit 2.4 og 7.1, risikere at reducere kompleksiteten i forældreskabets motiver og valg, og man risikerer derved at fremstille forældre som en ensartet gruppe, der “kun” er underlagt af ydre påvirkninger, krav og idealer fremfor som mennesker, der kan navigere i, gentænke og omfortolke idealerne. Flere af idealerne i det intensive forældreskab f.eks. at være til stede, lytte til barnet, støtte det følelsesmæssigt præsenteres i Akselvolls bog som noget, der i sig selv kan virke velmenende og udviklingsstøttende men som i praksis kan virke belastende og potentielt undertrykkende og urealistiske for forældrene. Vi er så vidt enige i denne tolkning, men vores analyse indikerer dog også, at disse idealer kan give mening for forældrene, netop fordi de knytter an til personlige erfaringer og værdier. Der mangler en anerkendelse af, at forældreskabet også kan være et eksistentielt projekt, hvor man ønsker at gøre noget anderledes end tidligere generationer f.eks. reparere tidligere svigt eller videreføre positive erfaringer.

Vi argumenterer derudover også for, at Akselvoll, og de førnævnte forskere, i udbredt grad præsenterer tendenser som almengyldige, f.eks. at alle forældre føler sig utilstrækkelige eller søger eksperthjælp. Men vores analyse af de fire forældres fortællinger viser, at forældre forholder sig meget forskelligt til idealerne: nogle tager afstand, andre internaliserer dem, og nogle forhandler og tilpasser dem. Vi savner derfor dette blik for og fokus på forældres refleksivitet, forskellighed og hverdagsnære praksisser, hvor idealer både kan tilpasses og få ny betydning i den eksisterende forskning på området.

8.2 Ekspertparadokset og psykologfaglig praksis: Intuition, ansvar og anerkendelse

Et centralt spørgsmål, der rejser sig efter vores analyse, er: Hvad betyder det i praksis, hvis vi, som Akselvoll og Tolstrup (2022, p. 210) påpeger, lever i en tid, hvor forældreskabet gøres unødigt kompliceret, og hvor forældre i stigende grad bliver usikre af at lytte til eksperter og fagpersoner? De beskriver det, som de kalder *ekspertparadokset*, som handler om, at forældre ikke bliver bedre eller klogere af at lytte til eksperter, fagfolk og gode råd, men bare bliver mere usikre og bange for at gøre noget forkert

(Akselvoll & Tolstrup, 2022, p. 224f). Dette så vi også gøre sig gældende i vores analyse og især i den del af analysen, hvor Sarah og Camilla italesætter dårlige oplevelser med sundhedsplejersker, og hvordan sundhedsplejerskerne var med til at forstærke følelsen af usikkerhed, utilstrækkelighed og forventningspres hos begge mødre (afsnit 7.3.3). Det kan rejse en væsentlig problemstilling: Kan velmenende initiativer som f.eks. Trivselskommissionens anbefalinger i praksis komme til at virke kontraproduktivt, og i stedet komme til at forstærke den usikkerhed, de har til hensigt at modvirke? Som kort berørt i specialets indledning, fokuserer regeringens Trivselskommissions nylige rapport på at mindske børns og unges mistrivsel, og det bl.a. ved at inddrage forældrene i opdragelsen af deres børn. Deres ærinde fremstår på mange måder sympatisk og velmenende, men deres anbefalinger rummer også paradokser, der giver anledning til kritisk refleksion. Anbefalingerne til forældrene, har bl.a. ordlyd som: *”begræns overvågning”, ”hav tillid”, ”tro på egne evner” og ”sænk skuldrene”*, som alle har en frisættende tone (Tanggaard & Meyer, 2025). Alligevel risikerer anbefalingerne at fremstå som endnu en række krav og normative forventninger, som forældre forventes at leve op til. Dette på trods af, at de selv skriver, at de ikke ønsker at skyde skylden på forældre, men mere har hensigt om at ansvarlig- og delagtiggøre dem i at finde løsninger mod børns mistrivsel. Samtidigt vidner formuleringen fra én af anbefalingerne: *”Husk, at du kender dit eget barn bedst, sænk skuldrene, og vid, at der ikke findes en perfekt forælder...”* (Tanggaard & Meyer, 2025), om en intention om at styrke forældres tillid til egne vurderinger og intuitioner, samt at mindske følelsen af utilstrækkelighed. Denne opfordring til at trække mere på egen intuition ses også hos andre stemmer i debatten. Akselvoll og Tolstrup italesætter, hvordan mange forældre oplever, at det er svært at kunne lytte til sig selv, mærke efter og trække på egen intuition (2022, p. 206). Dette perspektiv taler Lene Tanggaard (2023)⁵ også lidt ind i sin bog: *En lille bog om, hvorfor de fleste forældre skal gøre langt mindre, end de tror*. Her opfordrer hun til, at forældre i højere grad bør stole på deres egne vurderinger og bruge en *”sund fornuft”* frem for at lade sig styre af ekspertråd og pædagogiske manualer (Tanggaard, 2023). Det rejser dog spørgsmålet om, hvad intuition egentligt består i, og hvilke erfaringer eller påvirkninger den er formet af. Intuition bliver af Tanggaard forstået som en kropsligt forankret form for dømmekraft – forædlet gennem erfaring og affektiv forbundethed, snarere end viden alene (Tanggaard, 2023). Selvom

⁵ Vi forholder os til, at Tanggaard også er refereret til vedrørende Trivselskommissionen. Her er hun blot én blandt mange medlemmer i kommissionen, og tilfældigvis blandt referencen til den artikel, som vi henviser til fra Trivselskommissionens egen hjemmeside

vi ikke direkte har behandlet emnet intuition i vores analyse, vil vi argumentere for, at det netop er det, vi ser udspringe af forældrenes tidligere erfaringer, værdier og relationer – og hvordan det aktiveres som en slags navigationsredskab i et komplekst forældreskab. Derfor kan vi også bidrage med nuancer til Tanggaards pointe: Ja, intuition har værdi, men den er ikke universel eller automatisk. Den er betinget af livshistorie, kontekst og selvforståelse og derfor heller ikke noget, alle forældre umiddelbart kan have tillid til.

Dette bringer os tilbage til spørgsmålet om eksperter og fagpersoner. Vi mener, det kan fremstå 'hult' og være forsimplet at foreslå, at forældre blot skal lade sig lede af deres intuition frem for at lytte til eksperter, som det kan fremstå hos f.eks. Trivselskommissionens anbefalinger, Akselvoll og Tolstrup samt Tanggaard. Dette rejser en række spørgsmål: Hvordan stiller det eksperter i arbejdet med forældre? Betyder det, at vi som psykologer og fagpersoner bør fraråde forældre at søge faglig vejledning? Og er ekspertrollen i sig selv blevet et problem? Disse spørgsmål er særligt relevante for psykologfaglig praksis, hvor vi som psykologer netop indkaldes som eksperter i børns og familiers trivsel. Når vi ved, at forældreskabet er komplekst, sårbart og dybt personligt, bliver det afgørende, hvordan vi som psykologer og fagpersoner forvalter vores ekspertrolle. I mødet med familier indkaldes vi ofte med forventning om et særligt blik udefra – et blik, der kan skabe overblik, retning eller tryghed. Det gør ekspertrollen meningsfuld, men også potentielt sårbar. For netop i det øjeblik, hvor forældre har mest brug for støtte, kan vores ord komme til at forstærke den tvivl og usikkerhed, vi egentlig forsøger at afhjælpe, som netop Akselvoll og Tolstrup beskriver, og som vi også selv ser i vores analyse. Det kræver, at vi tager det ansvar alvorligt og forvalter det med stor ydmyghed og opmærksomhed. Vi kan ikke frasige os et ansvar, og vi kan ikke undlade at udtale os, når vi bliver kaldt ind. Men vi kan tage ansvar for, hvordan vi taler, og hvordan vi møder forældre – ikke ud fra generaliserede forestillinger og antagelser om, hvordan forældre 'er', men som mennesker med unikke erfaringer og perspektiver, der hver især forsøger at finde vej i det vigtigste og mest sårbare, de står i. Det kræver en praksisform, hvor vi som psykologer ikke kun bringer teori og viden, men også en nysgerrighed, empati og villighed til at stå i det uafklarede sammen med forældrene. Derfor finder vi det problematisk at tale om ekspertpositionen som noget, forældre helst skal tage afstand fra, sådan som det til dels kan antydes hos Trivselskommissionen, Akselvoll og Tolstrup samt Tanggaard. Selv om de peger på vigtige pointer, f.eks. om ekspertparadokset og vigtigheden af at lytte til sin egen intuition,

mener vi, det er en forsimplet løsning blot at opfordre forældre til at vende blikket væk fra ekspertviden. Det giver kun mening, hvis det samtidig følges af en mere nuanceret forståelse af, hvordan ekspertviden kan bringes i spil på en måde, der styrker snarere end bebyrder forældre. Derfor giver det mere mening at se intuition og ekspertviden som to spor, der kan sameksistere og støtte hinanden – ikke nødvendigvis som modsætninger.

Dette forpligter os på at være ekstra opmærksomme på, hvordan vi taler, spørger og fortolker. Som belyst i vores analyse, oplevede bl.a. Sarah og Camilla, hvordan fagpersoner var med til at forstærke en følelse af ikke at blive forstået. Vi skal som psykologer dermed både have blik for det almenmenneskelige ved forældreskabet – at det er sårbart at være forælder, særligt når man sidder til møde om sit barn, og for det unikke og situerede i hver enkel families fortælling. Derfor må vi som fagpersoner også forholde os til vores eget vidensgrundlag. Det handler dermed ikke blot om at formidle teori, men om at forstå, hvordan den teori giver mening i forældres liv. Det fordrer psykologiske kompetencer som relationslydhørhed, fleksibilitet, perspektivskifte og ikke mindst evnen til at navigere mellem det normative og det anerkendende (se bl.a. Freil, Rasmussen & Schwartz, 2024). Målet er ikke at fjerne ekspertrollen, men at anvende den med respekt og forståelse for forældrenes person og naturlige sårbarheder. Det er i dette felt mellem faglighed og ydmyghed, mellem teori og praksis, at en meningsfuld og ansvarlig psykologisk praksis kan folde sig ud.

8.3 Praksisnærhed i arbejdet med forældre

I forlængelse af ovenstående bliver det relevant at bringe begrebet praksisnærhed i spil, som netop beskæftiger sig med, hvordan fagpersoner, herunder psykologer, kan udøve deres faglighed på en måde, der er forbundet med den virkelighed, de indgår i. Der har i de sidste par år været en fortsat diskussion af psykologers praksisnærhed inden for PPR. Praksisnærhed handler ikke blot om fysisk tilstedeværelse i familiers og institutioners hverdag, men også, som Jensen og Szulevicz (2024) beskriver, om at have forståelse for de betingelser og præmisser, som former forældres og børns muligheder for deltagelse. Dette indebærer, at psykologer må være i kontakt med hverdagslivets dynamikker og ikke lægge et abstrakt eller generaliserende blik ned over forældres situation, men i stedet forsøge at møde dem dér, hvor de er både relationelt og kontekstuel. Set i lyset af vores analyse og diskussion er det derfor en udfordring, hvis psykologer bliver for distancerede fra praksis og eksempelvis primært taler ud fra teoretiske forståelser, som ikke opleves meningsfulde eller anvendelige for forældrene

selv. Det risikerer ikke blot at svække forældrenes oplevelse af at blive forstået, men også at reducere psykologens rolle til en mere konsultativ position, der ikke formår at skabe reel forandring. Dette kommer også til udtryk i nyere forskning, hvor forældre i PPR-sammenhænge giver udtryk for, at de i samarbejde med fagpersoner ønsker at føle sig lyttet til, forstået og inddraget, samt at de oplever tillid i samarbejdet (f.eks. EVA, 2023; Kousholt & Morin, 2023). Her kan en praksisnær tilgang styrke psykologens mulighed for at tilbyde nuancerede og relevante perspektiver, der tager højde for både individuelle historier, følelsesmæssige processer og de konkrete rammer, forældrene navigerer i. Praksisnærhed kan her ses som en faglig fordring og ikke som et opgør med ekspertviden, men mere som en måde at forvalte denne viden på med omtanke og respekt. Med afsæt i dette, kunne det helt konkret betyde, at hvis vi som psykologer i PPR f.eks. sad med en forælder som Sarah, ville det være afgørende, at vi ikke reducerede hende til en kategori som 'usikker mor'. I stedet ville vi skulle forstå hende som en person, der handler i lyset af egne erfaringer, værdier og livsbetingelser – og som samtidigt forsøger at navigere mellem dem og samfundets forventninger og krav. En praksisnær tilgang vil her indebære, at vi møder Sarah med nysgerrighed fremfor forudantagelser, og at vi vægter hendes fortællinger som reel, gyldig viden. Det kræver, at vi tør stille nysgerrige spørgsmål, og er villige til at bringe vores ekspertviden i spil, samtidigt med, at vi er opmærksomme på, at Sarahs sårbarhed i forældreskabet, og brændende ønske om at gøre det bedste. På den måde bliver praksisnærhed ikke et opgør med faglighed, men mere en måde at forvalte den på med åbenhed og respekt for den konkrete forælder man sidder overfor. Netop dette muliggør en position, hvor intuition og ekspertviden ikke står i modsætning, men i dialog, og hvor psykologens rolle bliver at understøtte forældres refleksion og handlekraft, snarere end at overtage den. I den forbindelse kan vi igen trække på Axel Honneths forståelse af anerkendelse som en forudsætning for menneskelig selvrealisering. Honneth argumenterer for, at et samfunds retfærdighed må måles på dets evne til at skabe betingelser, hvor gensidig anerkendelse kan finde sted – og hvor individers identitet og handlekraft kan udvikle sig (Honneth, 2008, p. 124). Han betoner altså, at anerkendelsen og det at udvikle en stabil identitet og mulighed for selvrealisering, ikke blot er et individuelt anliggende men også et samfundsansvar. Hvis samfundets institutioner – herunder psykologisk praksis – ikke skaber rum for, at forældre bliver set som betydningsfulde, handlende og værdige mennesker, forringes netop deres mulighed for at udvikle sig og handle i deres forældreskab. I den forstand bliver praksisnærhed ikke kun et spørgsmål om metode eller tilstedeværelse, men et spørgsmål om anerkendelsesetik: At vi som

psykologer er opmærksomme på, hvordan vores tilgang kan påvirke forældres oplevelse af sig selv, og at vi bestræber os på at bidrage til en relation, hvor forældre anerkendes i deres bestræbelser og gives mulighed for at handle i tråd med deres værdier og forståelse af det gode forældreskab.

8.4 Diskussion af metodologi og metode

I forlængelse af ovenstående diskussion, ønsker vi at diskutere en række metodologiske og metodiske overvejelser, vi har haft i dette speciale. Først vil vi komme ind på kvaliteten af vores forskning og fund. Dernæst ønsker vi at diskutere nogle af vores metodologiske og metodiske valg og overvejelser. Til sidst vil vi diskutere typen af deltagere i vores speciale, samt hvilke etiske overvejelser vi har haft i forbindelse med fremstillingen af dem.

8.4.1 Kvalitet i forskning

Kvalitetskriterier i kvalitativ forskning adskiller sig grundlæggende fra de idealer, der ofte forbindes med kvantitativ forskning, såsom objektivitet, reliabilitet og generaliserbarhed. Som Steinke (2004) påpeger, har det af flere omgange været diskuteret, om man overhovedet kan, eller bør, opstille faste kriterier for opnåelse af kvalitet i kvalitativ forskning. Flere pointerer (f.eks. Karpatschof, 2020; Steinke, 2004; Tanggaard & Brinkmann 2020b), hvordan kvalitetsvurderingerne snarere bør forstås som en refleksiv praksis, mere end en teknisk procedure. Tanggaard og Brinkmann argumenterer for, hvordan kvalitetskontrol i kvalitativ forskning i høj grad bør handle om en metodologisk gennemsigtighed og forskerens faglige dømmekraft (Tanggaard & Brinkmann, 2020b, pp. 657, 660).

I dette speciale har vi bestræbt os på at efterleve disse principper ved løbende at sikre gennemsigtighed i hele processen. Det kommer bl.a. til udtryk i metodeafsnittet, hvor vi har stræbt efter at redegøre grundigt for, hvordan undersøgelsen er tilrettelagt, hvilke metodiske overvejelser vi har gjort os undervejs, og hvordan vi analytisk er tilgået vores empiri. Et særligt fokus for os har været at skabe sammenhæng mellem empiri, analyse og teori – det som Elliot, Fisher og Rennie betoner som *kohærens*, hvilket ifølge dem er én blandt flere punkter i målet om metodisk gennemsigtighed (Elliot et al., 1999, if. Tanggaard & Brinkmann, 2020b, pp. 661-663). I forlængelse af det har vi

løbende overvejet, hvorvidt vi har været tilstrækkelige empirinære. På trods af at fire interviews i en forskningssammenhæng måske ikke er mange, har det stadig givet os en bred mængde empiri, hvilket naturligt har medført, at vi har måtte udvælge eksempler og citater, og dermed også fravælge andre. I denne udvælgelse har vi bevidst valgt at fordybe os i de dele af materialet, der i særlig grad vakte undren og interesse hos os. Det skyldes en forståelse af, at vores opmærksomhed og fortolkninger som forskere ikke er neutrale, men vil være præget af egne perspektiver og erfaringer. Med afsæt i Steinkes begreb om *reflekteret subjektivitet* anerkender vi, at vores subjektivitet er uundgåelig i kvalitativ forskning, og at det netop derfor er noget, der bør synliggøres og reflekteres kritisk over som et led i at styrke vores undersøgelses troværdighed (Steinke, 2004, p. 190). Dette kan også kobles på vores kritisk psykologiske perspektiv, der i særlig grad fokuserer på, hvordan viden altid er situeret og forankret i verden. Vi vil som forskere dermed altid være en del af den praksis og historiske kontekst, som vi undersøger, og vi vil dermed ikke kunne adskille os objektivt fra den (Schraube, 2017, p. 25f). Derfor er vi også bevidste om, at vores udvælgelse af empiri har været med til at forme analysens fund og forståelser. Et konkret eksempel på dette er, hvordan vi i analysen, i de tilfælde hvor alle fire forældre udtalte sig om det samme emne, besluttede ikke at inddrage eksempler fra alle fire interviews i lige høj grad. Dette fravalg skyldes ikke en manglende relevans, men en bevidst prioritering af de eksempler som mest præcist og klart kunne belyse vores analytiske fokus. En ligelig inddragelse af alle fire interviews ville ikke blot have risikeret at udvande centrale pointer, men også gjort analysen unødigt omfattende, kompleks og mindre fokuseret. Vi ønskede således med vores mere selektive fokus at gå mere i dybden i analysen med udvalgte emner fremfor at favne bredt. Dette med en bevidsthed om, at der kan være nuancer i de enkelte deltageres fortællinger og perspektiver, der ikke kommer frem. Således har vi bl.a. forsøgt at sikre analytisk kohærens i analysen, hvor vi har stræbt efter at vores tolkninger hænger sammen med den udvalgte empiri og med vores teoretiske og metodologiske ståsted.

Dette valg hænger også sammen med vores forståelse af, hvad kvalitativ forskning sigter imod, og i stedet for at stræbe efter repræsentativitet og en bred generalisering, har vores mål været at opnå en dybdegående og empirinær forståelse af de erfaringer og problematikker, som forældrene kan stå i. Thagaard (2004) understreger, hvordan man inden for den kvalitative forskning bør være mere interesseret i transparens, gyl-

dighed og genkendelighed fremfor de mere klassiske kvantitative begreber om reliabilitet, validitet og generalisering (if. Tanggaard & Brinkmann, 2020b, p. 658). I forlængelse heraf argumenterer Karpatschof (2020) for, at det i kvalitativ forskning indenfor psykologien giver mere mening at anvende en *abduktiv fænomenbestemmelse*, som et alternativ til generalisering. Denne tilgang forstås som et teoretisk og forstående bud på, hvordan et fænomen fremtræder, fremfor en forklaring på, hvordan det er opstået (Karpatschof, 2020, p. 574). I dette speciale har vi ønsket at indkredse, hvordan forældreskabet kan forstås som fænomen, og hvilken konkret betydning det har for de deltagende forældre. Dette bygger på en grundlæggende forståelse af, at kvalitativ forskning i psykologi netop har til formål at *“belyse hvad det vil sige at være i verden som et menneskeligt individ.”* (Karpatschof, 2020, p. 576). Vi forholder os dermed til, at selvom vi ikke kan sige noget entydigt gyldigt om det nutidige forældreskab i Vesten, har vi med indblik fra de fire forældre måske alligevel mulighed for at se tendenser og fællestræk ved fænomenet ‘forældreskab’, og stræbt efter en større forståelse af, hvordan det er at ‘være i verden’ som forældre. Vores mål har på den måde ikke været at frembringe repræsentative eller generaliserbare resultater. Derimod har vi – med afsæt i en forståelse af, at forældreskabet både er unikt samt socialt og strukturelt formet – ønsket at undersøge, hvordan de fire forældres udsagn og erfaringer kan være med til at belyse mere almene eksistentielle og psykologiske aspekter ved forældreskabet. Gennem analysen blev det tydeligt for os, hvordan der på tværs af de fire forældres interviews trådte mønstre og gennemgående tematikker frem, som ikke kun var enkeltstående tilfælde. Dette kan også kobles på vores fænomenologiske blik på forældreskabet som en delt livsverden, som berørt i tidligere i diskussionen (afsnit 8.1). Disse fælles temaer, der går på tværs af de fire interviews, kan bidrage til en forståelse af forældreskabet som en form for delt livsverden, hvor der, på trods af mange forskelligheder blandt forældrene, alligevel kan være noget, der binder dem sammen i et mere alment og eksistentielt perspektiv. Ligeledes bidrager vores kritisk psykologiske blik med en forståelse af, at mennesker altid er situeret i verden med andre, og at deres oplevelser formes i samspil med de sociale og materielle betingelser, de lever under. Her kan argumentet om, at det kan give mening at identificere fælles tematikker på tværs af de fire forældres oplevelser, igen bringes i spil – ikke fordi forældrenes oplevelser er ens, men fordi de tager form i en delt virkelighed, hvor bestemte vilkår og forventninger går igen. Det betyder ikke, at forældreskabet kan reduceres til strukturelle forhold, men at det netop sker i spændingsfeltet mellem det fælles og det unikke.

Vores mål har således været at forstå og fortolke, mere end at forklare og bevise, hvordan det oplevede forældreskab er.

8.4.2 Metodologiske og metodiske valg og fravalg

I dette afsnit ønsker vi at diskutere de mere konkrete metodologiske og metodiske valg, som har formet dette speciales undersøgelsesdesign, analyse og fund. Vi vil reflektere over, hvordan vores videnskabsteoretiske afsæt i både kritisk psykologi og fænomenologi har haft betydning for vores tilgang til empirien og analysen. Desuden vil vi forholde os til alternative metodiske valg, vi kunne have truffet, samt hvilken betydning disse kunne have haft for undersøgelsens retning og fund.

Vi har først og fremmest fundet det relevant at genbesøge vores valg af videnskabsteoretiske tilgange i kritisk psykologi og fænomenologi, som tidligere præsenteret i afsnit 3.1. Formålet er her at reflektere over, hvordan netop kombinationen af disse har præget analysen og forståelsen af vores fund. Man kunne dog overveje, om kritisk psykologi i sig selv ville have været tilstrækkeligt, da denne tradition, ligesom fænomenologien, tager afsæt i subjektet. Der er dog væsentligt at understrege forskellen i *hvordan* de to tilgange forstår og anvender begrebet om subjektet. Hvor fænomenologien tillægger den oplevede erfaring værdi i sig selv, anvender kritisk psykologi subjektets førstepersonsperspektiv som adgang til at forstå de sociale og materielle betingelser, som praksis udspiller sig i (Kousholt, 2018, p. 243f). Rent praktisk har fænomenologien hjulpet os til at lytte åbent og undrende til forældrenes oplevelser, mens kritisk psykologi har gjort det muligt at begrebsliggøre de betingelser og samfundsmæssige strukturer, som erfaringerne må forstås i lyset af. Vi vurderer dermed, at det netop er i spændingsfeltet mellem det personlige og det strukturelle, at de mest spændende analytiske fund er opstået, hvorfor vi har fundet det relevant at trække på begge retninger.

Udover vores metodologiske overvejelser, finder vi det relevant, at vi forholder os til vores valg af metode i interview af forældre. Selvom vi overordnet har været tilfredse med valget heraf, har vi løbende reflekteret over, hvad vi metodisk ellers kunne have gjort. En overvejelse, som vi havde helt fra starten af processen, var, at det kunne være spændende at lave fokusgruppeinterviews med forældre. Vi syntes, at det kunne være interessant at udforske, hvordan forskellige forældre, forholder sig til hinandens oplevelser og erfaringer med forældreskabet, samt hvordan de ville kunne genkende, eller

ikke genkende disse. Ingen af os havde desuden prøvet at udføre et fokusgruppeinterview før, hvorfor vi også var drevet af en metodisk nysgerrighed på at prøve kræfter med det. Vi fravalgte dog hurtigt dette, da vi tidligt i processen fik sporet os ind på, at vi også var interesserede i at inddrage forældrenes opvækst og tidligere erfaringer for at forstå forældreskabet. Med dette fokus vurderede vi, at det hurtigt kunne blive sårbart og skrøbeligt, at skulle dele mere private tanker med fremmede i en fokusgruppe, og at de forskellige nuancer i deltagernes fortællinger ikke ville få samme plads, som vi har oplevet, at de individuelle interviews har givet os.

En anden overvejelse var desuden, om vi skulle interviewe forældre i par, hvilket kunne have belyst de forhandlinger, enigheder og uenigheder samt dynamikker, der er forældreparrene imellem, hvilket ikke nødvendigvis træder frem i vores interviews. Vi anerkender her en forståelse af, at forældreskabet i de fleste tilfælde (dog ikke alle) er et anliggende mellem to personer, som ikke nødvendigvis altid er enige i alle beslutninger, og som typisk har forskellige opvækstmæssige erfaringer samt forskellige opfattelser af de samme situationer med deres børn. Dette gjorde sig f.eks. gældende i vores interview med Sarah, hvor hun netop fortalte, at hende og hendes mand kan være uenige i mange ting, og at dette også kunne være en stor udfordring for hende. Vores antagelse er, at disse dynamikker også kan være med til at forme forældres oplevelse og forståelse af forældreskabet og deres valg heri, hvorfor denne metodiske tilgang således kunne have bidraget med dette blik. Igen blev vores interesse i det personlige og mere erfaringsmæssige aspekt, i forhold til hvordan og hvorfor forældre oplever og forstår forældreskabet, som de gør, grunden til, at vi fravalgte denne form for interviews. Vi vurderede her, at der ikke ville være tid til at komme i dybden med dette perspektiv i et interview med par, og vurderede dermed, at det kunne være en styrke for vores undersøgelses problemstilling at interviewe forældre hver for sig.

I forsøget på at forstå forældreskabet i praksis, som det andet hovedtema i analysen kredser om, kunne det have været relevant at rette et endnu skarpere fokus mod netop forældrenes levede hverdagspraksis. Inden for rammerne af dette speciale har det imidlertid ikke været muligt at gennemføre en mere omfattende undersøgelse, men det kunne have været berigende at supplere interviewene med en mere antropologisk tilgang – eksempelvis gennem observationer af de deltagende forældre i deres daglige samspil med deres børn. Dette ville have givet os mulighed for ikke blot at få adgang

til forældrenes 'indefra'-perspektiver og beskrivelser men også som forskere at iagttage, hvordan forældreskabet faktisk udspiller sig i konkrete situationer i hverdagen.

En sidste metodisk overvejelse omhandler vores analytiske tilgang til empirien. Hvor vi valgte en tematisk analyse, er vi bevidste om, hvordan en narrativ analyse også kunne have bidraget hensigtsmæssigt i vores analyse. Dette var noget, vi som tidligere nævnt (afsnit 4.6), blev bevidste om, da vi begyndte at kode vores empiri, og her fandt frem til, at en måde at danne overblik over deltagernes forskellige forældreskabet, bl.a. var ved at 'danne' hovedfortællinger om deres beskrevne forældreskaber. Hvilke etiske komplikationer dette kan have, vil vi udfolde i det følgende diskussionsafsnit. Vi vurderer, at anvendelsen af en narrativ tilgang til specialets undersøgelse muligvis kunne have lettet gennemførslen af vores interviews, da vores erfaring er, at det nogle gange kan være svært at svare på konkrete og reflekterende spørgsmål, som f.eks. *"Hvilke forventninger havde du til forældreskabet inden og hvordan var det ift. så at blive forælder"* (bilag 2), som er et eksempel fra vores interviewguide. Måske havde det gjort det nemmere for forældrene, hvis de mere narrativt skulle have fortalt om deres erfaringer med at blive forældre, og vi havde måske kunnet få øje på mere 'skjulte' eller bagvedliggende elementer i forældrenes udtalelser. Vi oplevede dog ikke, at de interviewede forældre gav udtryk for, at vi stillede svære spørgsmål, og at de ikke kunne svare på dem. Allerede fra udformningen af interviewguiden havde vi, som tidligere nævnt i metodeafsnittet, selv været bevidste om, at der kunne være spørgsmål, som kunne være for svære eller for abstrakte at svare på, hvorfor vi forsøgte at gøre dem mere konkrete og praksisnære. Desuden vurderede vi, at selvom en narrativ tilgang muligvis kunne have givet os en dybere indsigt i forældrenes enkeltfortællinger, og hvordan de positionerer sig i forældreskabet, kunne den have været mindre egnet til at belyse de fælles forståelser og udfordringer, der kan gå på tværs i forældreskabet, hvilket også var vores ærinde med dette speciale, hvorfor vi fandt en tematisk analyse anvendelig.

8.4.3 Deltagere og etiske aspekter ved fremstillingen af dem

I dette sidste diskussionsafsnit af metodologi og metode ønsker vi kort at forholde os til typen af deltagere i vores undersøgelse, samt hvilke etiske komplikationer og overvejelser behandlingen af empirien har haft.

Selvom målet ikke har været at opnå et repræsentativt udsnit af forældre i den danske befolkning, forholder vi os alligevel til, hvordan vores deltagergruppe kan have præget undersøgelsen fund og perspektiver. De forældre, som vi interviewede, fremstod alle, på trods af forskellige oplevelser med forældreskabet, som reflektive og også relativt ressourcestærke personer, der viste en grad af overskud og handlekraft i deres forældreskab. Selvom de alle, i større og mindre grad, beskrev udfordringer i forældreskabet – herunder hvordan samfundets normer og forventninger kunne påvirke – gav ingen af dem udtryk for en egentlig følelse af forældreudbrændthed, der som tidligere nævnt, er en stigende tendens blandt forældre i Vesten (afsnit 2.3.2). Vi talte heller ikke med nogen alene- eller skilsmisseforældre, hvilket efterhånden også udgør en stor del af de forskellige familiesammensætninger i Danmark. Yderligere talte vi heller ikke med forældre af anden etnisk baggrund, som måske kunne have haft nogle andre værdier med fra forældreskabet i en anden kultur. Alle vores interviewede forældre levede desuden i heteroseksuelle relationer, og vores deltagergruppe har således ikke repræsenteret par og personer med andre seksuelle orienteringer. Udvalget af vores deltagere er derfor ikke sket med henblik på en fordeling af forskellige sociale grupperinger, men snarere med et ønske om at få indblik i de forskellige individuelle erfaringer. Vi har dog blik for, at vores udvalgte forældre, dermed sætter rammer for, hvilke type erfaringer, der er kommet til udtryk i analysen.

I forlængelse af dette, har vi også gjort os etiske overvejelser omkring fremstillingen af de fire forældre i analysen. Et konkret eksempel på dette er, hvordan vi har ‘skabt’ en hovedfortælling om deres forældreskab, som nævnt i afsnittet om analysemetode (4.6). Her beskrev vi bl.a. Camilla som en afslappet forælder med en traditionel opdragelsesstil, og Kasper som en forælder der går op i at prioritere andet end blot sit forældreskab. Her er det vigtigt at have for øje, at man i en analyseproces kan komme til at dekonstruere eller tolke på interviewpersonernes udsagn på en måde, som de måske ikke selv ville være enige i (Brinkmann, 2020, p. 597). Det har her været vigtigt for os ikke at fremstille deltagerne ensidigt eller fastholde dem i bestemte ‘kasser’. En måde vi bl.a. har gjort det på, har været, at vi, som også nævnt i metodeafsnittet, rent analytisk har forholdt os til, hvad forældrene har sagt, som nuancerer eller ‘prikker’ til deres umiddelbare hovedfortælling af deres forældreskab. At fokusere på forældrenes fortællinger, har således været et analytisk greb og måde at ‘samle op’ på meningen i deres interviews. Metodisk kunne vi have valgt at invitere deltagerne til at validere vores tolkninger. Ud fra vores opmærksomhed på, at forældreskabet er et sårbart emne,

har vi dog været bevidste om, at det potentielt kunne opleves som grænseoverskridende eller ubehageligt for deltagerne at skulle forholde sig til vores analyse og tolkning af deres fortællinger og forældrepraksis. Vores antagelse er, at alle forældre ønsker at være de bedst mulige forældre for deres børn, og vi har her kunne frygte, at de ville have haft kommentarer eller været uenige i nogle af vores tolkninger, der kan have en mere kritisk karakter. Brinkmann pointerer netop, at en fare ved at bede deltagere om at validere er, at det kan ødelægge spændende og kritiske pointer i en analyse (Brinkmann, 2020, p. 597). I et forsøg på at undgå at misfortolke deres udsagn, har vi brugt en del tid på at reflektere over og drøfte vores tolkninger indbyrdes, og har desuden brugt en del vejledning på det samme, hvor vores vejleder har stillet konstruktive og kritiske spørgsmål dertil. Samlet set har vi bestræbt os på at balancere mellem analytisk fortolkning og etisk forsvarlighed i fremstillingen af vores deltagere, velvidende at kvalitativ forskning altid indebærer en fortolkningsmæssig magt, som skal forvaltes med respekt og ansvarlighed.

9. Konklusion og perspektivering

Dette empiriske speciale har undersøgt, hvordan forældre oplever forældreskabet, og hvordan dette kan forstås i lyset af deres egne erfaringer og oplevelser samt aktuelle forældreskabsidealer. Dette er gjort ud fra en kvalitativ og abduktiv forskningstilgang med afsæt i fire kvalitative interviews og en metodologi inspireret af kritisk psykologi og fænomenologi. Vi vil i det følgende samle op på specialets centrale fund samt perspektivere til andre relevante aspekter af emnet.

Gennem analysen har vi identificeret to hovedtemaer: *At være forælder - betydning, mening og motivation i spil* samt *forældreskabet i praksis*. Det første hovedtema viser, hvordan forældreskabet for deltagerne er dybt meningsfuldt og tæt forbundet med deres identitet. Det bidrager med en væsentlig psykologisk og eksistentiel dimension ved at synliggøre, at det ikke blot er en reaktion på ydre normer, men også en måde at skabe mening i livet på. Dette sker bl.a. gennem handlinger, hvor forældre enten viderefører eller tager afstand fra egne erfaringer, eller søger følelsesmæssig tilknytning og kontinuitet. Forældreskabet fremstår dermed som et aktivt og meningsbåret valg, der udspringer af omsorg, personlige værdier og eksistentielle drivkræfter. Det åbner for en forståelse af forældreskabet som en praksis, hvor motivation og mening ikke kan reduceres til normer og idealer alene, men må ses i lyset af det levede liv. Det

andet hovedtema viser, hvordan forældres værdier og intentioner omsættes i praksis, og hvordan det leves i spændingsfeltet mellem personlige erfaringer, livsbetingelser og samfundets idealer. Selvom forældrene oplever store krav om at være nærværende og følelsesmæssigt tilgængelige, viser analysen, at de ikke blot følger idealerne ukritisk. I stedet forhandler de med dem, tilpasser dem og forsøger at finde balance mellem det, de føler, de bør, og det, de faktisk kan. Nogle idealer giver mening og internaliseres, mens andre omfortolkes eller afvises. Forældreskabet fremtræder dermed som en refleksiv praksis, hvor værdier, idealer og erfaringer hele tiden forhandles og sættes i spil i hverdagslivet – fra leg og måltider til grænsesætning og følelsesregulering. Samlet set viser analysen, at forældreskabet formes i et komplekst samspil mellem samfundsmæssige idealer, personlige erfaringer og konkrete livsbetingelser. Forældre fremstår dermed ikke blot som passive modtagere af idealer, men som aktive, handlekraftige og meningsskabende individer, der også handler ud fra egne værdier. Det åbner for en mere nuanceret forståelse af forældreskabet som situeret, sammensat og meningsbåret og som noget, der konstant er i bevægelse.

I diskussionen har vi særligt stillet vores fund op mod Akselvolls analyse af det grænseløse forældreskab. Vi anerkender hendes væsentlige kritik af nutidige forældreskabsidealiser og ekspertkulturen, men påpeger, at forældre i sådanne fremstillinger risikerer at fremstå som en ensartet gruppe, der på den samme måde er underlagt et ydre pres. Vores analyse nuancerer dette billede ved at vise, at forældreskabet i praksis rummer både en eksistentiel sårbarhed og forstår forældre som aktive, meningsskabende og handlekraftige individer, der også handler ud fra egne værdier og erfaringer. Det har affødt en videre diskussion om psykologers rolle i mødet med forældre. Vi argumenterer for, at ekspertrollen må forvaltes med større ydmyghed og praksisnærhed. Det indebærer, at forældres erfaringer og perspektiver mødes med respekt og anerkendelse, samt at faglig viden bringes i spil med blik for den konkrete forælder og livssituation. Forældres møde med eksperter kan let komme til at forstærke en allerede eksisterende tvivl, hvis faglig viden formidles uden blik for den kontekst, den skal give mening i. I den forbindelse har vi særligt fremhævet, at intuition og faglighed ikke skal forstås som hinandens modsætninger, men som perspektiver, der med fordel kan bringes i samspil i mødet mellem psykolog og forælder.

På et samfundsmæssigt plan placerer specialet sig ind i en bredere debat om, hvordan det nutidige forældreskab formes og forstås. Vi har argumenteret for, at forældreskabet

ikke kun er et udtryk for tilpasning til ydre normer, men også en meningsskabende praksis knyttet til forældres identitet. Det rejser spørgsmålet om, hvordan samfundet ikke blot stiller krav til forældreskabet, men reelt understøtter forældre i deres daglige praksis. Som Akselvoll og Tolstrup (2022, p. 241f) samt Tanggaard (2023, p. 152f) også fremhæver, bør fokus måske i højere grad flyttes fra idealet om at blive ‘bedre forældre’ til mere realistiske forventninger til forældreskabet, samt have fokus på, hvordan vi i samfundet skaber rammer, hvor det er muligt at trives som både forælder, familie og barn. I den sammenhæng kan vores speciale ses som et bidrag til en mere helhedsorienteret forståelse af forældreskabets vilkår – og som et kald til psykologien om at forankre sin praksis tættere på den virkelighed, som forældres konkrete livssituationer udspiller sig i. Vi har som fagprofessionelle et ansvar ind i dette, og et ansvar for at implementere denne nuancerede forståelse af forældreskabet ind i den psykologiske praksis. Med afsæt i specialets fund peger vi derfor på et behov for, at kommende forskning i højere grad undersøger, hvordan en mere nuanceret forståelse af forældreskabet konkret kan omsættes og implementeres i psykologisk praksis. Et oplagt sted at rette blikket hen kunne være PPR, hvor samarbejdet med forældre udgør en væsentlig del af den psykologiske opgave. Her kunne man undersøge, hvordan PPR-psykologer i praksis kan arbejde med anerkendende tilgange, der understøtter forældres handlekraft og tager højde for kompleksiteten i deres erfaringer og livssituationer. I den forbindelse ville det også være relevant at se nærmere på, hvilke konkrete metoder, kompetencer og organisatoriske rammer, der kan støtte op om en praksisnær og etisk ansvarlig måde at bringe ekspertviden i spil. En sådan forskning vil kunne bidrage til at kvalificere det professionelle møde mellem psykolog og forælder og understøtte udviklingen af psykologfaglige praksisser, der balancerer faglighed, ydmyghed og relationel lydhørhed. At psykologer arbejder med forældre, indebærer desuden helt praktisk, at der er nogle børn, der er i mistrivsel eller har behov for støtte. Det kunne derfor også være relevant i fremtidig forskning, at undersøge, hvilke implikationer vores fund har for børns trivsel – herunder hvordan forældres oplevede forældreskab kan bidrage til en dybere forståelse af en stigende mistrivsel blandt børn og unge. Forældrenes beskrivelser af deres forældreskab giver desuden indsigt i deres forståelser af børn, hvilket kunne danne afsæt for videre undersøgelser af børnesynet i nutidens forældrepraksis.

10. Referenceliste

- Aarntzen, L., Derks, B., van Steenbergen, E., Ryan, M. & van der Lippe, T. (2019). Work-family guilt as a straightjacket. An interview and diary study on consequences of mothers' work-family guilt. *Journal of Vocational Behavior*, 115, (s. 1-15) [15 sider]
- Akselvoll, M. Ø. (2022). *Det grænseløse forældreskab*. Dansk Psykologisk Forlag [272 sider]
- Akselvoll, M. Ø. & Tolstrup M. (2022). Forældreskab med grænser. In M. Ø., Akselvoll, *Det grænseløse forældreskab*. (s. 201-242). Dansk Psykologisk Forlag [42 sider]
- Andersen, L. B. & Boolsen, M. W. (2020). Hypotesetest. In M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen & P. Nedergaard (Eds) *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. (3. udg., s. 37-64). Hans Reitzels Forlag. [27 sider]
- Andersen, H., & Koch, L. (2020). Hermeneutik og fænomenologi. In M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen & P. Nedergaard, (Eds) *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (3. udg., s. 205-250). Hans Reitzels Forlag. [45 sider]
- Arksey, H., & Knight, P. T. (1999). Interviewing for social scientists: An introductory ressource with examples. (Chapter 1 – Interviews and research in the social sciences). (s. 1-20). Sage publications [20 sider].
- Björk, S. (2018). Emotions and empathic imagination: Parents relating to norms of work, parenthood and gender equality. *Families, relationships and societies*, 7(2), (s. 171-186) [16 sider]
- Blaikie, N. (2019). *Designing Social Research*, 3. Ed. Kap. 6: Logics for Answering Research Questions, (s. 89-117). Polity Press, Cambridge. [28 sider]

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), (s. 77-101). [25 sider]
- Braun, V., & Clarke, V. (2023). Thematic Analysis. I N. K. Denzin, Y. S. Lincoln, M. D. Giardina, & G. S. Cannella (Red.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (6. udg., s. 385-402). SAGE Publications, Inc. [18 sider]
- Brinkmann, S., (2015). Forståelse og Fortolkning. In M.H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen. & P.Nedergaard, (Eds). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (3. Ed.,pp. 69-100). København: Hans Reitzels Forlag. [31 sider]
- Brinkmann, S. (2020). Etik i en kvalitativ verden. In Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (Eds.). (2020). *Kvalitative metoder: en grundbog*. (3. udg., s. 581-600). Hans Reitzels Forlag. [20 sider]
- Brinkmann, S., & Eriksen, S. (red.) (2005). Introduktion. In *Selvrealisering – Kritiske diskussioner af en grænseløs udviklingskultur*. (s. 7-14). Klim. [8 sider]
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2020). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: en introduktion. In Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (Eds.). (2020). *Kvalitative metoder: en grundbog*. 3. ed. (s. 15-29). Hans Reitzels Forlag. [15 sider]
- Bryzek, M., Mynarska, M., Karaś, D., & Marcinkowska, M. (2024). Human values behind intensive parenting. *Current Psychology*, (s. 1-11). [11 sider]
- Chew, A. W. (2021). Disrupting the representational limit of abductively-driven research: A problematization of the link between abduction and representational thought. *Research in Education*, 109(1), (s. 90–108) [18 sider]
- Choi, P., Henshaw, C., Baker, S., & Tree, J. (2005). Supermum, superwife, supereverything: Performing femininity in the transition to motherhood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 23(2), (s. 167–180) [14 sider]

- Collins, C. (2021). Is Maternal Guilt a Cross-National Experience? *Qualitative Sociology*, 44(1), (s. 1-29) [29 sider]
- Czarniawska, B. (2020). Narratologi og feltstudier. In Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (Eds.). (2020). *Kvalitative metoder: en grundbog*. (3. udg., s. 347-375). Hans Reitzels Forlag. [29 sider]
- Damaske, S. (2013). Work, family, and accounts of mothers' lives: Using discourse to navigate intensive mothering ideals. *Sociology Compass*, 7(6), (s. 436–444) [9 sider]
- Dean, L., Churchill, B., & Ruppner, L. (2021). The mental load: building a deeper theoretical understanding of how cognitive and emotional labor overload women and mothers. *Community, work & family*, 25(1), (s. 13-29) [17 sider]
- Dencik, L. (2005). *Mennesket i postmoderniseringen – om barndom, familie og identiteter i opbrud*. (s. 102-110). Billesø & Baltzer [9 sider]
- Denzin, N. K., Lincoln, Y. S., Giardina, M. D., & Cannella, G. S. (2023). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. I N. K. Denzin, Y. S. Lincoln, M. D. Giardina, & G. S. Cannella (Red.), *The SAGE handbook of qualitative research* (6. udg., s. 1-27). SAGE Publications. [27 sider]
- Dreier, O. (2009). Persons in Structures of Social Practice. *Theory & Psychology*, 19(2), 193-212. [20 sider]
- Dreier, O. (2013). Personen og hendes daglige livsførsel. *Nordisk Udkast*, 41(2), (s. 4-23) [20 sider]
- Eibach, R. P., & Mock, S. E. (2011). Idealizing parenthood to rationalize parental investments. *Psychological Science*, 22(2), (s. 203-208). [6 sider]
- Elbæk, E. (1964). Husmødrene og samfundet. In H. Friis (Eds) *Familien og samfundet*

(3. udg., s. 83-104). Det Danske Forlag. [21 sider]

EVA: Danmarks Evalueringsinstitut (2023). *Undersøgelse af kommunernes pædagogiske-psykologiske rådgivning (PPR)*. Børne- og Undervisningsministeriet. <https://eva.dk/udgivelser/2023/jun/undersogelse-af-kommunernes-paedagogisk-psykologiske-raadgivning-ppr>.

Faircloth, C. (2023). Chapter 12. Intensive Parenting and the Expansion of Parenting In E. Lee, J. Bristow, Faircloth, C., & Macvarish, J. *Parenting Culture studies*. (s. 33-67). Springer eBooks. [35 sider]

Fielding-Singh, P., & Cooper, M. (2023). The emotional management of motherhood: Foodwork, maternal guilt, and emotion work. *Journal of Marriage and Family*, 85(2), (s. 436-457). [22 sider]

Fog, J. (1992). Den moralske grund i det kvalitative forskningsinterview. *Nordisk psykologi*, 44(3), (s. 212-229) [19 sider]

Fog, J. (2004). Moralsk sans. I *Med samtalen som udgangspunkt* (2. udg., s. 222-259). Akademisk Forlag. [38 sider]

Freil, J., Rasmussen, M., & Schwartz, A. (2024.). Kapitel 12 – Kvalificering af praksis. In Kromann, A. C., & Thomsen, K. T. (Eds.) (2024). *Praksisnær PPR* (s. 209-226). Dafolo. [18 sider]

Friis, H. (1964). Familien før og nu. In H. Friis (Eds) *Familien og samfundet* (3. udg., s. 9-14). Det Danske Forlag. [5 sider]

Furedi, F. 2008. *Paranoid Parenting: Why Ignoring the Experts May Be Best for Your Child*. London: Bloomsbury Academic. [197 sider]

Furedi, F. (2023). Foreword. In E. Lee, J. Brisow, Faircloth, C., & Macvarish, J. *Parenting Culture studies*. (s. ix-xii). Springer eBooks. [4 sider]

Fylan, F. (2005). Semi-structured interviewing. *A handbook of research methods for*

clinical and health psychology, 5(2), (s. 65-78) [13 sider]

Gallagher, S. (2022). *Phenomenology*. (2. udg., s. 1-10) Palgrave Macmillan. [10 sider]

Grumløse, S. P. & Marschall, A. (2020). Familie i medgang og modgang. (s. 15-37). Hans Reitzels Forlag [23 sider]

Gunderson, J., & Barrett, A. E. (2017). Emotional cost of emotional support? The association between intensive mothering and psychological well-being in midlife. *Journal of Family Issues*, 38(7), (s. 992-1009). [18 sider]

Harwood, K., McLean, N., & Durkin, K. (2007). First-time mothers' expectations of parenthood: What happens when optimistic expectations are not matched by later experiences? *Developmental Psychology*, 43(1), (s. 1-12) [12 sider]

Hays, S. (1996). *The Cultural Contradictions of Motherhood*. (s. 1-18). Yale University [18 sider]

Hedegaard, M. (2012). Children's creative modeling of conflict resolutions in everyday life as central in their learning and development in families. In M. Hedegaard, K. Aronsson, C. Højholt & O. S. Ulvik (Eds.), *Children, childhood and everyday life. Children's perspectives*. (s. 55-74) Charlotte: Information Age Publishing. [20 sider]

Henderson, A., Harmon, S., & Newman, H. (2015). The price mothers pay, even when they are not buying it: Mental health consequences of idealized motherhood. *Sex Roles*, 74(11-12), (s. 512-526). [15 sider]

Hintz, S., Jonstrup, P. & Mortensen, C. (2024). *Forældresamarbejde i PPR: TPV-projekt*. (s. 56-62) [6 sider]

Holz kamp, K. (1998). Daglig livsførelse som subjektvidenskabeligt grundkoncept. *Nordiske Udkast*, 26(2), (s. 3-30). [27 sider].

- Honneth, A. (2008). Anerkendelse og retfærdighed – udkast til en plural retfærdig hedsteori. In S. L. Jørgensen. *Axel Honneth*. (1. udg., s. 117-144). Djøf Forlag [28 sider]
- Honneth, A., & Margalit, A. (2001). Recognition. *Proceedings of the Aristotelian society, supplementary volumes*, 75, (s. 111-139). [29 sider]
- Hougaard, B. (2020). Curlingforældre og servicebørn. (s. 7-11). Lindhart & Ringhof [5 sider]
- Jacobsen, M. H., Lippert-Rasmussen, K., & Nedergaard, P. (2020). Hvad er viden skabsteori? In M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen & P. Nedergaard (Eds) *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. (3. udg., s. 13-26). Hans Reitzels Forlag. [13 sider]
- Jarftoft, V. (1996). Kritisk psykologi. In C. Højholt & G. Witt (Eds.) *Skolelivets Socialpsykologi –nyere socialpsykologiske teorier og perspektiver* (s. 181-208). Unge Pædagoger. [27 sider]
- Jensen, S. K., & Szulevicz, T. (2024). PPR's funktion og faglighed i bevægelse: Et historisk rids i lyset af den aktuelle debat om øget praksisnærhed i PPR og en begyndende skitsering af en situeret pædagogisk-psykologisk praksis. *Nordiske Udkast*, 52(1), (s. 132-149) [17 s.]
- Juhl, P. (2018). Forældreskab og familieliv: analyseret i en velfærdsstatslig kontekst. *Nordiske Udkast*, 46(2), (s. 4-20) [17 s.]
- Jørgensen, S. L. (2018). *Axel Honneth*. Djøf Forlag. [148 sider]
- Karpatschhof, B. (2020). Kapitel 22. Den kvalitative undersøgelsesforms særlige kvaliteter. In. Brinkmann, S., & Tanggaard, L. *Kvalitative metoder: en grundbog*. (3. udg., s. 557- 580) Hans Reitzels Forlag. [24 sider]

- Kessen, W. (1979). The American child and other cultural inventions. *American Psychologist*, 34(10), (s. 815–820) [6 s.]
- Knudsen, H. (2010). *Har vi en aftale? Magt og ansvar i mødet mellem folkeskolen og familien*. (s. 61-110). Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne. [49 sider]
- Kousholt, D. (2011). Researching family through the everyday lives of children across home and daycare in Denmark. *Ethos*, 39(1), (s. 98-114) [14 sider]
- Kousholt, K. B. (2018). Betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalyse: Elvperpektiver på test som eksempel. In L. Bøttcher, D. Kousholt & D. Winter-Lindqvist (Eds.). *Kvalitative analyseprocesser: med eksempler fra det pædagogiske psykologiske felt* (1. udg., s. 237-262). Samfundslitteratur. [26 sider]
- Kousholt, D. & Morin, A. (2023). Samarbejde mellem PPR og Skole. *Pædagogisk Indblik*, (22), (s. 4-38). DPU Aarhus Universitetsforlag. [34 sider]
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015): *Interview*. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk. Kbh. (s. 17-41, 127-148, 177-198). Hans Reitzels forlag. [69 sider]
- Køppe, S. (2008). En Moderat Eklekticisme. *Psyke & Logo* (29), (s. 15-35). [20 sider]
- Lamprianidou, E. A., Eira Nunes, C., Antonietti, J. P., & Van Petegem, S. (2025). Intensive parenting among mothers and fathers: Identifying profiles and examining differences in parental involvement. *Journal of Family Psychology*. (s. 1-12) [12 sider]
- Langdridge, D. (2007) The hermeneutic turn. In. Langdridge, D. (2007) *Phenomenological Psychology: Theory, Research and Method*. (s. 8-22) Harlow: Pearson Education [14 sider]
- Langergaard, L.L. & Sørensen, A. (2020). Kritisk Teori. In M. H. Jacobsen, K. Lip

- pert-Rasmussen & P. Nedergaard (Eds.) *Videnskabsteori – I Statskundskab, Sociologi og Forvaltning* (3. udg., s. 251-284). Hans Reitzels Forlag. [33 sider]
- Lareau, A. (2011). *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life* (2. udg., s. 1-13, 238.). University of California Press [14 sider]
- Lee, E. (2023a). Chapter 1: Introduction. In E. Lee, J., Faircloth, C., & Macvarish, J. *Parenting Culture studies*. (s. 3-32) Springer eBooks. [30 sider]
- Lee, E. (2023b). Chapter 3. Experts and Parenting Culture. In E. Lee, J., Faircloth, C., & Macvarish, J. *Parenting Culture studies*. (s. 69-97). Springer eBooks. [29 sider]
- Lee, E., Bristow, J., Faircloth, C., & Macvarish, J. (2023). *Parenting culture studies* (2. Udg.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Lin, G. X., Hansotte, L., Szczygieł, D., Meeussen, L., Roskam, I., & Mikołajczak, M. (2021). Parenting with a smile: Display rules, regulatory effort, and parental burnout. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(9), (s. 2701-2721) [21 sider]
- Liss, M., Schiffrin, H. H., & Rizzo, K. M. (2012). Maternal guilt and shame: The role of self-discrepancy and fear of negative evaluation. *Journal of Child and Family Studies*, 22(8), (s. 1112–1119). [8 sider]
- Løkke, A. & Jacobsen, A. F. (1997). *Familieliv i Danmark 1550-2000* (3. udg., s. 50-94). Forlaget Systime A/S. [44 sider]
- Madsen, O. J. (2012). Kritisk psykologi: røtter og fremtid. *Nordiske Udkast*, 40(1), (s. 3-18). [16 sider]
- Marschall, A., & Grumløse, S. P. (2019). Skilsmisse og barnets bedste – før og nu, mellem hverdagsliv og politik. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 37(3–4) (s. 55-67). [13 sider]

- Matthiesen, N. (2019). Producing pathways: The production of change for ethnic minority socially marginalized families. *Annual Review of Critical Psychology*, 16, (s. 1311–1329) [18 sider]
- Matthiesen, N., & Clement Lund, P. (2024). Parents as psychological coaches. *Ethics and Education*, 19(2), (s. 125-142). [18 sider]
- Meeussen, L., & Van Laar, C. (2018). Feeling pressure to be a perfect mother relates to parental burnout and career ambitions. *Frontiers in psychology*, 9, 2113. [13 sider]
- Mikolajczak, M., Brianda, M. E., Avalosse, H., & Roskam, I. (2018). Consequences of parental burnout: Its specific effect on child neglect and violence. *Child Abuse & Neglect*, 80, (s. 134–145). [11 sider]
- Mikolajczak, M., Aunola, K., Sorkkila, M., & Roskam, I. (2023). 15 Years of Parental Burnout Research: Systematic Review and Agenda. *Current Directions in Psychological Science: A Journal of the American Psychological Society*, 32(4), (s. 276–283). [7 sider]
- Mikolajczak, M., & Roskam, I. (2018). A Theoretical and Clinical Framework for Parental Burnout: The Balance Between Risks and Resources (BR2). *Frontiers in Psychology*, 9(886), (s. 1-11). [10 sider]
- Mills, R. S. L., Freeman, W. S., Clara, I. P., Elgar, F. J., Walling, B. R., & Mak, L. (2007). Parent proneness to shame and the use of psychological control. *Journal of Child and Family Studies*, 16(3), (s. 359–374). [16 sider]
- Morin, A. (2019). Et psykologisk blik på inklusion - at skabe rammer for modtagelse af børns forskellige bidrag. In K. Petersen & J. Hedegaard Hansen (Eds.), *Inklusion og eksklusion: en grundbog*. (s. 125-136). Hans Reitzel. [11 sider]
- Musick, K., Meier, A., & Flood, S. (2016). How parents fare: Mothers' and fathers'

- subjective well-being in time with children. *American Sociological Review*, 81(5), (s. 1069-1095). [27 sider]
- Mørck, L.L. & Huniche, L. (2006). Critical Psychology in a Danish Context. In *Annual Review of Critical Psychology* (s. 1-19). [19 sider]
- Mørck, L. L., & Huniche, L. (2009). Kritisk psykologi. In *Leksikon for det 21. århundrede* (s. 1-9). [10 sider]
- Novoa, C., Cova, F., Nazar, G., Oliva, K., & Vergara-Barra, P. (2022). Intensive parenting: The risks of overdemanding. *Trends in Psychology*, (s. 1-14). [14 sider]
- Nørgaard, B. (2005). Axel Honneth og en teori om anerkendelse. *Tidsskrift for social pædagogik*, 16, (s. 63-70). [8 sider]
- Osterkamp, U. & Schraube, E. (2013). Klaus Holzkamp and the development of psychology from the standpoint of the subject. In E. Schraube & U. Osterkamp (Eds.), *Psychology from the standpoint of the subject: Writings of Klaus Holzkamp* (s. 1-15). Basingstoke: Palgrave Macmillan. [15 sider]
- Petersen, A. (2016). *Præstationssamfundet*. Hans Reitzels Forlag (s. 51-73) [22 sider]
- Robertson, L. G., Anderson, T. L., Hall, M. E. L., & Kim, C. L. (2019). Mothers and mental labor: A phenomenological focus group study of family-related thinking work. *Psychology of Women Quarterly*, 43(2), (s. 184-200). [17 sider]
- Scherpe, J. M. (2019). A comparative view on registered partnerships and formal family recognition beyond marriage. *J. Int'l & Comp. L.*, 6, 273. [28 sider]
- Schraube, E. (2017). Teori gør forskellen: Analytiske strategier i kritisk psykologi (V. Jarftoft, (trans.). *Nordiske Udkast*, 45(2), (s. 24-39) [16 sider]
- Seely, H. D., & Mickelson, K. D. (2025). Why regulate? Understanding the role of

- perceived parental emotion regulation in offspring emotional development. *Family Relations*. (s. 1-17) [17 sider]
- Steinke, I. (2004). Quality Criteria in Qualitative Research. In U. Flick, E. Kardorff & I Steinke (Eds.). *A Companion to Qualitative Research* (s. 184-190). Sage [7 sider]
- Sullivan, C., Gibson, S., & Riley, S. (2012). Introduction and aims of the book. In C. Sullivan, S. Gibson & S. Riley (Eds.), *Doing Your Qualitative Psychology Project* (s. 1-22). SAGE Publications Ltd. [22 sider]
- Sutherland, J. A. (2010). Mothering, guilt and shame. *Sociology Compass*, 4(5), (s. 310–321). [12 sider]
- Tanggaard, L. (2023). *En lille bog om, hvorfor de fleste forældre skal gøre langt mindre, end de tror*. Gyldendal. [84 sider]
- Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2020a). Kapitel 1. Interviewet: samtalen som forskningsmetode. In. Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (Eds.). (2020). *Kvalitative metoder: en grundbog*. (3. udg., s. 33-64). Hans Reitzels Forlag. [32 sider]
- Tanggaard L., & Brinkmann, S. (2020b). Kapitel 26. Kvalitet i kvalitative studier. In. Brinkmann, S., & Tanggaard, L. *Kvalitative metoder: en grundbog*. (3. udg., s. 657-670) Hans Reitzels Forlag. [14 sider]
- Tanggaard, L. & Meyer, R (2025, 22. Februar). Trivselskommissionen: Her er syv opfordringer til at blive bedre forældre. Lokaliseret på <https://www.trivselskommissionen.dk/indlaeg-interviews-og-taler/indlaeg/her-er-syv-opfordringer-til-at-blive-bedre-foraeldre>
- Willig, R. (2003). Indledning. In R. Willig (Ed.) & A. Honneth. *Behovet for anerkendelse*. (1. udg., s. 7-23). Han Reitzels Forlag. [17 sider]
- Wohlin, C. (2014). Guidelines for snowballing in systematic literature studies and a

replication in software engineering. In *Proceedings of the 18th international conference on evaluation and assessment in software engineering* (s. 1-10). [10 sider]

Bilag

Bilag 1: Opslag til kontakt til deltagere

Bilag 2: Interviewguide